

**MAZOWIECKIE BIURO
PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
I ROZWOJU REGIONALNEGO**

**STUDIUM UWARUNKWAŃ
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
OBSZARÓW CHRONIONYCH
W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM:**

- **KAMPINOSKI PARK NARODOWY**
- **BOLIMOWSKI PARK KRAJONRAZOWY**
- **CHOJNOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY**
- **KOZIENICKI PARK KRAJOBRAZOWY**
- **MAZOWIECKI PARK KRAJOBRAZOWY**
- **NADBUŻAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY**

WRZESIEŃ 2005

Dyrektor
prof. dr hab. Zbigniew Strzelecki

Zastępca Dyrektora
mgr Bartłomiej Kolipiński

Zastępca Dyrektora
mgr inż. arch. Tomasz Sławiński

p.o. Dyrektora Oddziału Terenowego w Ciechanowie
mgr inż. arch. Monika Brzeszkiewicz-Kowalska

Dyrektor Oddziału Terenowego w Płocku
mgr inż. arch. Piotr Brzeski

Dyrektor Oddziału Terenowego w Radomiu
dr. Maciej Trzaskowski

Dyrektor Oddziału Terenowego w Siedlcach
mgr inż. arch. Małgorzata Sienkiewicz

Koordynator
Maria Puk

Współpraca:
Kampinoski Park Narodowy
Anna Słonecka (prowadzący) Jolanta Kołakowska, Teresa Bujakowska

Bolimowski Park Krajobrazowy
Barbara Kopańska (prowadzący)

Chojnowski Park Krajobrazowy
Maria Puk (prowadzący), Jolanta Kołakowska, Teresa Bujakowska, Elżbieta Pikus, Danuta Aleksandrowicz

Kozienicki Park Krajobrazowy
Dorota Maj (prowadzący), Bogusława Sobczyk

Mazowiecki Park Krajobrazowy
Elżbieta Jaglak (prowadzący), Jolanta Kołakowska, Teresa Bujakowska, Elżbieta Pikus

Nadbużański Park Krajobrazowy
Andrzej Dombrowski (prowadzący), Stefan Białczak, Zbigniew Cieszkowski, Barbara dymna, Urszula Gadomska,, Anna Olszewska, Danuta Aleksandrowicz, Dariusz Dyl, Dariusz Oleszczuk

SPIS TREŚCI

	Str
WPROWADZENIE	1
I ZASADA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	4
II UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE PROWADZENIA GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ NA OBSZARACH OBJĘTYCH OCHRONĄ PRZYRODY	4
1. Ustawowe formy ochrony przyrody.....	5
2. Plany ochrony parków.....	6
3. Dokumenty planistyczne jako narzędzia prowadzenia gospodarki przestrzennej na obszarach chronionych.....	9
4. Realizacja ustaw szczególnych w dokumentach planistycznych jako narzędzie prowadzenia gospodarki przestrzennej na obszarach chronionych.....	11
III CHARAKTERYSTYKA PARKÓW	14
Kampinoski Park Narodowy	14
1 Powierzchnia i położenie Parku.....	14
2 Wielkoobszarowy system przyrodniczy – podstawowe elementy.....	15
3 Mniejsze cenne formy szczególnej ochrony.....	17
4 Sytuacja społeczno-gospodarcza gmin, na terenie których położony jest Park.....	18
5 Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne w obszarze Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu.....	20
5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku.....	20
5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciężarów.....	21
6 Zagrożenia środowiska, kolizje i konflikty pomiędzy istniejącym projektowanym zagospodarowaniem a oceną przyrody.....	22
Bolimowski Park Krajobrazowy	25
1 Powierzchnia i położenie Parku.....	25
2 Wielkoobszarowy system przyrodniczy – podstawowe elementy.....	26
3 Mniejsze cenne formy szczególnej ochrony.....	28
4 Sytuacja społeczno-gospodarcza gmin, na terenie których położony jest Park.....	28
5 Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne w obszarze Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu.....	29
5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku.....	29
5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciężarów.....	30
6 Zagrożenia środowiska, kolizje i konflikty pomiędzy istniejącym projektowanym zagospodarowaniem a oceną przyrody.....	31
Chojnowski Park Krajobrazowy	34
1 Powierzchnia i położenie Parku.....	34
2 Wielkoobszarowy system przyrodniczy – podstawowe elementy.....	35
3 Mniejsze cenne formy szczególnej ochrony.....	37
4 Sytuacja społeczno-gospodarcza gmin, na terenie których położony jest Park.....	37
5 Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne w obszarze Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu.....	39
5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku.....	39
5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciężarów.....	41
6 Zagrożenia środowiska, kolizje i konflikty pomiędzy istniejącym projektowanym zagospodarowaniem a oceną przyrody.....	42
Kozienicki Park Krajobrazowy	45
1 Powierzchnia i położenie Parku.....	45
2 Wielkoobszarowy system przyrodniczy – podstawowe elementy.....	45
3 Mniejsze cenne formy szczególnej ochrony.....	48
4 Sytuacja społeczno-gospodarcza gmin, na terenie których położony jest Park.....	48
5 Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne w obszarze Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu.....	51
5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku.....	51
5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciężarów.....	52
6 Zagrożenia środowiska, kolizje i konflikty pomiędzy istniejącym projektowanym zagospodarowaniem a oceną przyrody.....	53
Mazowiecki Park Krajobrazowy	58
1 Powierzchnia i położenie Parku.....	58
2 Wielkoobszarowy system przyrodniczy – podstawowe elementy.....	58
3 Mniejsze cenne formy szczególnej ochrony.....	60

4	Sytuacja społeczno-gospodarcza gmin, na terenie których położony jest Park.....	61
5	Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne w obszarze Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu.....	62
5.1.	Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku.....	62
5.2.	Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciężarów.....	65
6	Zagrożenia środowiska, kolizje i konflikty pomiędzy istniejącym projektowanym zagospodarowaniem a oceną przyrody.....	65
	Nadbużański Park Krajobrazowy.....	69
1	Powierzchnia i położenie Parku.....	69
2	Wielkoobszarowy system przyrodniczy – podstawowe elementy.....	69
3	Mniejsze cenne formy szczególnej ochrony.....	71
4	Sytuacja społeczno-gospodarcza gmin, na terenie których położony jest Park.....	71
5	Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne w obszarze Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu.....	73
5.1.	Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku.....	73
5.2.	Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciężarów.....	74
6	Zagrożenia środowiska, kolizje i konflikty pomiędzy istniejącym projektowanym zagospodarowaniem a oceną przyrody.....	74
IV	WNIOSKI wynikające z uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego obszarów chronionych: Kampinoski Park Narodowy, Bolimowski, Chojnowski, Koziński, Mazowiecki, Nadbużański Park Krajobrazowy.....	78
1.	Kierunki działań wymagające zachowania i kształtowania środowiska przyrodniczego.....	78
2.	Kierunki wymagające przywrócenia równowagi ekologicznej.....	82
3.	Kierunki działań ograniczające skutki negatywnych oddziaływań infrastruktury technicznej.....	83
4	Kierunki działań w zakresie ochrony przeciwpowodziowej.....	83
5.	Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej.....	84
	WNIOSKI - propozycje rozwiązań prawno-organizacyjnych.....	88
	Materiały	
	źródłowe.....	90

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie zostało wykonane zgodnie z akceptowanym przez Zarząd Województwa planem pracy Mazowieckiego Biura Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego. Stanowi ono realizację wymogu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w zakresie prowadzenia przez organy samorządu województwa analiz i studiów, odnoszących się do obszarów problemowych.

Celem opracowania jest analiza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego w gminach, na terenie których występują wielkoobszarowe formy ochrony przyrody, a w szczególności: Kampinoski Park Narodowy i Parki Krajobrazowe: Bolimowski, Chojnowski, Koziński, Mazowiecki, Nadbużański. Jak wykazały m.in. prace nad *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*, obszary te są miejscem występowania licznych kolizji w zagospodarowaniu przestrzennym i z tym związanych konfliktów społecznych. Jednocześnie we wszystkich dokumentach wyznaczających strategiczne cele i kierunki rozwoju województwa mazowieckiego sprawa ochrony przyrody jest traktowana w sposób priorytetowy. W związku z tym, w odniesieniu do wyróżnionych gmin i obszarów, istnieje uzasadniona potrzeba podbudowania polityki przestrzennej uszczegółowiającymi (w stosunku do *Planu województwa*) analizami i studiami.

Przeprowadzone dla poszczególnych parków analizy koncentrowały się na następujących zagadnieniach:

- charakterystyce obszaru z punktu widzenia jego walorów przyrodniczych i cech społeczno-gospodarczych;
- celach i zasadach ochrony przyrody wyrażonych w dokumencie konstytuującym park, w zestawieniu z celami lokalnych polityk przestrzennych, zapisanych w studiach gminnych;
- prawnych uwarunkowaniach polityki ochronnej i przestrzennej wynikających z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- zagrożeń środowiska i kolizji przestrzennych,
- kierunkach działań na rzecz równoważenia rozwoju i zapobiegania konfliktom.

Opracowanie zostało wykonane z myślą o wykorzystaniu go jako podstawy do działań koordynacyjnych, realizowanych m.in. poprzez opiniowanie i uzgadnianie studiów gminnych

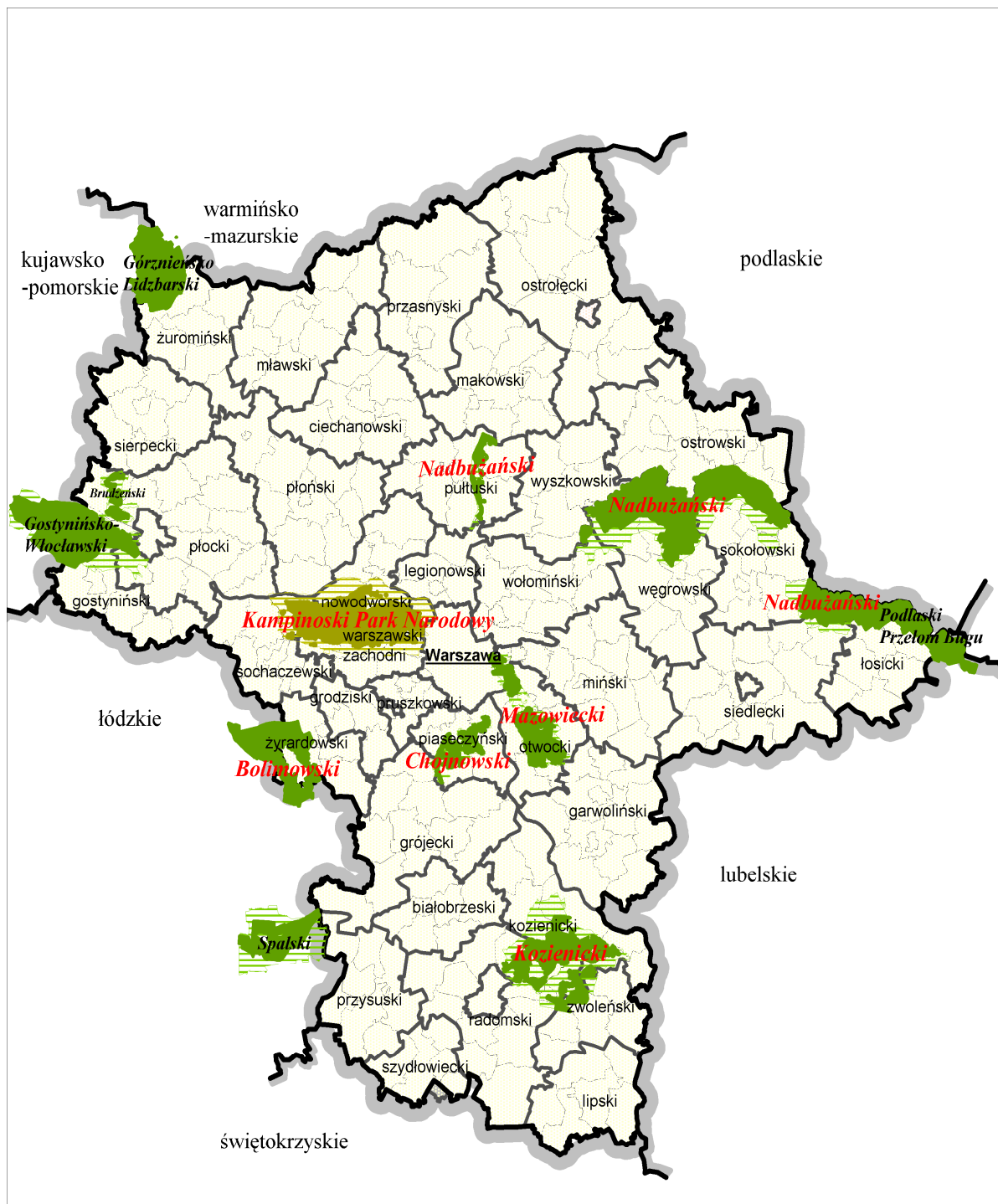
oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Może być ono przydatne także przy sporządzaniu planów ochrony parków i innych dokumentów, określających zasady i kierunki ochrony środowiska przyrodniczego.

Całość opracowania składa się z sześciu zeszytów zawierających analizy odnoszące się do poszczególnych parków krajobrazowych i Kampinoskiego Parku Narodowego oraz z zeszytu syntetycznego, zawierającego omówienie:

- formalno-prawnych uwarunkowań prowadzenia gospodarki przestrzennej na obszarach objętych prawną ochroną przyrody,
- krótką charakterystykę poszczególnych parków objętych analizą,
- wnioski wynikające z przeprowadzonych badań i propozycje dotyczące ogólnych rozwiązań prawno-organizacyjnych w zakresie planowania przestrzennego w powiązaniu z ochroną przyrody.

Każdy zeszyt poświęcony poszczególnym parkom składa się z części tekstowej i graficznej, przedstawionej w formie wielowektorowych map (wykonanych w oprogramowaniu MapInfo) oraz wykresów i kartogramów.

PARK NARODOWY I PARKI KRAJOBRAZOWE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

Chojnowski	parki objęte opracowaniem studium		
	park narodowy		parki krajobrazowe
	otulina parku narodowego		otulina parku krajobrazowego

I. ZASADA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

W *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* jako jedno z głównych wyzwań w kształtowaniu polityki przestrzennej województwa uznano **realizację zasady zrównoważonego rozwoju województwa mazowieckiego**.

Podstawowym założeniem zrównoważonego rozwoju jest takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska przyrodniczego w stanie zapewniającym trwałe, nie doznające uszczerbku możliwości korzystania z nich, zarówno przez obecne jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym.

Oznacza to zmiany w strukturze przestrzennej województwa, kształtowanie i tworzenie wielu systemów i obiektów przyrodniczych jak i antropogennych, zachowując walory środowiska przyrodniczego. Najcenniejsze tereny muszą być otaczane przestrzenią chroniącą je, a **celem polityki samorządu województwa jest tworzenie spójnego systemu obszarów chronionych**.

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego obszarów chronionych, dla których w chwili tworzenia *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*, nie było opracowanych dokumentów określających plan działań ochronnych – tj. dla: Kampinoskiego Parku Narodowego i 5 parków krajobrazowych: Bolimowskiego, Chojnowskiego, Kozińskiego, Mazowieckiego, Nadbużańskiego.

II. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE PROWADZENIA GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ NA OBSZARACH OBJĘTYCH PRAWNĄ OCHRONĄ PRZYRODY.

Na obszarach objętych ochroną prawną, w tym, na terenie przedmiotowych Parków i ich otoczenia prowadzenie gospodarki przestrzennej regulowane jest przez kilkadziesiąt ustaw i rozporządzeń, stanowiących instrumenty prawne realizacji ochrony.

Podstawowymi aktami prawnymi, określającymi zasady oraz działania w zakresie ochrony przyrody są następujące ustawy:

- ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004r. (Dz.U. z 2004r. Nr 92. poz. 880),
- prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (Dz.U. z 2001r. Nr 62, poz.627 z późn. zmianami),
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003r. (Dz.U. Nr 80 poz.717 z późn. zmianami),
- ustawa o lasach z dnia 28 września 1991r. (tekst jednolity Dz.U. z 2000 Nr 56, poz. 679 z późn. zmianami),
- ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995r (Dz.U. z 2004r. Nr 121, poz.1266 z późn. zmianami),
- prawo wodne z dnia 18 lipca 2004r. (Dz.U. z 2001r. Nr 115, poz.1229 z późn. zmianami),
- ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich, pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz.U. z 2003r. Nr 229, poz. 2273),
- prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994r. (Dz.U. z 1994r. Nr 27, poz.96 z późn. zmianami),
- ustawa o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001r. (Dz.U. z 2001r. Nr 62, poz.628 z późn. zmianami),
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków – Natura 2000 (Dz.U. Nr 229, poz. 2313).

1. Ustawowe formy ochrony przyrody

Stosownie do art. 6 ustawy o ochronie przyrody wyznaczono następujące formy ochrony przyrody:

- parki narodowe, powoływane rozporządzeniem Rady Ministrów,
- rezerваты przyrody, powoływane rozporządzeniem wojewody,
- parki krajobrazowe , powoływane rozporządzeniem wojewody,
- obszary chronionego krajobrazu, powoływane rozporządzeniem wojewody,
- **obszary Natura 2000**, powoływane rozporządzeniem ministra właściwego ds. środowiska w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw rolnictwa, rozwoju wsi i gospodarki wodnej,
- Pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe , powoływane rozporządzeniem wojewody lub uchwałą rady gminy.

Nową formą ochrony przyrody, które wprowadziła ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. są obszary Natura 2000. Obszary te mają służyć ochronie i zachowaniu siedlisk oraz gatunków zwierząt. Dla obszarów tych nie jest stosowana klasyczna metoda konserwatorska (zakazy, nakazy ochronne) lecz zalecenia lub renaturyzacja ekosystemów, odnawianie utraconych wartości krajobrazu, wspomaganie gatunków zagrożonych. Obowiązek ich wyznaczenia ma każde z państw członkowskich Unii. Zobowiązują do tego dwie dyrektywy: Siedliskowa 92/43 EWG z 1992 (zmodyfikowana 97/62 EWG) dotyczy ochrony siedlisk naturalnych, dzikiej flory i fauny oraz dyrektywa Ptasia 79/409 EWG uchwalona w 1992r., zmodyfikowana dyrektywami: 981/854/ EWG, 85/411EWG, 86/122/EWG, 91/244/EWG i 94/24/EWG.

Obszary sieci Natura 2000 mogą w części lub całości pokrywać się z obszarami objętymi innymi formami ochrony; poszczególne obszary mogą się znaleźć pod różnymi rygorami ochronnymi.

Prowadzenie działalności związanej z utrzymaniem urządzeń i obiektów służących bezpieczeństwu powodziowemu oraz działalność gospodarcza, rolna, leśna, łowiecka i rybicka na obszarach Natura 2000, wchodzących w skład parków narodowych i rezerwatów przyrody jest dozwolona wyłącznie w zakresie, w jakim nie narusza to zakazów obowiązujących na tych obszarach.

2. Plany ochrony Parków

Podstawowym dokumentem określającym kompleksowy plan działań ochronnych na terenach parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych oraz obszarów europejskiej sieci Natura 2000, sporządzanym na okres 20 lat jest plan ochrony.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004r. plan ochrony, powinien uwzględniać:

- charakterystykę i ocenę stanu przyrody,
- identyfikację i ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń,
- charakterystykę i ocenę uwarunkowań społecznych i gospodarczych,
- analizę skuteczności dotychczasowych form ochrony,
- charakterystykę i ocenę stanu zagospodarowania przestrzennego.

Plan ochrony dla parku narodowego i rezerwatu przyrody zawiera:

1. cele ochrony przyrody oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji,
2. identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczenia istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
3. wskazanie obszarów ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej,
4. określenie działań ochronnych na obszarach ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej z podaniem rodzaju, zakresu i lokalizacji tych działań,
5. wskazanie obszarów i miejsc udostępniania dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa oraz określenie sposobu ich udostępniania,
6. wskazanie miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i rolnicza,
7. ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw.

Plan ochrony dla parku krajobrazowego zawiera:

1. cele ochrony przyrody oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji,
 2. identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczenia istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
 3. wskazanie obszarów realizacji działań ochronnych,
 4. określenie zakresu prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu,
 5. program działań ochronnych na obszarach ochrony ścisłej, częściowej i krajobrazowej,
 6. wskazanie obszarów udostępniania dla celów naukowych, dydaktycznych, edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa oraz określenie sposobu ich udostępniania,
 7. ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw.
- **Plan ochrony nie obejmuje obszaru otuliny Parków .**
 - **Nie ma bezpośrednich zapisów w ustawie o ochronie przyrody, dotyczących ustaleń wiążących z planów ochrony przenoszonych do miejscowych planów**

zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o warunkach zabudowy. Istniejące jednak zapisy art. 15 ust.2 pkt 7 w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, określające obligatoryjny zakres miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz zapisy art. 73 ustawy prawo ochrony środowiska, pozwalają wnioskować, że ustalenia planów ochrony *należy uwzględnić* w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Można przyjąć, że plan ochrony stanowi wytyczną dla opracowywanych planów zagospodarowania i studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

- Ustanowienie planu ochrony nie stwarza obowiązku sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów wchodzących w zasięg obszaru objętego planem ochrony.
- Istnieje możliwość wpływania jednostek samorządu terytorialnego na plan ochrony, szczególnie w kontekście ograniczania możliwości użytkowania i korzystania z nieruchomości oraz często utratę ich wartości. Projekt planu ochrony podlega zaopiniowaniu przez zainteresowane jednostki samorządu terytorialnego w terminie 1 miesiąca od jego przedłożenia – tj:
 - zaopiniowania przez właściwe miejscowo rady gmin,
 - uzgodnienie z właściwymi miejscowo radami gmin ustaleń dotyczących infrastruktury technicznej, zagospodarowania turystycznego, sposobu użytkowania gruntów, eliminacji lub ograniczenia zagrożeń zewnętrznych oraz ustaleń do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w odniesieniu do nieruchomości nie będących własnością Skarbu Państwa,
 - zaopiniowaniu przez właściwe rady projektów planów sieci Natura 2000.
- Z kolei dokumenty planistyczne jednostek samorządowych – tj. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz plany zagospodarowania przestrzennego województw są :
 - uzgadniane przez Dyrektora Parku Narodowego w zakresie ustaleń tych planów mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku narodowego,
 - uzgadniane przez właściwego Wojewodę w zakresie ustaleń tych planów dotyczących parków krajobrazowych i ich otulin oraz obszarów chronionego krajobrazu,

Prace nad planami ochrony na obszarze analizowanych Parków

Nazwa Parku	Etap opracowania planu ochrony	Zatwierdzony plan ochrony
Kampinoski Park Narodowy	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwszy plan ochrony powstawał w latach 1992-1996. W związku z nowelizacją ustawy o ochronie przyrody opracowane i zatwierdzone plany ochrony parków narodowych w lutym 2002r. straciły moc prawną. • Obecnie trwają prace nad opracowaniem nowego planu ochrony – projekt planu jest opiniowany i uzgadniany przez samorzady terytorialne 	–
Bolimowski Park Krajobrazowy	<ul style="list-style-type: none"> • Zatwierdzony I etap planu ochrony parku i otuliny w Październiku 1998r. • Obecnie trwają prace nad planem ochrony wykonywanym pod nową ustawą o ochronie przyrody. Planowany okres wykonania dokumentu do 2006r. 	–
Chojnowski Park Krajobrazowy	<ul style="list-style-type: none"> • Obecnie trwają prace nad planem ochrony wykonywanym pod nową ustawą o ochronie przyrody. 	–
Kozienicki Park Krajobrazowy	<ul style="list-style-type: none"> • Obecnie trwają prace nad planem ochrony wykonywanym pod nową ustawą o ochronie przyrody. 	–
Mazowiecki Park Krajobrazowy	<ul style="list-style-type: none"> • Uchwalony Plan Ochrony w dniu 16.04.2004r. 	+
Nadbużański Park Krajobrazowy	<ul style="list-style-type: none"> • Obecnie trwają prace nad planem ochrony wykonywanym pod nową ustawą o ochronie przyrody. Obecnie trwają konsultacje z samorządami dotyczące powiększenia Parku. 	–

3. Dokumenty planistyczne jako narzędzia prowadzenia gospodarki przestrzennej na obszarach chronionych (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, program ochrony środowiska województwa mazowieckiego)

- Istotnym narzędziem ochrony przyrody są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które zapewniają warunki prawne dla tej ochrony, jako jedne z aktów

prawa miejscowego. Niezależnie od adaptacji w miejscowych planach, obszarów i obiektów określonych istniejącymi i projektowanymi formami przyrody oraz reżimami ochronnymi, plany te mogą zawierać szereg własnych zapisów służących ochronie przyrody.

Pod rządami ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym istnieje obligatoryjny zakres miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dotyczący obszarów chronionych.- tj.

- zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie przepisów odrębnych, w tym terenów górniczych, narażonych na niebezpieczeństwo powodzi oraz zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych
- W dokumencie określającym politykę przestrzenną gminy tj w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się :
 - uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska w tym rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
 - zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
 - występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
 - występowania udokumentowanych złóż kopalin, oraz zasobów wód podziemnych
 - występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.

W studium określa się w szczególności:

- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
- obszary na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów rządowych. (utworzenie lub powiększenie parku narodowego oraz rezerwatu przyrody jest celem publicznym w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami),
- obszary na których gmina ma sporządzić plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych.
- Ustalenia studium są wiążące dla organów gmin przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

- Również w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa*, niezależnie od adaptacji, obszarów i obiektów określonych istniejącymi i projektowanymi formami przyrody oraz reżimami ochronnymi, plany te mogą zawierać szereg własnych zapisów służących ochronie przyrody.
- W *Planie* uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa, a w szczególności:
 - system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk,
 - rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym (parki narodowe rezerваты przyrody),
 - obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi,
 - obszary udokumentowanych złóż kopalin.

4. Realizacja ustaw szczególnych w dokumentach planistycznych jako narzędzie prowadzenia gospodarki przestrzennej na obszarach chronionych.

- Ustawa o lasach – określa zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej w powiązaniu z innymi elementami ochrony środowiska.
Przeznaczenie gruntów do zalesienia określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego oraz decyzja o warunkach zabudowy. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się plany urządzania lasów dotyczące granic lasów, w tym lasów ochronnych .
 Za lasy ochronne uznaje się lasy położone w odległości 10km od miast liczących powyżej 50tys. mieszkańców, w strefach ochronnych sanatoriów, chroniące glebę przed zmywaniem i jałowieniem, powstrzymujące osuwiska ziemi, chroniące zasoby wód powierzchniowych i podziemnych.
- Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych – reguluje zasady ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji i poprawiania wartości użytkowej gruntów.
Przeznaczenie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne dokonuje się w trybie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- Ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnych – określa zadania oraz właściwości jednostek organizacyjnych i organów w zakresie wspierania obszarów wiejskich z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnych

dotyczące zalesienia, wspierania przedsięwzięć rolno-środowiskowych, wspierania działalności rolnej o niekorzystnych warunkach gospodarowania, wspieranie grup producentów rolnych, oraz pozyskiwanie rent strukturalnych.

- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na zalesianie gruntów rolnych, objętych planem rozwoju obszarów wiejskich. Rozporządzenie określa szczegółowe warunki i tryb udzielania, wstrzymania, zwracania i zmniejszania pomocy finansowej na zalesienie gruntów rolnych. ***Płatność na zalesianie udzielana jest producentowi rolnemu dla działek rolnych, gdzie do wniosku o wsparcie producent rolny dołącza wypis ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zawierającym uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska w tym rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.***
- Prawo geologiczne i górnicze – ustawa określa zasady wydobywania złóż kopalin, ochrony złóż kopalin, wód podziemnych i innych składników środowiska związanych z wykonywaniem prac geodezyjnych.

Obszar górniczy wyznacza się dla każdej kopaliny i wyznacza się go w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego .

- Ustawa o odpadach określa zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochrony środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania, a także odzysku i unieszkodliwiania odpadów oraz postępowania z masami ziemnymi lub skalnymi, jeżeli są usuwane albo przemieszczane w związku z realizacją inwestycji lub prowadzeniem eksploatacji kopalin. ***Istotnym instrumentem jest opracowanie planów gospodarki odpadami na poziomie gminnym, powiatowym, wojewódzkim i krajowym oraz wzajemne opiniowanie przez poszczególne poziomy samorządowe. Plany te określają aktualny stan gospodarki odpadami, programowane zmiany, działania zmierzające do poprawy sytuacji, instrumenty finansowe, system monitoringu i oceny realizacji zamierzonych celów.***
- Prawo wodne – reguluje gospodarowanie wodami, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi.

W celu zapewnienia prawidłowego gospodarowania wodami, w tym w szczególności ochrony zasobów wodnych oraz ochrony ludzi i mienia przed powodzią wyznacza się:

- *w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w strategii województwa obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi ,*
- *w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w planie zagospodarowania przestrzennego województwa strefy ochronne ujęć wody, obszarów ochronnych zbiorników wód śródlądowych i obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.*

Dokumenty te są uzgadniane przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej .

- *Obszary bezpośredniego i pośredniego zagrożenia powodziowego uwzględnia się przy sporządzaniu planu zagospodarowania przestrzennego województwa, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy.*
- *Obszary bezpośredniego zagrożenia powodziowego wyznacza się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na podstawie studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.*
- *Na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią zabrania się wykonywania robót oraz czynności, które mogą utrudnić ochronę przed powodzią, a w szczególności wykonywania urządzeń wodnych oraz wznoszenia innych obiektów budowlanych, sadzenia drzew i krzewów, zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów*
- *Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych – wyznaczone są aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców na obszarach których powstaną oczyszczalnie ścieków oraz systemy kanalizacji zbiorczej. Krajowy program wyznacza w szczególności zakres rzeczowo-finansowy oraz termin zakończenia inwestycji.*

III. CHARAKTERSYSTYKA PARKÓW – podstawowe informacje

KAMPINOSKI PARK NARODOWY

1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU

Kampinoski Park Narodowy (KPN) został utworzony Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1959r.

Celem utworzenia Parku była ochrona przyrody i dziedzictwa historyczno-kulturowego Puszczy Kampinoskiej wraz z kompleksem wydm śródlądowych.

Park obejmuje obszar tarasów nadzalewowych Wisły. Jego południową granicę stanowi w przybliżeniu skarpa doliny Wisły, północną – skarpa między tarasami nadzalewowymi a zalewowymi Wisły, zachodnią – dolina Bzury a wschodnią – aglomeracja warszawska.

Obszar Parku zajmuje powierzchnię 38 544,33 ha (z tego 38 476 ha w województwie mazowieckim). Wokół Kampinoskiego Parku Narodowego wyznaczona została otulina o powierzchni 37 756,49 ha. W styczniu 2000 r. KPN wraz z otuliną uznany został przez UNESCO za Rezerwat Biosfery MaB Puszcza Kampinoska o powierzchni 76 200 ha.

Park położony jest w centralnej części województwa mazowieckiego w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy. W strukturze administracyjnej położony jest na obszarze 8 gmin w trzech powiatach, tj.:

- warszawski zachodni – gmina Izabelin, Kampinos, Leszno, Łomianki, Stare Babice,
- nowodworski – gmina Czosnów i Leoncin,
- sochaczewski – gmina Brochów.

Ponadto w woj. łódzkim w gminie Tomaszów Mazowiecki (powiat tomaszewski) znajduje się Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach (zajmuje 68 ha) będący częścią KPN.

Granica otuliny przebiega: od północy brzegiem Wisły, od wschodu przez teren dzielnicy Bielany i Bemowo w Warszawie, od południa przez teren gmin Stare Babice,

Leszno i Kampinos (w przybliżeniu po dziale wodnym pomiędzy Utratą i Łasicą), od zachodu - doliną Bzury (po granicy gminy Brochów i teren gminy Młodzieszyn).

2. WIELKOOBSZAROWY SYSTEM PRZYRODNICZY – podstawowe elementy

- Kampinoski Park Narodowy pełni funkcję głównego węzła ekologicznego Mazowsza. W jego rejonie zbiegają się promieniście doliny dużych rzek: górnej i środkowej Wisły, Bugu, Narwi, Wkry i Bzury. Dlatego obszar ten posiada ekologiczne powiązania z pasmem Wyżyn Środkowopolskich z bagnami Polesia, puszciami, bagnami i jeziorami północno-wschodniego rejonu kraju. Taki makroukład ekologiczny ma ważne znaczenie dla wpływu gatunków roślin i migracji zwierząt.
- Dolina Wisły zakwalifikowana jako paneuropejski korytarz ekologiczny pełniący znaczącą rolę w europejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej.
- W opracowanej klasyfikacji krajowej sieci ekologicznej ECONET – PL obszar Kampinoskiego Parku Narodowego wyróżniony został jako obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym, położony na skrzyżowaniu korytarzy ekologicznych o randze międzynarodowej (doliny Wisły, Narwi i Bugu) i krajowym (doliny Wkry i Bzury).
- Odcinek Wisły przyległy do Parku zaliczony został do terenów wspomagających ostoje ptaków wodnych i błotnych w okresie przelotów w klasyfikacji obszarów podmokłych o znaczeniu międzynarodowym. Ostoje te odpowiadają wymogom terenów chronionych w ramach Konwencji Ramsar.
- Obszar europejskiej sieci Natura 2000 (OSO) – Dyrektywa Ptasia obejmujący Puszcę Kampinoską na terenie gmin: Czosnów, Leoncin, Brochów, Izabelin, Kampinos, Leszno, Łomianki, Bielany i Stare Babice, Dolinę Środkowej Wisły obejmująca obszar położony na terenie gmin m.in. Nowy Dwór Mazowiecki, Czosnów, Leoncin, Zakroczym, Młodzieszyn, Łomianki oraz na terenie dzielnic Warszawy: Białołęka, Bielany, Mokotów, Praga -Południe, Praga-Północ, Wawer, Wilanów i Żoliborz.
- Puszcza Kampinoska spełnia warunki Dyrektyw Siedliskowej i znajduje się wśród projektowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000.
- Dla prawidłowego funkcjonowania przyrody Parku ważne znaczenie mają powiązania z innymi cennymi przyrodniczo kompleksami położonymi wokół KPN poprzez system ciągów ekologicznych. Do strategicznych powiązań przyrodniczych Parku z otoczeniem należą rejonu:
 - Las Bemowski w rejonie Klaudyń, Lipkowa, Bemowa,

- tereny leśne w rejonie Zambrowa, Wólki, Stanisławowa,
 - Zaborówek – dolina Utraty,
 - Łazy Leśne – Łazy – dolina Utraty,
 - Przęsławice – dolina Bzury,
 - Tułowice – dolina Bzury,
 - rejon Wólki Smolanej – dolina Bzury,
 - Kromnów – Piaski – dolina Wisły,
 - Bór Kazuński (ciąg leśny Kazuń – Dębina) – dolina Wisły,
 - zespół Łąk Kazuńskich i Łąk Czosnowskich – dolina Wisły,
 - Górka Dziekanowska – dolina Wisły,
 - Las Młociński – dolina Wisły
- Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu jest korytarzem ekologicznym, który zapewnia powiązania przyrodnicze (ponadregionalne, regionalne i lokalne) Parku z Doliną Wisły, z doliną Utraty oraz doliną Bzury.

Ekosystemy leśne obejmują ok. 69% powierzchni Parku i odznaczają się znaczną różnorodnością. Są to lasy borowe, lasy wilgotne, olsy, łągi i łożowiska.

Brakuje drzewostanów bukowych, jodłowych i świerkowych.

Tereny wydymowe pokryte są niemal w całości lasami, wśród których dominują bory sosnowe i mieszane. Niewielkie fragmenty wydym pokrywają ciepłolubne zbiorowiska napiaskowe i kserotermiczne. Na żyznych glebach na stokach i podnóżach wydym oraz na mineralnych wyspach wśród bagien rosną grądy – wielogatunkowe lasy liściaste złożone z dębów, grabów, lip i klonów. Zbiorowiskami leśnymi terenów bagiennych są olsy, gdzie tworzące je drzewa (olchy z domieszką brzozy) rosną na kępach, pomiędzy którymi przez znaczną część roku znajduje się woda. Brzegi cieków pokrywają łągi olchowo – jesionowe. Znamioną cechą lasów Puszczy jest występowanie dąbrowy świetlistej, co na piaskach wydymowych jest niezwyklej osobliwością.

Ekosystemy wodne stanowią wody otwarte o powierzchni 184 ha (0,5% powierzchni Parku). Lądowe ekosystemy nieleśne reprezentowane są przez następujące zespoły (zbiorowiska): zaroślowe, nawodne i szuwały, bagna, turzycowiska i torfowiska, łąkowe, wydymowe, wrzosowiska polne, synantropijne, ruderalne.

Duże zróżnicowanie siedlisk powoduje, że występuje tu ponad 50 zbiorowisk roślinnych. Tworzy je ok. 1245 gatunków roślin naczyniowych, 115 gatunków mszaków oraz 146 gatunków porostów. Wśród nich znajdują się gatunki reliktowe oraz rośliny

charakterystyczne dla różnych stref geograficznych np. relikty epoki polodowcowej – chamedafne północna, gatunki borealne – zimozioł północny i kosaciec syberyjski, relikty pontyjskie – wisienka kwaśna i wężymord stepowy czy też endemit środkowoeuropejski – brzoza czarna.

Różnorodność siedlisk Parku wpływa również na bogactwo występującej tu fauny (jedna z najważniejszych ostoi fauny niżu polskiego). Szacuje się, że może tu występować połowa rodzimej fauny czyli ok. 16,5 tys. gatunków zwierząt. Dotychczas udokumentowano bytowanie ponad 3000 gatunków. Największym z 50 gatunków ssaków jest łoś, będący symbolem Kampinoskiego Parku Narodowego. Populacja łosi liczy obecnie ponad 100 osobników. Z dużych zwierząt występują również jeleń, sarna, z mniejszych: dzik, borsuk, królik, orzesznica, zając, lis, kuna, łasica, jenot, tchórz, gronostaj, wydra, bóbr, nietoperze. Z głównych gatunków zwierząt łownych i chronionych najliczniej w Parku występuje sarna, łoś, oraz jeleń. Przedstawicielami drapieżników są m. in. kuny, lisy, jenoty i rysie, które po niemal 200 latach nieobecności powróciły do Puszczy Kampinoskiej. Awifauna Parku obejmuje ok. 140 gatunków, wśród nich kilkanaście par bocianów czarnych i żurawi, orlik krzykliwy, a od 2000 roku orzeł bielik. Na terenach otwartych licznie występuje derkacz, gatunek zagrożony wyginięciem w skali światowej.

Na terenie Parku występuje 6 gatunków gadów m.in. gniewosz plamisty i 13 płazów. Spośród występujących tu zwierząt 81 gatunków jest zagrożonych wyginięciem np. orlik krzykliwy, żuraw, derkacz, nietoperz mopek.

3. MNIEJSZE, CENNE FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY

Pod względem wartości przyrodniczych w granicach KPN występują tereny w trzech kategoriach ochronnych:

- strefy ochrony ścisłej obejmujące 12% pow. Parku. W 2002 roku w Kampinoskim Parku Narodowym istniało 21 obszarów ścisłej ochrony przyrody, do których należały następujące obszary: Biela, Cyganka, Czapliniec, Czarna Woda, Czerwińskie Góry, Debły, Granica, Kaliszki, Kalisko, Karpaty, Krzywa Góra, Nart, Pożary, Przyćmień, Roztoka, Rybitew, Sieraków, Wilków, Zaborów Leśny, Zamczysko, Żurawiowe,
- strefy ochrony częściowej - ok. 69% pow. Parku położone poza strefami ochrony ścisłej oraz poza obszarami zamieszkałymi i użytkowanymi przez mieszkańców wsi śródparkowych,

- strefy ochrony krajobrazowej Są to przeważnie grunty prywatne (5 984 ha, z tego 3 120 ha przewidziane do wykupu na rzecz Skarbu państwa) i w większości użytkowane rolniczo.

W otulinie Parku znajduje się 9 rezerwatów przyrody, w tym 6 o charakterze faunistycznym: *Ławice Kępińskie, Kępy Kazuńskie, Zakole Zakroczymskie, Wikliny Wiślane, Ruska Kemap*, 1 rezerwat krajobrazowy: *Las Bielański* i 1 torfowiskowy *Łosiowe Błota*.

W korycie Wisły położone są 4 rezerваты wiślane (*Zakole Zakroczymskie, Wikliny Wiślane, Kępy Kazuńskie i Ławice Kępińskie*) utworzone w 1998 r. w celu zachowania ostoi rzadkich i ginących ptaków oraz walorów krajobrazowych rzeki.

Uzupełnieniem obszarowych form ochronnych są pomniki przyrody – pojedyncze drzewa lub ich grupy. Ogółem w granicach Parku i jego bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się 1105, w tym 129 na gruntach Parku, drzew uznanych za pomniki przyrody. Ponad 80% drzew tworzy 5 alei położonych w sąsiedztwie Parku.

4. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMIN NA TERENIE KTÓRYCH POŁOŻONY JEST PARK

Sytuacja społeczno-gospodarcza na terenie gmin Parku jest zróżnicowana i obszar Parku można podzielić na 2 różne obszary:

- *obszar wschodni o stosunkowo dużym potencjale gospodarczym, pozostający pod silną presją urbanizacyjną Warszawy – gminy: Izabelin, Łomianki, Stare Babice,*
- *obszar pozostały, obejmujący przede wszystkim tereny rolne: Brochów, Leoncin, Czosnów, Kampinos, Leszno.*

Ludność

- Na terenie gmin, na których położony jest Kampinoski Park Narodowy i jego otulina zamieszkuje ogółem 73 758 osób (wg danych WUS 2002 r). Najwięcej osób zamieszkuje Łomianki – 20 102 os., Stare Babice – 14100, Izabelin – 9560os.
- Średnia gęstość zaludnienia wynosi 95 osób na 1 km², jest niższa niż średnio w województwie mazowieckim - 144 osoby/km². Największą gęstością zaludnienia charakteryzują się gminy otaczające Warszawę, tj. Łomianki – 528 osób/km², Stare

Babice – 222 osoby/km², Izabelin – 147 osoby/km², a najmniejszą gminy Brochów – 37 osób/km² i Leoncin 32 osoby/km².

- Gminy o dużej gęstości zaludnienia odznaczają się również znacznym napływem ludności. W latach 1997-2002 wzrost liczby ludności w gm. Izabelin wyniósł 1 885 osób (z 7 677 do 9 562), Łomianki – 3 791 osób (z 16 311 do 20 102), Stare Babice – 2 645 osób (z 11 449 do 14 094), a gm. Czosnów ok. 100 osób.
- Rozwój demograficzny na tym terenie cechuje przewaga przyrostu migracyjnego nad przyrostem naturalnym typowa dla obszarów zurbanizowanych.

Potencjał gospodarczy

Miarą aktywności gospodarczej jest udział dochodów własnych w dochodach ogółem świadczący o wypracowanych środkach finansowych gmin oraz określający potencjał gospodarczy gmin.

- W 2002 roku dochody budżetowe gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca tylko w gm. Kampinos były niższe niż średni dochód gmin województwa mazowieckiego 1395,0 zł. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem kształtuje się od 41,0% w gm. Leoncin do 73,1% w Starych Babicach. 74,7% w gm. Izabelin oraz 77,1% w Łomiankach (gmina miejsko wiejska). Najwyższy udział dochodów własnych w dochodach ogółem występuje na obszarach sąsiadujących z Warszawą, zaś najmniejszy w gm. Kampinos, Leoncin, Brochów. Wysokość dochodów i udział środków własnych wskazuje na duże dysproporcje rozwojowe pomiędzy terenami położonymi blisko Warszawy i położonymi peryferyjnie.
- W rejonie Parku występuje niedostateczne wyposażenie w urządzenia infrastruktury technicznej ochrony środowiska, zarówno na terenach słabiej zurbanizowanych (Kampinos, Brochów), jak i w rejonach intensywnie zurbanizowanych.

Pomimo dużego postępu w realizacji sieci wodociągowych i kanalizacyjnych w latach 1999-2002 w dalszym ciągu występują duże potrzeby w tym zakresie. W 2002 r. sieć wodociągowa w analizowanym obszarze była 4-krotnie dłuższa niż sieć kanalizacyjna. W skali gmin zróżnicowania te są jeszcze większe. W gm. Izabelin sieć wodociągowa jest prawie 50 razy dłuższa od sieci kanalizacyjnej, w gm. Kampinos ok. 16 razy. Stosunkowo najlepsza sytuacja pod względem długości sieci wystąpiła na terenie miast i gminy Łomianki, gdzie sieć kanalizacyjna była dłuższa od wodociągowej.

5. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO OTULINY

5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku

Na funkcjonowanie przyrody Kampinoskiego Parku Narodowego szczególny wpływ posiada :

- Warszawa położona na skraju puszczy, w newralgicznym punkcie ekologicznego doliny Wisły (w pobliżu zejścia z doliną Narwi). Jest to główny ośrodek antropopresji na Mazowszu.
- zurbanizowany układ osadniczy Obszaru Metropolitalnego Warszawy, obejmujący przede wszystkim gminy wschodnie Parku,
- międzynarodowe i ponadregionalne korytarze transportowe, będące potencjalnymi pasmami rozwoju: korytarz II: Berlin - Warszawa - Mińsk Mazowiecki oraz ponadregionalny: KR – Warszawa – Radom (Kielce),
- dolina Wisły jako korytarz ekologiczny o randze europejskiej i krajowej,
- regionalny ciąg ekologiczny: rzeki Bzury i Utraty oraz Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu,

Kampinoski Park Narodowy położony jest w obszarze rozbudowanego systemu komunikacyjnego o znaczeniu ponadlokalnym, który tworzą:

- droga krajowa nr 7 Gdańsk – Warszawa – Kraków, odcinek tej drogi stanowi oś ciągu osadniczego z Warszawy przez Łomianki, Dziekanów Leśny do Czosnowa,
- droga wojewódzka nr 580 Warszawa – Leszno – Sochaczew wzdłuż której następuje rozwój zabudowy w miejscowościach: Stare Babice, Leszno, Kampinos,
- droga wojewódzka nr 579 Błonie –Leszno – Kazuń – Nowy Dwór Mazowiecki łącząca dwie ważne trasy komunikacyjne drogę nr 7 Gdańsk – Warszawa – Kraków i nr 2 Berlin Warszawa – Moskwa i przecina obszar Parku z północy na południe. Szczególnie dużą uciążliwość stanowi tranzytowy ruch pojazdów ciężarowych.
- droga wojewódzka nr 891 Stare Babice – Mościska – Łomianki do drogi nr 7, biegnąca wschodnim skrajem otuliny Parku, przewidywana jako trasa obwodowa Warszawy w ciągu drogi nr 7,

- droga wojewódzka nr 575 Płock – Kamion – Śladów – Secymin – Nowy Kazuń biegnąca w północnej części otuliny między Wisłą a Puszcą Kampinoską, wzdłuż której widoczny jest rozwój budownictwa, głównie zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjnej (gm. Leoncin)

Pod względem funkcjonalno – przestrzennym wschodnia część KPN stanowi integralną część obszaru metropolitalnego, którego tereny zurbanizowane ukształtowały się wzdłuż dróg wylotowych z Warszawy. Tworzą dwa rozwijające się pasma zabudowy:

- północno – wschodnie – między Wisłą a Puszcą i wzdłuż drogi ekspresowej nr 7 (gdańskiej) z terenami zabudowanymi w miejscowościach: Łomianki, Dziekanów Leśny, Czosnów,
- południowe – między puszcą a Równiną Błońską, wzdłuż drogi Warszawa- Leszno- Sochaczew z terenami zabudowanymi w miejscowościach: Stare Babice, Leszno, Kampinos.

Istotny wpływ na funkcjonowanie przyrody Parku będzie miała modernizacja drogi ekspresowej nr 7 obejmująca przystosowanie do parametrów trasy ekspresowej (m.in. odcinek Czosnów-Kiełpin – dwie jezdnie) i włączenie do Warszawy nową trasę N-S przebiegającą przy wschodniej granicy Parku (Łomianki-Wólka Węglowa-Bemowo). Takie rozwiązanie wpłynie na wzrost ruchu samochodowego na innych drogach w rejonie Parku oraz zwiększenie zanieczyszczenia środowiska.

5.2. Predyspozycje rozwojowe. Współzależność rozwoju i ciążen

Struktura zagospodarowania przestrzennego oraz funkcje rozwoju poszczególnych gmin położonych na terenie Parku i otuliny pozwala wyróżnić:

- strefę ochrony walorów przyrodniczych obejmującą obszar w granicach Kampinoskiego Parku Narodowego. Wszelkie działania związane z ochroną przyrody mają pierwszeństwo wobec innych działań i realizowane są przez Zarząd Parku;
- strefę ochronną (otulinę), która nie jest formą ochrony przyrody, a pod względem zagospodarowania i powiązań społeczno-gospodarczych jest bardzo zróżnicowana, tj.:
 - rejon zaplecza mieszkaniowego Warszawy obejmuje miasto i gminę Łomianki, gm. Stare Babice i gm. Izabelin,
 - rejony rolnicze w północnej i zachodniej części (gm. Leoncin, Brochów i część gm. Kampinos) oraz w południowej Stare Babice, Leszno i część gm. Kampinos ze

znacznymi obszarami terenów otwartych zabezpieczających Park i zapewniających powiązania przyrodnicze.

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

Do istotnych konfliktów i kolizji związanych z zagospodarowaniem przestrzennym należą:

- ***presja urbanizacji – intensywne procesy zabudowy dotyczą terenów położonych w otulinie Parku i sąsiadujących z Warszawą.*** Postępująca urbanizacja dotyczy głównie gmin: Łomianki, Izabelin, Stare Babice. W gminach Czosnów, Brochów położonych w odległości ok. 40 km od Warszawy presja urbanizacyjna występuje na mniejszą skalę. Obserwuje się tutaj wzrost zabudowy rekreacji indywidualnej (budownictwo letniskowe). Urbanizacja otoczenia Parku powoduje m.in.:
 - izolację przyrody Puszczy od przyrody Wisły, lasu Młocińskiego, a dalej Lasku Bielańskiego aż po zieleń na Skarpie Warszawskiej, a także od przyrody na Bemowie,
 - obniżanie się poziomu wód gruntowych, szczególnie w aspekcie stref źródłkowych dla Puszczy występujących w rejonie dzielnicy Bielany i Bemowo,
 - degradację przyrody Puszczy poprzez zanieczyszczenie wód, powietrza, gleby,
 - zagrożenie wprowadzeniem do przyrody gatunków obcych, m.in.: roślin hodowlanych, przenikanie i dziczenie zwierząt hodowlanych (psów, kotów), kontakty gatunków zwierząt dziko żyjących ze zwierzętami domowymi,
- ***niedostateczny rozwój technicznej infrastruktury ochrony środowiska*** – Wskaźnik mieszkańców korzystających z wodociągu sieciowego wynosi od ok. 40% w gm. Izabelin do ok. 97% w gm. Stare Babice. Poważnym problemem jest niedostateczne oczyszczanie ścieków, pomimo że komunalne oczyszczalnie ścieków funkcjonują w gm. Leoncin, Kampinos, Łomianki, Stare Babice, Czosnów, Michałów, Janów. Długość sieci kanalizacyjnej wynosi ok. 0,8 km w gm. Izabelin, 7,8km w gm. Leoncin (podłączonych 55 budynków), w gm. Kampinos 5,7 km, w gm. Leszno 16,1 km (zrzut ścieków do oczyszczalni w Błoniu), gm. Łomianki 28,2 km. Pod względem rozwiązania gospodarki ściekowej najlepsza sytuacja występuje w gm. Stare Babice, gdzie długość sieci kanalizacyjnej wynosi 43,0 km (ok. 1100 przyłączy) i stopień skanalizowania wynosi ok. 35%. Istnieją tu dwa systemy odprowadzania ścieków bytowo-gospodarczych ze wschodniej części gminy do kanalizacji warszawskiej, natomiast z miejscowości Stare Babice, Kwirynów- Janów, Latchorzew i Lipków do gminnej oczyszczalni w Starych

Babicach. Niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej sprawia, że oczyszczalnie ścieków nie są w pełni wykorzystane, praktycznie pracują jako punkty zlewne.

Podstawową formą gospodarowania ściekami jest ich gromadzenie w zbiornikach bezodpływowych oraz okresowy ich wywóz do oczyszczalni. Poważnym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych stanowi spotykane zjawisko pozbywania się nieczystości płynących do gruntu lub do rowów melioracyjnych.

Istotny wpływ na degradację wód mają zanieczyszczenia obszarowe pochodzące z rolnictwa, związane z niewłaściwym (bez aktualnej analizy chemicznej gleb) nawożeniem gruntów i stosowaniem środków ochrony roślin.

- ***przebieg tras komunikacyjnych***

Największy problem i konflikt pomiędzy infrastrukturą komunikacyjną a ochroną walorów przyrodniczych Parku stanowi droga wojewódzka nr 579 relacji Błonie-Leszno-Kazuń-Nowy Dwór Maz. przecinająca obszar Parku z północy na południe. Droga ta pełni funkcję obwodnicy Warszawy w relacjach między Gdańskiem, Krakowem i Katowicami. Wzrost natężenia ruchu na tej drodze wynika z niedrożności układu komunikacyjnego Warszawy, jak i brakiem innej trasy, obwodnicy w tym rejonie. Dużą uciążliwość ze względu na wielkość ruchu stanowi przebiegająca na obrzeżu Parku droga ekspresowa nr 7 Gdańsk-Warszawa-Kraków. Systematyczny wzrost natężenia ruchu na tej drodze i związany z tym hałas, drgania wstrząsy, jak i zanieczyszczenia spalinami i pyłami powoduje zwiększającą się uciążliwość dla Parku. Niezbędnym byłoby już obecnie na niektórych odcinkach przy granicy Parku wprowadzić osłony i ekrany,

- ***brak ciągłości wykupu na rzecz Skarbu Państwa gruntów prywatnych położonych wewnątrz Parku.*** Do wykupienia lub przejęcia w drodze wymiany pozostaje 3120 ha użytków rolnych,

- ***zagrożenia powodzią***

Wały przeciwpowodziowe występują na całym lewym odcinku Wisły od Warszawy do ujścia Bzury.

Obszarem bezpośredniego zagrożenia jest międzywale pełniące funkcję koryta wielkich wód i jego zagospodarowanie jest przystosowane do częstych zalewów.

Obszary potencjalnego zagrożenia powodzią (tereny narażone na zalanie w przypadku przelania się wód przez koronę wału przeciwpowodziowego oraz zniszczenia lub uszkodzenia wałów) obejmują tereny położone w gm. Łomianki, Czosnów, Leoncin, Młodzieszyn i Brochów.

W otulinie Parku nie ma usytuowanych dużych zakładów przemysłowych. Najbliższymi, które wpływają na jakość powietrza w Puszczy są: PKN ORLEN w Płocku, Huta Lucchini w Warszawie oraz ciepłownia i elektrociepłownia w Warszawie.

Na terenie gmin położonych w otulinie Parku występują przeważnie małe zakłady usługowo-przemysłowe, potencjalnie niekorzystnie wpływające na środowisko. Są to głównie zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego (masarnie, ubojnie, piekarnie), zakłady usługowe oraz obiekty produkcji zwierzęcej związane z gospodarstwami rolnymi.

Szczególnie duże zagrożenie dla przyrody KPN mogą stworzyć planowane inwestycje obejmujące:

- *modernizację i przebudowę drogi ekspresowej nr 7 Gdańsk-Warszawa-Kraków wraz z budową odcinka drogi stanowiącego nowe włączenie do Warszawy (Łomianki-Wólka Węglowa-Bemowo),*
- *rozbudowa lotniska w Modlinie, które może spowodować zanieczyszczenie północnych obszarów Parku spalinami z silników samolotów (w tym węglowodory).*

BOLIMOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU.

Bolimowski Park Krajobrazowy (BPK) utworzony został 26 września 1986 roku Uchwałą Nr XIV/93/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Skierniewicach (Dz. Urz. Wojewody Skierniewickiego Nr 5 poz. 126). W obecnych granicach został powołany Rozporządzeniem Nr 31 Wojewody Skierniewickiego z dnia 19 czerwca 1995 roku oraz Rozporządzeniem Nr 32 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 czerwca 2003 roku.

Park jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe. Szczególnej ochronie podlegają pozostałości Puszczy Bolimowskiej, która wraz z Puszciami Wiskicką, Korabiewską, Jaktorowską i Kampinowską tworzyła niegdyś jeden, potężny kompleks leśny.

Celem jego funkcjonowania jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Bolimowski Park Krajobrazowy zajmuje powierzchnię 23 130,1 ha, a otulina 2940,1 ha co stanowi 12,7% powierzchni BPK. Łączna powierzchnia BPK położona na terenie województwa mazowieckiego wynosi 9877,03 ha, co stanowi 43 % całej powierzchni Parku oraz otuliny wynosi 1550,06 ha.

Wzdłuż granic Parku funkcjonuje otulina jako pas o szerokości 200 m, która w większości objęta została ochroną przez utworzenie Bolimowsko-Radziejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu z doliną środkowej Rawki.

Bolimowski Park Krajobrazowy jest parkiem typowo leśnym. Lasy i zadrzewienia zajmują 61,2 % powierzchni Parku, grunty orne i sady -24,3 %, łąki i pastwiska - 8,3 %, bagna i torfowiska - 0,3 %, wody otwarte - 0,1 %, tereny zabudowane 5,8 %.

Położony jest około 50 km na południowy-zachód od Warszawy, wyniku reformy administracyjnej kraju obszar Parku znalazł się na terenie: dwóch województw: mazowieckiego i łódzkiego, czterech powiatów: żyrdowskiego, grodzkiego skierniewickiego, ziemskiego skierniewickiego i łowickiego; ośmiu gmin: Wiskitki, Puszcza

Mariańska, Bolimów, Nieborów, Kowiesy, Nowy Kawęczyn, Skierniewice i miasto Skierniewice.

Na terenie województwa mazowieckiego znajdują się 2 jednostki administracyjne, należące do powiatu żyrardowskiego, na których położony jest Park t.j.: Puszcza Mariańska, gdzie Park stanowi 24% całej powierzchni Parku i gmina Wiskitki, gdzie Park stanowi 18,7% całej powierzchni gminy.

2. WIELKOBSZAROWY SYSTEM PRZYRODNICZY - podstawowe elementy.

Funkcjonowanie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego (w sensie celów jego powstania) jest związane przede wszystkim z tworzeniem i funkcjonowaniem spójnego systemu obszarów chronionych.

- Puszcza Bolimowska i dolina rzeki Rawki jest korytarzem ekologicznym, który łączy ważne ekologicznie obszary węzłowe: dolinę rzeki Wisły (poprzez dolinę rzeki Bzury) i rzeki Pilicy.
- Kolejne powiązania ekologiczne zapewniają dolina rzeki Suchej Nidy i Pisi Gagoliny. Stanowią one wzmocnienie korytarza rzeki Rawki umożliwiając także kontakt z Puszcza Kampinoską
- Wzmocnienie i utrwalenie pozycji Bolimowskiego Parku Krajobrazowego jako znaczącego układu przyrodniczego (węzeł ekologiczny w skali krajowej) poprzez włączenie Parku do Sieci Natura 2000 stanowi główny cel jego ochrony.

Na terenie województwa mazowieckiego dotychczas Park obecnie nie został objęty europejską siecią ekologiczną Natura 2000 wg Dyrektywy Ptasiej . Predystynowany jest do objęcia siecią Natura 2000 na podstawie Dyrektywy Siedliskowej.

Obszar BPK położony jest w obrębie Bolimowsko – Radziejowickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (BROCHK), którego powierzchnia wynosi 66 500 ha, w tym 25 753,0 ha na obszarze województwa mazowieckiego. Utworzony został w 1986 roku w celu ochrony terenów o względnie niskim stopniu przekształcenia środowiska przyrodniczego oraz należących do najcenniejszych zasobów przyrodniczo – krajobrazowych.

Charakterystyczne dla tego regionu są lasy środkowopolskiego boru sosnowego świeżego i bory mieszane z udziałem sosny, dębu, grabu i jałowca, przechodzące na

bardziej żyznych siedliskach w typowe grądy i nieco rzadziej w świetliste dąbrowy. W dolinach rzek występują cenne zbiorowiska łąkowe i olsowe (rejon wsi Grabie) oraz grądu (w dolinach rzek Grabinki, Korabiewki i Rokity). W dolinie rzeki Rawki występują łągi jesionowo – olchowe i zarośla wierzbowe.

Siedliska borowe zajmują około 80 % powierzchni leśnej. Istniejące kompleksy leśne stanowią pozostałości Puszczy Bolimowskiej, Miechowieckiej i Mariańskiej oraz Korabiewickiej. Przeważają lasy wodochronne obejmujące płaty w obrębie Puszczy Bolimowskiej, również występują lasy obronne w uroczysku Puszcza Mariańska oraz lasy – ostoje zwierząt w południowej części uroczyska Sokule. Administracyjnie lasy należą do Nadleśnictwa Skierniewice oraz Radziwiłłów. Tereny zalesione stanowią ponad 60 % Parku. Cenne zbiorowiska łąkowe zachowały się w dolinie Rawki, na śródleśnych polanach w obrębie kompleksu leśnego Puszczy Bolimowskiej, w północnej części gminy Puszcza Mariańska. Na skarpach związanych z rzeką Rawką występują zbiorowiska ciepłolubnych muraw napiaskowych.

Duże urozmaicenie siedlisk i biotypów decyduje o bogactwie gatunkowym flory oraz o jej różnorodności. Spośród 2200 gatunków roślin naczyniowych Polski występuje w Parku niemal połowa (900 gatunków). Są tu gatunki właściwe Polsce środkowej, lecz także charakterystyczne dla pogórza i okolic nadmorskich. Można znaleźć 40 gatunków objętych ochroną i ponad 100 uznanych za zagrożone i ginące. Należą do nich np. rzadkie w tej części Polski *widłaki*, czy też pojedynczo rosnące kolorowe *starczyki*. Dość licznie występuje oplatający drzewa *bluszcz pospolity* i liczne porosty na drzewach świadczące o czystości powietrza.

Obecnie najcenniejsze zbiorowiska roślin rzadkich i cennych występują w dolinie Rawki i jej dopływów (odcinki ujściowe), w dolinie Grabinki oraz w rezerwacie "Puszcza Mariańska". Cenniejsze w BPK gatunki roślin to: czarcikęs Kluka, czarnuszka polna, fiołek mokradłowy, gniadosz błotny i rozesłany, goryczka wąskolistna, goździk pyszny, groszek błotny, kosaciec syberyjski, kruszczyk błotny, rosiczka okrągłolistna, selenica żyłkowa.

Fauna BPK jest równie bogata jak jego flora. Występują tu 163 gatunki zwierząt chronionych, liczna i bogata entom- i awifauna.

Wśród ssaków najciekawszymi gatunkami są: łoś, zając, dziki królik, piżmak amerykański, borsuk, jenot, kuna leśna, wydra rzęsorka rzeczna – jedyne w Polsce jadowitego ssaka oraz bobra. W rzece Rawce żyje 18 gatunków ryb i jeden gatunek minoga.

Świat ptasi Parku jest bardzo liczny i urozmaicony. Gniazduje tu ponad 130 gatunków ptaków np.: błękitnie upierzony zimorodek, sieweczka rzeczna, żuraw, łabędź niemy, budujący efektywne gniazda remiz i brodziec samotny, bocian czarny.

3. MNIEJSZE, CENNE FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY

Na terenie Parku utworzono 5 rezerwatów przyrody: *Kopanicha, Ruda-Chlebacz, Polana Siwica, Rawka, Puszcza Mariańska* oraz 1 rezerwat projektowany *Dolina rzeki Grabinki*. Projektowane zespoły przyrodniczo – krajobrazowe w granicach woj. Mazowieckiego to: - *Łąki w Dolinie Suchej Nidy koło Żukowa*.

Na terenie Parku znajduje się 78 użytków ekologicznych, stanowiących zwykle całe pododdziały leśne tworzące śródleśne polany lub fragmenty dolin oraz 54 pomniki przyrody ożywionej – pojedyncze drzewa lub grupy drzew (dąb szypułkowy, lipa drobnolistna, brzoza brodawkowata, jesion wyniosły kasztanowiec zwyczajny).

4. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA.

Sytuacja społeczno-gospodarcza na terenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego jest ściśle związana z sytuacją powiatu żyrardowskiego oraz gmin Puszcza Mariańska i Wiskitki, na terenie których położony jest Park wraz z otuliną.

Ludność

- Na koniec 2002 roku liczba mieszkańców gmin na obszarze których leży Bolimowski Park Krajobrazowy na terenie województwa mazowieckiego wynosiła 17718. Gminę Wiskitki zamieszkuje 9304 mieszkańców, a gminę Puszcza Mariańska 8414 mieszkańców.
- Wskaźnik gęstości zaludnienia na terenie gmin, na których znajduje się Park jest niższy od średniego dla województwa mazowieckiego (144 osoby/km²) i dla kraju (122 osoby / km²) i wynosi 60,5 osoby na 1 km².
- Od 1999 zmniejsza się napływ ludności do gminy Puszcza Mariańska i Wiskitki.
- Struktura wieku mieszkańców gmin, na terenie których leży Park jest mniej korzystna niż średnia w województwie mazowieckim. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym jest niższy niż w województwie odpowiednio 20,6% i 58,3% w

województwie – 22,7% i 60,8%, wyższy jest odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym, choć w ostatnich latach podkreślić należy wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Potencjał gospodarczy

- Bliskość Warszawy w odległości 50km , dobre połączenia komunikacyjne, powodują, że obszar Parku i jego otoczenia jest atrakcyjny dla inwestorów, poszukujących terenów pod budownictwo mieszkaniowe i lotniskowe. Na terenie gminy Puszcza Mariańska lasy stanowią 71% powierzchni gminy, w gminie Wiskitki lasy stanowią 44,4%.
- Charakterystyczna dla Bolimowskiego Parku Krajobrazowego zabudowa lotniskowa – na terenie gminy Puszcza Mariańska obejmuje 398 działek, a w Wiskitkach 141 działek
- Wydatki gmin na 1mieszkańca były niższe niż w województwie (14111zł/M) i wynosiły odpowiednio – w gminie Puszcza Mariańska – 1184/1M, w gminie Wiskitki – 1554zł/M.

5. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO BEZPOŚREDNIM OTOCZENIU

5.1. Zagospodarowanie przestrzeni na terenie Parku

W obszarze otoczenia Parku, podstawowe elementy struktury przestrzennej stanowią:

- metropolia o znaczeniu europejskim Warszawa, położona w odległości ok. 50 km od Parku,
- zurbanizowany układ osadniczy Obszaru Metropolitalnego Warszawy, obejmujący analizowane gminy, na terenie których położony jest Park, z ośrodkiem powiatowym Żyrardów,
- międzynarodowe korytarze transportowe, będące potencjalnymi pasmami rozwoju (korytarz II: Berlin - Warszawa - Mińsk Mazowiecki),
- pasmo łódzko – warszawskie jako potencjalny obszar dwubiegunowej aglomeracji (powiązanie Łodzi i Warszawy),
- podlegający urbanizacji obszar rolniczy gminy Wiskitki i gminy Puszcza Mariańska
- regionalny ciąg ekologiczny: rzeki Rawki i Bolimowsko - Radziejowicki Obszar Chronionego Krajobrazu.,
- lokalne ciągi ekologiczne rzeki Pisi Gągoliny, Suche Nidy, Korabiewki;

1. Sieć osadnicza obszaru wokół Parku jest wynikiem silnej dominacji ośrodka centralnego i nałożenia się układu osadniczego wytworzonego przez rozwój funkcji Warszawy na pierwotny układ osadnictwa wiejskiego.
2. Park położony jest przy głównych trasach komunikacyjnych, wprowadzających i wyprowadzających ruch do Warszawy i z Warszawy oraz ruch wewnątrz aglomeracji.

Są to:

- drogi krajowe wysokich klas: po południowo-wschodniej stronie nr 8 relacji (Ryga) – gr. Państwa - Białystok – Warszawa – Mszczonów – Piotrków Trybunalski - Wrocław – Kudowa Zdrój – granica państwa (Praga); po stronie - wschodniej droga krajowa nr 50 relacji Ciechanów - Płońsk – Sochaczew – Mszczonów - Grójec - Góra Kalwaria - Mińsk Mazowiecki – Ostrów Mazowiecka.

Teren Parku przecinają:

- drogi wojewódzkie: południową część Parku droga nr 70 relacji Łowicz - Skierniewice – Huta Zawadzka, od wschodu na zachód droga nr 719 relacji Warszawa – Pruszków - Żyrardów - Kamion,
- linie kolejowe o państwowym znaczeniu: środkową część Parku (z kierunku wschód – zachód) przecina linia magistralna nr 1 Warszawa Centralna – Katowice, linia nr 12 Skierniewice - Łuków

5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciążen

- Bolimowski Park Krajobrazowy (największy i najmniej zdeformowany system przyrodniczy) położony między dużymi aglomeracjami stanowi planistyczny obszar problemowy. Pasma Warszawa – Łódź wskazuje na obszar o dużej potencjalnej, podwyższonej aktywności gospodarczej, związanej z zachodzącymi aktualnie procesami rozwojowymi.
- Rosnące związki z aglomeracją tworzą szanse na: rozwój lokalnej przedsiębiorczości, wzrost zatrudnienia, nowy napływ mieszkańców.
- Powiązanie poprzez przecinającą teren Parku linię kolejową Żyrardów – Skierniewice, zwłaszcza w zakresie dojazdów do pracy i szkół oraz usług wyższego rzędu - znajduje się pod presją procesów urbanizacyjnych. Procesy te na obszarze BPK krzyżują się i stoją w wyraźnej kolizji z wymogami ochrony cennych walorów i funkcji tego terenu (węzeł i ciąg ekologiczny doliny rzeki Rawki o znaczeniu krajowym).

- Projektowana autostrada A-2 z węzłem w Wiskitkach stanie się istotnym aspektem dla rozwoju obszaru. Aktywizacja gospodarcza i rozwój systemów transportowych w sąsiedztwie BPK

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

- *Głównym czynnikiem zagrażającym środowisku przyrodniczemu jest również silna presja urbanizacyjna pasma Warszawa – Łódź.*

Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju wskazuje pasmo Warszawa – Łódź jako obszar o potencjalnej, podwyższonej aktywności gospodarczej, związanej z zachodzącymi procesami restrukturyzacyjnymi i rozwojowymi. Przecinająca teren Parku linia kolejowa Warszawa – Skierniewice oraz dobrze rozwinięta sieć dróg ponadlokalnych stymulują procesy urbanizacyjne. Procesy te krzyżują się na obszarze BPK i są w wyraźnej kolizji z wymogami ochrony cennych walorów przyrodniczych i kulturowych oraz funkcjami tego terenu.

Ważnym zagrożeniem wynikającym z presji urbanizacyjnej jest zmniejszenie powiązań ekologicznych, w tym ograniczanie areału gleb cennych rolniczo.

Jednym z zagrożeń jest również zanikanie form zabudowy regionalnej oraz ekspansja bezstylowej zabudowy podmiejskiej.

- *Presja urbanizacyjna dotyka także wrażliwych elementów sieci hydrograficznej i siedlisk związanych z terenami podmokłymi, które ulegają sukcesji nowej roślinności, a także areału cennych gleb. Obszar związany z urbanizacją wzdłuż linii kolejowej Skierniewice – Warszawa powoduje zmiany konfiguracji terenu (nasypy, wykopy).*

Wg danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska rzeka Pisia Gągolina ma wody pozaklasowe (w środkowym biegu przejmuje ścieki z oczyszczalni komunalnej w Żyradowie) oraz w dolnym biegu nie oczyszczone ścieki z Sochaczewa), Korabiewka (na odcinkach poniżej zrzutów ścieków z oczyszczalni w Puszczy Mariańskiej i w Bartnikach) prowadzi wody pozaklasowe.

Obniżanie się poziomu wód gruntowych i powierzchniowych, co niesie za sobą najpoważniejsze konsekwencje ekologiczne. Do stref o największych zmianach przyrodniczych powodowanych warunkami wodnymi zaliczyć należy doliny Rawki i Suchej Nidy, rejon zlewni rzeki Chojnatki oraz rejon polan Siwica i Strożyska.

Zła jakość wód gruntowych jest wynikiem zarówno stosowania w znacznych ilościach środków chemicznych w rolnictwie, jak też brakiem kompleksowego rozwiązania systemu odprowadzania ścieków oraz zorganizowanej gospodarki odpadami. Budowie wodociągów grupowych z reguły nie towarzyszy równoległa budowa sieci kanalizacyjnych i małych biologicznych oczyszczalni ścieków.

Do miejscowości, w których nastąpił duży odsetek studni gospodarskich z wodą o złej jakości należą do nich: Olszanka, Radziwiłów, Grabina położone w gm. Puszcza Mariańska.

Do obszarów o stwierdzonym zanieczyszczeniu wód podziemnych pierwszego użytkowego zaliczono: rejony miast Żyrardowa i Mszczonowa,

- *Na obszarze Parku i w jego okolicach występuje szereg uciążliwości punktowych i powierzchniowych w postaci tzw. „dzikich wysypisk” np. w Korabiewce; miejsce składowania nawozów sztucznych, składowania materiałów pędnych i smarów w Puszczy Mariańskiej.*

Regionalnym zagrożeniem środowiskowym w rejonie Parku jest oddziaływanie składowiska odpadów komunalnych (nie posiadające zabezpieczenia podłoża) w Mszczonowie. Ma ono wpływ przede wszystkim na zanieczyszczenie wód podziemnych. Brak zakładu utylizacji i przetwórstwa odpadów z Żyrardowa, Mszczonowa i sąsiednich gmin wpływa negatywnie na gospodarkę odpadami. Wśród źródeł punktowych mających wpływ na zanieczyszczenie powietrza należy wymienić lokalne kotłownie osiedlowe w Żyrardowie i Mszczonowie, a także liczne indywidualne paleniska domowe (spalanie odpadów toksycznych, takich jak plastikowe opakowania i guma). Brak sieci gazowej oraz promocji innych proekologicznych źródeł energii i ciepła.

- *Przebieg elementów infrastruktury technicznej (kołowej i szynowej) stanowi naturalną kolizję funkcji między istniejącym zagospodarowaniem i ochroną przyrody.*

- projektowany przebieg autostrady A2 odcina ekosystemy parkowe od zewnętrznych (regionalnych) powiązań przyrodniczych.
- przebieg obwodnicy dla miasta Żyrardowa wzdłuż tzw. „Drogi Bednarskiej” przecinający kompleks Lasu Sokolskiego i odcinającej znaczną część tego lasu od kompleksu Puszczy Bolimowskiej (dawn. Fragment Puszczy Wiskickiej).

Przebieg tych dróg, ich stan techniczny oraz potoki ruchu jakie prowadzą są zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego w sensie zanieczyszczeń powietrza przede wszystkim związkami siarki i azotu, na które największą wrażliwość wykazują gatunki iglaste Parku.

Delimitacja obszarów konfliktów społecznych.

Istotnym warunkiem funkcjonowania Parku są postawy i oczekiwania miejscowej ludności. Czynniki wpływającymi na konflikty społeczne w gminach, na których położony jest BPK są:

- malejące realne dochody budżetu gmin, mała samodzielność finansowa gminy – duże uzależnienie budżetu od budżetu państwa, dochody własne stanowią ok. 30% całkowitych dochodów gmin – trudno jest podejmować działania prorozwojowe;
- ubożenie mieszkańców gmin (ok. 15% rodzin korzysta z pomocy społecznej);
- ograniczone możliwości intensywnego rolnictwa (rosnący poziom bezrobocia ukrytego w rolnictwie);
- osłabienie więzi ze Skierniewicami oraz gminami położonymi w Parku w województwie łódzkim.

Społeczeństwo gminy Wiskitki i Puszczy Mariańskiej zaopiniowało negatywnie poszerzenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Ich zdaniem dalsze poszerzanie terenu Parku uniemożliwi rozwój gospodarczy gmin.

Akty prawne powołujące Bolimowski Park Krajobrazowy

- Uchwała nr XIV/93/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Skierniewicach z dnia 26 września 1986 roku w sprawie utworzenia Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Nr 5, poz. 126);
- Rozporządzenie nr 31 Wojewody Skierniewickiego z dnia 19 czerwca 1995 r. w sprawie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Skierniewickiego nr 18, poz. 113);
- Rozporządzenie nr 20 Wojewody Skierniewickiego z dnia 6 października 1998r. w sprawie zatwierdzenia I etapu planu ochrony Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny (Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego Nr 21, poz.241);
- Rozporządzenie Nr 32 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego znajdującego się w granicach województwa mazowieckiego.

CHOJNOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU

Chojnowski Park Krajobrazowy (CHPK) utworzony został Rozporządzeniem Wojewody Warszawskiego w dniu 1 czerwca 1993r. (Dziennik Urzędowy Województwa Warszawskiego z dnia 15 czerwca 1993r. Nr 9, poz. 100).

Celem utworzenia Parku było zachowanie wartości przyrodniczych i krajobrazowych Lasów Chojnowskich i rzeki Jeziorki w dolnym biegu oraz fragmentów doliny Wisły wraz ze skarpą wiślaną.

CHPK zajmuje powierzchnię 6796 ha, a wraz z otuliną 11523 ha.

Położony jest około 20 km na południe od Warszawy w Obszarze Metropolitalnym Warszawy, na terenie 5 jednostek administracyjnych, należących do powiatu piaseczyńskiego – tj.:

- miasta i gminy Góra Kalwaria,
- miasta i gminy Konstancin-Jeziorna,
- miasta i gminy Piaseczno,
- miasta i gminy Tarczyn,
- gminy wiejskiej: Prażmów.

Chojnowski Park Krajobrazowy jest Parkiem typowo leśnym. Lasy zajmują 75% powierzchni parku i są nadzorowane przez Nadleśnictwo Chojnów w gminie Piaseczno. 15% stanowią pastwiska, łąki oraz wody, 10% - tereny zabudowane.

Otulina Parku nie stanowi strefy ciągłej, lecz wypełnia przestrzenie w rozczłonkowanym zasięgu Parku.

Park wraz z otuliną od północy graniczy z warszawskimi dzielnicami: Ursynowem i Wilanowem, od wschodu przez Wisłę z powiatem otwockim, od południa z grójeckim a od zachodu z gminą Lesznowola i powiatem pruszkowskim.

2. WIELKOBSZAROWY SYSTEM PRZYRODNICZY – podstawowe elementy

Chojnowski Park Krajobrazowy sąsiaduje z obszarem funkcjonalnym – Doliny Środkowej Wisły, która została zakwalifikowana jako:

- Dolina Wisły zakwalifikowana jako paneuropejski ekologiczny pełni znaczącą rolę w europejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej.
- W opracowanej klasyfikacji krajowej sieci ekologicznej ECONET – PL obszar Doliny Wisły wyróżniony został jako obszar węzłowy rangi międzynarodowej (23M) w koncepcji ECONET PL,
- Obszar OSO - specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – na terenie gmin Góra Kalwaria i Konstancin - Jeziorna .

Sam Park nie został objęty europejską siecią ekologiczną Natura 2000 i waloryzacją ECONET-u, ze względu na mniejszą bioróżnorodność obszaru, mniejszą reprezentatywność i ilość gatunków i siedlisk przyrodniczych.

Dlatego też szczególnie istotnym staje się powiązanie Parku z doliną Wisły, tworzenie i funkcjonowanie spójnego systemu obszarów chronionych. System ten stanowi: otulina Parku jako zewnętrzny pierścień chroniący Park przed szkodliwymi wpływami zewnętrznym oraz Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu (WOCHK) o powierzchni około 20 000 ha.

W skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu wchodzi zarówno stosunkowo duże, zwarte kompleksy leśne i łąkowe o dużym stopniu naturalności, doliny rzeczne, obszary wodno-błotne, jak i niewielkie, rozdrobnione lasy i łąki o znacznej bioróżnorodności, a także tereny rolnicze z luźną zabudową zagrodową oraz tereny silniej zurbanizowane z zabudową mieszkaniową pośród zieleni.

Warszawski Obszar Chronionego krajobrazu jest korytarzem ekologicznym , który zapewnia ciągłość powiązań przyrodniczych (pondregionalnych, regionalnych i lokalnych) i łączy :

- Chojnowski Park Krajobrazowy z doliną Wisły,
- Dolinę Wisły z Jeziorką oraz z lokalnymi ciągami przyrodniczymi: rzeką: Cedron, Małą, Czarną, Zieloną,
- wzmacnia ochronę unikatowych dolin rzecznych i ich otoczenia,
- obejmuje ochroną prawną obszary wodno-błotne, stanowiące siedliska szczególnie ważne dla zachowania bioróżnorodności siedlisk,

Uwzględniając zasięg obszarowy, zróżnicowanie wewnętrzne i wzajemne powiązania przestrzenne, najlepiej rozwinięte są krajobrazy: dolinny, rolniczy i leśny.

Uwzględniając ekosystem, wyróżniają się na terenie CHPK zbiorniki wodne naturalnego pochodzenia (starorzecza) i środowiska bagienne w niewielkich, lokalnych obniżeniach terenu.

Kolejną cechą charakterystyczną dla ekosystemów i krajobrazów przyrodniczych CHPK jest wzajemne przenikanie się poszczególnych typów środowisk, zwłaszcza silnie urozmaicona jest mozaika krajobrazu rolniczego z dolinnym oraz wzajemne przenikanie się tych typów fizjocenozy.

Charakterystyczne dla tego Parku jest rozpowszechnienie borów sosnowych i borów mieszanych – z przewagą sosny, z udziałem dębów, brzozy i lipy, z obecnością świerka oraz roślinności torfowiskowej i psamofilnej związanej z wydmami piaszczystymi.

Brak jest wielu gatunków lasotwórczych takich jak: jodła, buk, jawor, jarząb.

Naturalnymi zespołami roślinnymi są zbiorowiska hydrofilne, związane z przebiegiem dawnych koryt Wisły i licznymi starorzeczami. Z przyrodniczego punktu widzenia cenne są zwłaszcza tereny położone za wałem przeciwpowodziowym nad samą Wisłą oraz w dolinach rzek: Jeziorki, Zielonej, Cienkiej i Tarczynki – łągi z przewagą olchy, jesionu i wiązu oraz fragmenty zespołów lasów olszowych w zabagnionych obniżeniach. np.: *Rezerwat Łyczyńskie Olszyny*, *Łęgi Oborskie* w gminie Konstancin- Jeziorna.

Na obszarze Równiny Warszawskiej pojawiają się na kompleksach lepszych gleb brunatnych siedliska grądu wysokiego i typowego, które obejmują wielogatunowe zbiorowiska lasów liściastych głównie dębu i grabu, stanowiąc niewielkie enklawy terenów rolnych - *Rezerwat Piławski Grąd* w gminie Piaseczno.

Pomimo silnej antropopresji Warszawy i niezbyt zróżnicowanej struktury przyrodniczej znalazło tu swoje miejsce ok. 100 gatunków ptaków, kilkadziesiąt gatunków ssaków, płazów i gadów. Wśród ssaków najciekawszymi gatunkami są: łoś, borsuk, kuna leśna, jeleń, daniel, lis, wśród ptaków: tracze nurogęsi, perkozy zauszniaki i rdzawoszyje, cyraneczki, remizy, bociany czarne, myszołowy zwyczajne, jastrzębie, krogulce i kobuzy. Cennym elementem ornitofauny jest grupa gatunków związana z mokradłami: derkacz, kulik wielki, czajka.

W Parku występuje również 5 gatunków gadów: jaszczurka zwinka i żyworodna, padalec, żmija zygzakowata i zaskroniec a wśród płazów: ropucha szara, kumak nizinny, rzekotka drzewna, grzebiuszki ziemne.

3. MNIEJSZE, CENNE FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY

Na terenie Parku utworzono 11 rezerwatów, z czego większość - 9 rezerwatów to ochrona zbiorowisk leśnych: Chojnów, Las Pęcherski, Łęgi Oborskie, Łoś, Łyczyńskie Olszyny, Obory, Pilawski Grąd, Skarpa Jeziorka, Uroczysko Stephana, 1 rezerwat krajobrazowy: Skarpa Oborska oraz rezerwat florystyczny: Biele Chojnowskie.

W otoczeniu Parku, w korycie Wisły, na terenie gmin Konstancin – Jeziorna i Góra Kalwaria utworzono 3 rezerwaty wiślane faunistyczne: Wyspy Zawadowskie, Wyspy Swiderskie, Łachy Brzeskie

Oprócz wymienionych powyżej obszarów, ochroną prawną – jako pomniki przyrody – objęte są szczególnie okazałe drzewa bądź ich grupy, głazy narzutowe czy jeziora. Ogółem w powiecie piaseczyńskim ustanowiono ponad 160 pomników przyrody ożywionej, chroniących łącznie 500 drzew oraz 4 pomniki przyrody nieożywionej. Najwięcej pomników znajduje się na terenie dwóch gmin: Piaseczno i Konstancin-Jeziorna. Wśród pomników przyrody wyróżniają się zabytkowe aleje i grupy drzew w Gołkowie-Kamionce, Głoskowie i Bielawie.

4. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMIN NA TERENIE KTÓRYCH POŁOŻONY JEST PARK

Sytuacja społeczno-gospodarcza na terenie Chojnowskiego Parku Krajobrazowego i jego otoczenia (5 gmin powiatu piaseczyńskiego) zdeterminowana jest istnieniem metropolii stołecznej.

Obszar Parku i jego otoczenia jest jednym z atrakcyjniejszych w okolicach stolicy. Decydują o tym zarówno czynniki przyrodniczo-krajobrazowe, jak i dostępność komunikacyjna.

Bliskość i dostępność Warszawy decyduje również o tym, że obszar ten jest miejscem lokalizacji prywatnych podmiotów gospodarczych i rozwoju prywatnego sektora gospodarczego (głównie miasto i gmina Piaseczno).

Naturalne właściwości lecznicze i rozwój funkcji uzdrowiskowych Konstancina–Jeziornej predystynuje ten obszar do rozwoju funkcji mieszkaniowej.

W gminach Góra Kalwaria, Tarczyn i Piaseczno rozwinęło się sadownictwo, a rejon grójecko-warecki jest największą koncentracją sadów w Polsce. Nowoczesne gospodarstwa sadownicze nastawione są na dostarczanie owoców mieszkańcom Warszawy.

W końcu lat 80-tych i na początku 90-tych nastąpił na tym obszarze bardzo dynamiczny rozwój mieszkalnictwa – głównie dla ludności Warszawy, rozwój funkcji przemysłowych głównie w Piasecznie i stopniowe zmniejszanie się specjalistycznej produkcji sadowniczej.

Ludność

- Na koniec 2002 roku liczba mieszkańców gmin na obszarze, których leży Chojnowski Park Krajobrazowy wynosiła 120 060. Najwięcej mieszkańców - 56 tys. skupia gmina miejsko-wiejska Piaseczno, ośrodek ponadlokalnych usług i administracji.
- Wskaźnik gęstości zaludnienia na tym terenie jest wyższy od średniego dla województwa mazowieckiego – 144 osoby / km² i dla kraju – 122 / na km² i wynosi 213 osób na 1 km², należy do najwyższych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy. Największą gęstością zaludnienia charakteryzuje się gmina miejsko – wiejska: Piaseczno 434 os/km², następane w kolejności: Konstancin-Jeziorna – 289os/km², Góra Kalwaria – 163os/ km², Prażmów - 92os/km², Tarczyn - 89os/ km².
- Rozwój demograficzny na tym terenie cechuje przewaga przyrostu migracyjnego nad przyrostem naturalnym, typowa dla obszarów zurbanizowanych. Ruchy migracyjne z Warszawy stanowią o wzroście liczby mieszkańców tego terenu.
- Struktura wieku mieszkańców gmin, na terenie których leży Park jest korzystna, ze stosunkowo wysokim udziałem ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym.

Potencjał gospodarczy

- Tereny użytkowane rolniczo w gminach związanych z Parkiem zajmują obszar 24 687 ha., co stanowi ok. 50% powierzchni gmin. Lasy i zadrzewienia stanowią 19% powierzchni, a pozostałe tereny - 31%.
- Potencjał i struktura miejsc pracy w poszczególnych gminach są zróżnicowane. Ponad połowa pozarolniczych miejsc pracy koncentruje się w gminie Piaseczno. W gminach Konstancin-Jeziorna i Góra Kalwaria jest ich znacznie mniej (10 – 20%). Gminy Tarczyn i Prażmów są gminami typowo rolniczymi, z niewielkim udziałem miejsc pracy w przemyśle, budownictwie czy usługach.
- Miarą wysokiej aktywności gospodarczej jest udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin, świadczący o środkach finansowych wypracowywanych na własnym terenie, określający potencjał gospodarczy gmin.

Najwyższy udział dochodów własnych wypracowano w gminie Konstancin – Jeziorna – 83% i Piasecznie – 81% najniższy w Gorze Kalwarii – 51%, przy czym sam udział dochodów ogółem w gminie Piaseczno, był 2,3 – krotnie wyższy od dochodów innych gmin i należał do najwyższych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy.

- **Ruch budowlany** na obszarze Parku i jego otoczenia należy do najwyższych w obszarze metropolitalnym. W latach 1999-2002 oddano do użytku 1542 mieszkania. Przy czym około 75% dotyczy miasta i gminy Piaseczno. Należy przypuszczać, że w ciągu najbliższych kilku lat ruch budowlany nie zostanie zatrzymany, a rozłoży się bardziej równomiernie. Dużo opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ze zmianą przeznaczenia pod funkcje mieszkaniowe przewiduje się w Konstancinie-Jeziornej, Górze Kalwarii i Prażmowie.
- **Wyposażenie w infrastrukturę komunalną** w gminach Parku są niewystarczająco rozwinięte – szczególnie sieci kanalizacyjnej, która nie nadąża za rozwojem mieszkalnictwa i systemami wodociągowymi. Z sieci wodociągowej w 2002r. korzystało około 93% mieszkańców miast i około 70% mieszkańców wsi tego obszaru, z sieci kanalizacyjnej – 85% w miastach i ok. 20% na wsi.

W roku 2002 sieć wodociągowa w analizowanym obszarze wynosiła 870 km i była 5-krotnie dłuższa niż sieć kanalizacyjna. W skali gmin zróżnicowania te są jeszcze większe. Gmina Prażmów nie posiada systemu sieci kanalizacyjnych, w Tarczynie wynosi ona tylko 8km i jest 14-krotnie mniejsza niż sieć wodociągowa. Najlepsza sytuacja ma miejsce w gminie Piaseczno i Konstancin – Jeziorna – i to bardziej w sensie stosunku obu sieci niż samych długości tych sieci, obsługujących poszczególne, urbanizujące się obszary.

5. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO BEZPOŚREDNIM OTOCZENIU

5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku

W obszarze otoczenia Parku, **podstawowe elementy struktury przestrzennej** stanowią:

- metropolia stołeczna, położona w odległości 20km,
- zurbanizowany układ osadniczy Obszaru Metropolitalnego Warszawy, obejmujący wszystkie 5 analizowanych gmin, na terenie których położony jest Park, z ośrodkiem powiatowym Piaseczno,

- międzynarodowe i ponadregionalne korytarze transportowe, będące potencjalnymi pasmami rozwoju: korytarz II: Berlin - Warszawa - Mińsk Mazowiecki oraz ponadregionalny: KR – Warszawa – Radom (Kielce),
- podlegający urbanizacji obszar rolniczy głównie gmin: Góra Kalwaria, Tarczyn, Prażmów oraz część nadwiślańska gminy Konstancin-Jeziorna,
- dolina Wisły jako korytarz ekologiczny o randze krajowej i europejskiej wraz ze skarpa wiślańską,
- regionalny ciąg ekologiczny: rzeki Jeziorki i Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu.,
- lokalne ciągi ekologiczne rzeki Zielonej, Czarnej, Cedronu, Tarczynki,

1. Sieć osadnicza obszaru wokół Parku jest wynikiem silnej dominacji ośrodka centralnego i nałożenia się układu osadniczego wytworzonego przez rozwój funkcji Warszawy na pierwotny układ osadnictwa wiejskiego.

2. Park położony jest przy głównych trasach komunikacyjnych, wprowadzających i wyprowadzających ruch do Warszawy i z Warszawy oraz ruch wewnątrzaglomeracyjny :
Są to:

- drogi krajowe wysokich klas: po zachodniej stronie Parku - droga krajowa nr 7 relacji Gdańsk - Warszawa - Radom - Kraków, na południu - droga krajowa nr 50 relacji Sochaczew - Mszczonów - Grójec - Góra Kalwaria - Mińsk Mazowiecki, na wschodzie droga krajowa nr 79 Warszawa - Góra Kalwaria – Sandomierz,
- drogi wojewódzkie, na zachodzie droga wojewódzka nr 724 Warszawa - Konstancin-Jeziorna - Góra Kalwaria, od północy - droga wojewódzka nr 721 relacji Nadarzyn - Wiązowna , bez przeprawy mostowej na Wiśle,
- towarowa obwodnica kolejowa CE-20 relacji Łuków – Skierniewice,

Teren Parku przecinają :

- droga krajowa nr 79 Warszawa - Góra Kalwaria – Sandomierz,
- linia kolejowa Warszawa - Radom.

Ważnym impulsem rozwojowym obszaru wokół Parku byłoby:

- powstanie trasy N-S, która przechodziłaby przez zachodnią, silnie urbanizującą się część gminy Piaseczno, przez miejscowości: Robercin, Wola Gołkowska, Złotokłós, Szczaki , byłaby również szansą dla Piaseczna jako obszaru koncentracji i rozwoju technologicznego,

- budowa mostu na Wiśle na wysokości Konstancin-Jeziorna (Ciszycy) - Józefów wraz z modernizacją drogi wojewódzkiej nr 721.

5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciążen.

Na podstawie struktury zagospodarowania przestrzennego i pełnionych funkcji przez poszczególne gminy obszar Parku i jego otoczenia można podzielić na 3 różne przestrzenie (strefy):

- Strefa uzdrowiskowo – rekreacyjna, wynikająca z walorów środowiska przyrodniczego obejmująca Konstancin – Jeziorną i gminy za Wisłą: Otwock, Celestynów, Karczew, Wiązowna, które razem tworzyłyby cenny przyrodniczo obszar, zabezpieczający Chojnowski Park Krajobrazowy i jego powiązania przyrodnicze.
- Strefa rolnicza – obejmująca gminy: Tarczyn, Prażmów, Góra Kalwaria, oraz Karczew za Wisłą ze specjalizacją produkcji rolniczej, ale również znacznymi obszarami terenów otwartych, zabezpieczających Park i zapewniających powiązania przyrodnicze.
- Miasto i gmina Piaseczno, które stanowi zwornik centralnej części Obszaru Metropolitalnego, obszaru aktywizacji gospodarczej w otoczeniu lotniska Okęcie, strefy rekreacyjnej biegnącej od Konstancina do Otwocka, oraz pasa rolniczego od Tarczyna do Karczewa za Wisłą.

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM I PROJEKTOWANYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

- *Głównym czynnikiem zagrażającym środowisku przyrodniczemu jest silna presja urbanizacyjna od strony północnej Parku (od Warszawy).*

Skutkiem presji urbanizacyjnej jest zmniejszenie powiązań ekologicznych w rozczłonkowanym zasięgu Parku, w tym ograniczanie areału gleb cennych rolniczo.

Powoduje to istotne zubożenie specyficznej strefy ekologicznej, powstającej na styku obszarów leśnych i łąkowych, uproszczenie składu gatunkowego z wykształceniem leśnych monokultur sosnowych.

- *Zagrożeniem wynikającym z presji urbanistycznej jest zagrożenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych .*

Wg danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska rzeka Jeziorka na całej swej długości prowadzi wody pozaklasowe. Na dopływach rzeki Jeziorki nie jest prowadzony monitoring zanieczyszczeń, choć należy spodziewać się również wód pozaklasowych. Wisła na tym odcinku prowadzi również wody pozaklasowe.

Cały obszar 5 gmin na których położony jest Park to obszar intensywnej eksploatacji wód podziemnych, z wytworzeniem lejów depresyjnych.

Zagrożenia zanieczyszczeniami wód podziemnych wynikają przede wszystkim z infiltracji zanieczyszczeń z wód powierzchniowych, z migracji wgłębnej związków chemicznych terenów zurbanizowanych i komunikacyjnych, o słabej izolacyjności gruntowej warstw wodonośnych – dotyczy głównie przywiślanych terenów Góry Kalwarii i Konstancina – Jeziornej. Znaczący udział w degradacji wód powierzchniowych mają zanieczyszczenia obszarowe pochodzenia rolniczego, związane z nieodpowiednim *nawożeniem gruntów oraz stosowaniem środków ochrony roślin na terenach rolnych ze specjalizacją sadowniczą* wzdłuż Wisły, w gminie Góra Kalwaria, w gminie Tarczyn, należącej do „zagłębia grójeckiego” oraz rolnictwa wielokierunkowego wzdłuż Wisły na terenie gminy Konstancin - Jeziorna.

- ***Z silnym rozwojem społeczno-gospodarczym gmin Parku są zagrożenia powstające ze źródeł punktowych:***

Są to zakłady METSA TISSUE (dawne zakłady papiernicze w Konstancinie-Jeziornej, Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego HORTEX w Górze Kalwarii, oraz liczne „dzikie” wysypiska śmieci. Regionalnym zagrożeniem środowiskowym w rejonie Parku jest oddziaływanie składowiska odpadów komunalnych ŁUBNA (obecnie rekultywowanego) i mniejszych, lokalnych składowisk gminnych (Jeżewice). Mają one wpływ przede wszystkim na zanieczyszczenie wód podziemnych. Wśród źródeł punktowych mających wpływ na zanieczyszczenie powietrza należy wymienić lokalne kotłownie osiedlowe i przemysłowe oraz procesy technologiczne w samych zakładach przemysłowych i usługowych (przede wszystkim THOMSON POLKOLOR w Piasecznie), a także liczne indywidualne paleniska domowe (spalanie odpadów toksycznych, takich jak plastikowe opakowania i guma).

- ***Przebieg elementów infrastruktury technicznej stanowi naturalną kolizję funkcji między istniejącym zagospodarowaniem i ochroną przyrody .***

Największym problemem jest przebieg dróg krajowych i wojewódzkich, które są drogami wprowadzającymi i wyprowadzającymi ruch do Warszawy i z Warszawy, mają charakter obwodnicowy, prowadzą ruch tranzytowy, niska jest wydolność tych dróg na granicy wyczerpywania się ich przepustowości.

Natężenie ruchu na tych drogach należy do najwyższych w województwie mazowieckim ale także w aglomeracji warszawskiej – np.: na drodze krajowej nr 7 wynosi od ponad 10 000 do 50 000 pojazdów na dobę, na drodze regionalnej nr 724 – wynoszą 8000-10 000 pojazdów na dobę. Większość dróg regionalnych pod względem przestrzennym i wymogów techniczno-funkcjonalnych nie spełnia wymogów warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi, ich stan techniczny oraz potoki ruchu jakie prowadzą są zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego w sensie zanieczyszczeń powietrza przed wszystkim związkami siarki i azotu, na które największą wrażliwość wykazują gatunki iglaste Parku.

Nasilającym się zagrożeniem jest również hałas. Drogi nr: 7, 79, 721 i 724 należą do dróg o najwyższych wskaźnikach poziomu hałasu w województwie i aglomeracji warszawskiej.

- ***Zagrożenia ze strony energetyki***

Elementami sieci przesyłowych WN terytorialnie związanymi z obszarem CHPK są napowietrzne linie energetyczne:

- linia 220kV relacji Piaseczno-Mory- Kozienice,
- kilka linii 110 kV relacji Mory-Siekierki, Piaseczno-Góra Kalwaria, Piaseczno - Tarczyn, Piaseczno - Grójec ze stacjami 110/15 kV Konstancin – Jeziorna i Góra Kalwaria.

Ponadto przewiduje się budowę stacji energetycznej Julianów, Piaseczno I i Złotokłos, Góra Kalwaria I, rozbudowę stacji energetycznej 220/110KV Piaseczno, budowę linii napowietrznych Kamionka – istniejąca linia energetyczna 110kV relacji Piaseczno – Grójec – Gąsin – Moszna, Piaseczno I - Góra Kalwaria – jako zadania zgłoszone przez Zakład Energetyczny Warszawa – Teren.

Linie najwyższych napięć są elementami infrastruktury technicznej uciążliwymi dla środowiska, bowiem są źródłem niejonizującego pola elektromagnetycznego, hałasu oraz zakłóceń fal RTV i telekomunikacyjnych.

- ***Za jedno z największych zagrożeń w wymiarze regionalnym i ponadregionalnym jest zagrożenie powodzią.***

Jest to zagrożenie, którego skutki są niekorzystne dla działalności człowieka - zalanie w przypadku tzw. wody stuletniej Wisły dotyczy rozległych terenów rolniczych z zabudową ekstensywną na terenie gminy Góra Kalwaria i Konstancin-Jeziorna - na obszarze tarasów zalewowych aż po skarpe, oraz wylewy Jeziorki i jej dopływów. Obszary Jeziorki są w znacznym stopniu zabudowane i tu niebezpieczeństwo powodzi jest również duże.

- *Zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego są wały przeciwpowodziowe, osuszające zawale i w dłuższej perspektywie zmieniające krajobraz doliny w typowo rolniczy z intensywnie nawożonymi łąkami i gruntami ornymi, zmniejszający powiązania ekologiczne z Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym*

Najbardziej zagrożone stały się siedliska lęgowej awifauny na rozległych obszarach najszerszego tarasu zalewowego skupiającego najliczniejsze populacje wielu gatunków ptaków z grupy silnie zagrożonych. Również znaczące są straty przyrodnicze, a szczególnie: rozerwanie dotychczasowej ciągłości lasów lęgowych oraz odcięcie większości starorzeczy od regularnego zasilania w okresie wezbrań wód w rzece. Szczególnie widoczny jest szybko postępujący proces uproszczenia (zubożenia) struktury zgrupowań lęgowych ptaków a więc tej grupy ptaków, która decyduje o najwyższych walorach doliny Wisły, które zdecydowały o włączeniu jej do Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) w sieci Natura 2000 oraz uznaniu tej rzeki za paneuropejski korytarz ekologiczny-obok doliny Wisły.

Wały ograniczają czy wręcz uniemożliwiają regularne zalewy łąk i torfowisk, które pozostały w strefie tzw. zawala. Należy oczekiwać dalszej degradacji środowisk położonych na zawalu i w dłuższej perspektywie - zamiany przesuszonych łąk na grunty orne, a więc całkowitego przekształcenia krajobrazu tarasu zalewowego w typowy krajobraz rolniczy zdominowany przez agrocenozy.

Akty prawne powołujące Chojnowski Park Krajobrazowy

- Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego z dnia 1 czerwca 1993r. w sprawie utworzenia Chojnowskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Warszawskiego z dnia 15 czerwca 1993r. Nr 9, poz.100),
- Rozporządzenie nr 171 Wojewody Mazowieckiego z dnia 18 października 2000r. zmieniające rozporządzenie Wojewody Warszawskiego z dnia 1 czerwca 1993r. (Dz.U. Woj. Mazowieckiego z dnia 24 października 2000r. nr 128),
- Rozporządzenie nr 22 Wojewody Mazowieckiego z dnia 6 sierpnia 2004r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia Chojnowskiego Parku Krajobrazowego

KOZIENICKI PARK KRAJOBRAZOWY

I. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU

Kozienicki Park Krajobrazowy imienia Profesora Ryszarda Zaręby (KPK) - jako jeden z pierwszych parków krajobrazowych w Polsce, utworzony został Uchwałą Nr XV/70/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 28.06.1983 r. z późn. zmianami, obecnie już w powiększonym zasięgu terytorialnym - Rozporządzeniem Nr 38 Wojewody Mazowieckiego z dnia 23 stycznia 2001 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 11, poz. 107 z 29.01.2001 r. z późn. zm., Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 41, poz. 937 z 14.02.2002 r., Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 58 z 16.03.2004 r. Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 208, poz. 5581 z 19.08.2004 r.).

Celem utworzenia Parku było zachowanie charakterystycznego, lokalnego krajobrazu przyrodniczo-geograficznego oraz znacznych obszarów naturalnych lasów Puszczy Kozienickiej z bogatą roślinnością zielną i urozmaiconym ukształtowaniem terenu.

Park obejmuje powierzchnię 26233,83 ha., otulina - 36009,62 ha .

Kozienicki Park Krajobrazowy położony jest w środkowo-południowej części województwa mazowieckiego, w granicach administracyjnych 11 gmin: Garbatka-Letnisko, Głowaczów, Gózd, Jastrzębia, Jedlnia-Letnisko, Pionki, Policzna, Sieciechów, miast i gmin Kozienice oraz Zwoleń, a także miasta Pionki.

2. WIELKOOBSZAROWY SYSTEM PRZYRODNICZY – podstawowe elementy

Rejon Puszczy Kozienickiej zintegrowany jest funkcjonalnie i przestrzennie z pozostałymi wyróżniającymi się obszarami siecią powiązań przyrodniczych tj:

- Cały teren Kozienickiego Parku Krajobrazowego wraz z otuliną predystynowany jest do włączenia do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 - na podstawie Dyrektywy "Siedliskowej" i "Ptasiej",
- Obecnie do Sieci Natura 2000 - Dyrektywy Ptasiej weszły obszary międzywala Wisły - na terenie gmin Kozienice i Sieciechów,
- Dolina Wisły stanowi paneuropejski korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym

- Obszar Parku zajmuje znaczącą pozycję w sieci ekologicznej ECONET - PL, stanowiąc obszar węzłowy o znaczeniu krajowym – (12K) i związany jest z:
 - systemem Doliny Środkowej Wisły - jako obszarem węzłowym z biocentrami i strefami buforowymi o znaczeniu międzynarodowym (23M) ,
 - doliną rzeki Zwoleńki - jako obszarem węzłowym z biocentrami i strefami buforowymi o znaczeniu międzynarodowym (odcinek od ujścia do granic Zwolenia) oraz obszarem chronionego krajobrazu "Dolina rzeki Zwoleńki" ,
 - doliną rzeki Radomki - jako korytarzem ekologicznym o znaczeniu krajowym (ujście do Wisły) oraz regionalnym, przechodzącym na odcinku źródłiskowym w obszar węzłowy o znaczeniu krajowym (obszar chronionego krajobrazu "Lasy przysusko-szydłowieckie"),
 - o pozostałościach Puszczy: Stromieckiej i Nadpilickiej związanej z doliną Pilicy - jako obszarem węzłowym z biocentrami i strefami buforowymi o znaczeniu międzynarodowym (21M) oraz obszarem chronionego krajobrazu "Dolina rzeki Pilicy i Drzewiczki"
 - dolinami rzek Pacynki i Iłżanki - jako korytarzami ekologicznymi o znaczeniu regionalnym.
- Obszar Puszczy Kozienickiej w jej historycznych granicach (między rzeką Radomką a okolicami linii kolejowej Radom-Dęblin), jak również rejon: Ryczywołu przy ujściu Radomki oraz rezerwatów przyrody: "Okólny Ług" i "Ługi Helenowskie" zakwalifikowane zostały do systemu CORINE jako *ostoje przyrody*.

Znaczącą część opracowywanego obszaru stanowią *lasy Puszczy Kozienickiej*. Różnorodność uwidaczniających się tu warunków przyrodniczych wpłynęła na zróżnicowanie siedlisk leśnych, wśród których występują: bór mieszany świeży, las mieszany, bór świeży, las świeży, ols, bór mieszany wilgotny, bór suchy, bór wilgotny, las wilgotny, ols jesionowy, bór bagienny.

Przez północną część lasów Puszczy przebiegają górne granice zasięgów jodły, buka i jawora, nadających drzewostanom charakterystyczny wygląd lasów wyżynnych i górskich. W składzie gatunkowym wyraźnie przeważa sosna (84 % powierzchni), która jako gatunek panujący tworzy drzewostany jednogatunkowe lub mieszane z dębem szypułkowym i bezszypułkowym, brzozą, a w domieszce przede wszystkim z jodłą, lipą, świerkiem, grabem. Dęby jako gatunki panujące (5 % pow.) tworzą drzewostany jednogatunkowe i mieszane z sosną, jodłą, lipą, wiązem, świerkiem, grabem. Panująca jodła (3 % pow.) tworzy drzewostany mieszane z dębem, sosną, świerkiem, brzozą.

W obrębie Puszczy wyróżniają się bogate biocenotycznie grądy i łągi z drzewostanami jodłowo-dębowo-grabowymi i olszowymi oraz domieszką pozostałych gatunków, o bardzo bogatych wielogatunkowych podrostach, podszytach i warstwie runa.

Na terenie Puszczy zaznacza się występowanie zróżnicowanej, znacznie rozwiniętej *flory*.

W jej obrębie stwierdzono 580 gatunków roślin naczyniowych należących do 84 rodzin i 294 rodzajów. Wśród nich są 43 gatunki chronione (32 podlegające ochronie ścisłej i 11 częściowej), a 8 wpisanych jest do "Polskiej czerwonej księgi roślin".

Przeprowadzone w ostatnim czasie wyniki badań wskazują na znaczne urozmaicenie występującej tu flory naczyniowej, spotyka się bowiem m. in. gatunki górskie i podgórskie oraz typowe dla klimatu subatlantyckiego i subborealnego.

Fauna Puszczy Kozienickiej odznacza się bogactwem i różnorodnością. W oparciu o ich bogactwo gatunkowe, skład, specyficzność zgrupowań oraz udział 17 gatunków "specjalnej troski" uznaje się Puszczę Kozienicką za obszar bardzo cenny przyrodniczo. W Kozienickim Parku Krajobrazowym stwierdzono występowanie 55 gatunków motyli, w tym 2 gatunki objęte ochroną gatunkową (modraszek telejus, czerwoczyk nieparek) i szereg innych znajdujących się na "Czerwonej liście zwierząt ginących. W rejonie Puszczy opisano 75 gatunków chrząszczy z rodziny kózkowatych, z których 25 zaliczono do rzadko lub bardzo rzadko spotykanych (borodziej próchnik, zgrzypik twardokrywka, zgniotek cynobrowy, ciołek matowy i pachnica dębowa). W wodach płynących stwierdzono 22 gatunki ryb i minogów, w tym 6 chronionych (koza, minóg strumieniowy, minóg ukraiński, piskorz, różanka, słonecznica, śliz) i 3 wpisanych do "Polskiej czerwonej księgi zwierząt" (minóg strumieniowy lub minóg ukraiński, piskorz, różanka). Na terenie Puszczy stwierdzono występowanie 13 z 18 krajowych gatunków płazów i 6 z 9 gatunków gadów. Perłą herpetofauny Puszczy jest żółw błotny; gatunek ten wg. "Polskiej czerwonej księgi zwierząt" zaliczany jest do skrajnie zagrożonych i ginących.

Z występujących na terenie Parku ponad 218 gatunków ptaków (m.in. orlik krzykliwy, bocian czarny, żuraw i kraska) do "Polskiej czerwonej księgi zwierząt" wpisanych jest 28 gatunków.

Ssaki reprezentowane są w Puszczy przez 58 gatunków - w tym 29 chronionych. Na szczególną uwagę zasługują tu nietoperze z licznym występowaniem nocka Brandta i nocka Bechsteina, co powoduje, że pod tym względem obszar ten staje się porównywalny do rangi Puszczy Białowieskiej.

3. MNIEJSZE CENNE FORMY OCHRONY SZCZEGÓLNEJ

- Rezerваты przyrody (częściowe) - 15 obiektów o łącznej powierzchni 1267,92 ha, w tym 11 rezerwatów leśnych: *Zagożdżon*, *Ponty im. Teodora Zielińskiego*, *Brzeźniczka*, *Ciszek*, *Jedlnia*, *Załamanek*, *Pionki*, *Miodne*, *Ponty Dęby*, *Źródło Królewskie*, *Guść 2* rezerваты torfowiskowe: *Lugi Helenowskie*, *Okólny Ług*, 1 rezerwat krajobrazowy: *Krepiec*, 1 krajobrazowo-leśny: *Leniwa*,
- Użytki ekologiczne - 108 obiektów o łącznej powierzchni 339,17 ha, na które składają się: śródleśne bagna - tzw. "ługi" w różnym stopniu okresowo zalewane wodą i porośnięte roślinnością drzewiastą, krzewiastą lub zielną, oczka wodne - dawne nie użytkowane stawy i starorzecza, tereny zalewowe, torfowiska oraz nie użytkowane łąki i pastwiska często porośnięte samosiewami,
- Pomniki przyrody - 209 obiektów, na które składa się 597 drzew rosnących pojedynczo, w alei i w grupach oraz 2 głązy narzutowe i 3 stanowiska bluszcza zwyczajnego.

4. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMIN NA TERENIE KTÓRYCH POŁOŻONY JEST PARK

W strukturze użytkowania gruntów gmin związanych z tą przestrzenią nieznacznie dominują użytki rolne - 51,4 %, przy czym są to głównie grunty orne. Wysoki udział lasów - 32,8 %, znacznie większy niż średnio w województwie (22,2 %) i kraju (ponad 28 %) W poszczególnych gminach udział powierzchni leśnej jest dość zróżnicowany - od 6,7 % w gminie Sieciechów i - 8,3 % w gminie Gózd do prawie 63 % w gminie wiejskiej Pionki.

Ludność

- W ostatnich latach rejon Kozienickiego Parku Krajobrazowego cechuje stagnacja liczebności ludności. W poszczególnych gminach pokrywających KPK dynamika wzrostu zaludnienia kształtowała się różnie. Spadek liczby mieszkańców w okresie 1995-2001 odnotowały: miasto przemysłowe Pionki (prawie - 1,0 %) oraz gminy Garbatka Letnisko i Głowaczów. Z kolei dość znaczny wzrost nastąpił na terenie gminy Jedlnia-Letnisko (o prawie 4,5 %) oraz gminy Pionki (o ponad 2,6 %).

Względnie wysoki wzrost zaludnienia w gminie Jedlnia-Letnisko i gminie Pionki wiąże się z jej położeniem w sąsiedztwie miasta Radomia, dla którego stanowi ona atrakcyjny obszar ekspansji, zwłaszcza mieszkaniowej i letniskowej. Potwierdzają to składniki

wzrostu liczebności populacji, czyli głównie dodatni bilans migracyjny przy równocześnie często wysokiej stopie przyrostu naturalnego.

- Struktura wieku populacji w poszczególnych gminach Kozienickiego Parku Krajobrazowego istotnie odbiega od przeciętnej struktury wieku w województwie. W szczególności różnica ta przejawia się wyższym niż w województwie udziale grupy przedprodukcyjnej oraz - w niektórych gminach w niższym udziale grupy produkcyjnej. Zbliżony do średniowojewódzkiego udział grupy ludności w wieku produkcyjnym (około 60 %) mają miasta: Pionki, Kozienice, Zwoleń. Generalnie populacja mieszkańców rejonu Kozienickiego Parku Krajobrazowego jest młodsza niż populacja całego województwa. Najmłodszą strukturą wieku wyróżnia się ludność gminy Jedlnia-Letnisko, co jest tu związane z napływem nowych mieszkańców, przeważnie w dość młodym wieku.
- Średnia gęstość zaludnienia gmin pokrywających obszar Parku wynosząca około 104 mieszkańców / km² jest niższa niż średnia w województwie (143 mieszkańców / km²) i kraju (122 mieszkańców / km²). W poszczególnych gminach wskaźnik ten jest jednak bardzo zróżnicowany - najniższy w gminach wiejskich (od 41 mieszkańców / km²), a najwyższy w gminach, których ośrodkiem centralnym jest miasto - do ponad 121 mieszkańców / km² (miasto i gmina Pionki). Uwzględniając otulinę oraz położone w sąsiedztwie miasto Radom, średni wskaźnik gęstości zaludnienia w rejonie Kozienickiego Parku Krajobrazowego wynosi 246 mieszkańców / km².

Potencjał gospodarczy

Rejon Kozienickiego Parku Krajobrazowego należy do słabo rozwiniętych gospodarczo obszarów województwa. To pewnego rodzaju "uwstecznienie" ekonomiczne omawianego obszaru wynika zarówno z przesłanek historycznych, jak i mniej atrakcyjnych z gospodarczego punktu widzenia walorów przyrodniczych (m. in. brak cennych kopalin i słabe gleby).

- O względnie słabym rozwoju gospodarczym gmin wchodzących w zasięg Parku świadczy m. in. względnie **niski wskaźnik dochodów ich budżetów**, który wynosi od 913,3 do 1291,3 zł./mieszkańca, podczas gdy wskaźnik średniowojewódzki wynosi ponad 1826 zł./mieszkańca, przy czym w odniesieniu do gmin miejskich - 2467,6 zł., gmin miejsko-wiejskich - 1261,2 zł. i gmin wiejskich - 1114,4 zł. Najwyższymi dochodami budżetów przeliczonymi na mieszkańca odznaczają się gminy: miejsko-wiejska Kozienice oraz

gmina wiejska Głowaczów. Najniższe dochody budżetów posiadają natomiast gminy: wiejska Garbatka-Letnisko oraz gmina miejska i wiejska Pionki - z miastem cechującym się dość drastycznym upadkiem przemysłu.

- Najwyższy udział dochodów własnych wypracowano w gminach Kozienice i Pionki, przy czym sam udział dochodów ogółem w gminie Kozienice był wielokrotnie wyższy od dochodów innych gmin. Zarówno wysokość dochodów, jak i udział środków własnych wskazują na dość znaczne zróżnicowanie w obrębie przestrzeni społeczno-gospodarczej Parku, potwierdzając duży potencjał gospodarczy gminy miejsko-wiejskiej Kozienice, mniejszy gminy miejskiej i wiejskiej Pionki oraz gminy miejsko-wiejskiej Zwolen, jeszcze mniejszy gmin wiejskich Sieciechów, Garbatka-Letnisko, Jedlnia-Letnisko, Policzna, Jastrzębia, Głowaczów i najmniejszy gminy wiejskiej Gózd.
- W strukturze gospodarczej omawianego obszaru dominuje rolnictwo, uprawiane głównie przez gospodarstwa indywidualne o znacznym rozdrobnieniu gruntów. W przeszłości ukształtowały się jednak znaczące miejskie ośrodki przemysłowe - Kozienice, Pionki i (aczkolwiek w znacznie mniejszym stopniu) - Zwolen. W okresie ostatnich kilkunastu lat wiele przedsiębiorstw przemysłowych jednak upadło albo zmieniło swój profil działalności. W mieście Kozienice nadal wiodącą rolę w strukturze gospodarczej odgrywa Elektrownia "Kozienice" S.A. Funkcjonują tu również zakłady przemysłowe branż: spożywczej, metalowej, odzieżowej, materiałów budowlanych i branży komputerowej. Miasto Pionki - znane do niedawna z dużych zakładów tworzyw sztucznych posiada rozwinięte branże w przemyśle chemicznym, spożywczym i ceramicznym. Istotną kwestią w strategiach rozwoju w/w ośrodków przemysłowych (głównie w aspekcie ekologicznym) będzie zagospodarowanie terenów poprzemysłowych wraz z majątkiem trwałym i infrastrukturą przemysłową.

Ruch budowlany - dynamika przyrostu zasobów mieszkaniowych jest znikoma (na terenie 11 gmin Parku oddano do użytku 213 budynków) i tylko nieznacznie przewyższała przyrost zaludnienia, z czego wynika, iż pewna poprawa standardów zagęszczenia mieszkań była bardziej wynikiem słabego wzrostu zaludnienia niż rozwoju budownictwa mieszkaniowego, przy czym najwyższy jej przyrost odnotowano w gminach miejsko-wiejskich: Kozienicach, Zwoleniu oraz gminie Jedlnia-Letnisko

Wyposażenie w infrastrukturę techniczną

W zakresie wyposażenia jednostek osadniczych w systemy infrastruktury technicznej omawiany obszar nie odbiega zbytnio od standardów średniowojewódzkich. Charakterystyczna i zarazem niekorzystna dla środowiska jest przy tym duża rozbieżność pomiędzy wyposażeniem w systemy wodociągowe i systemy kanalizacji sanitarnej. Stosunek długości sieci wodociągowej do sieci kanalizacyjnej na całym omawianym obszarze wyraża się wskaźnikiem 3,5, a w obrębie gmin związanych z samym Parkiem 3,1. W okresie 1995-2001 r. łączna długość sieci wodociągowej wzrosła tu o 76 km, tj. o 17 %, natomiast kanalizacyjnej - o około 65 km, tj. prawie o 62 %. W niektórych gminach wiejskich nastąpił znaczący wzrost wyposażenia w sieć kanalizacyjną, czego przykładem jest Garbatka-Letnisko, w której to gminie do 1995 roku kanalizacji sanitarnej w ogóle nie było.

Pomimo, że relacja pomiędzy długością sieci wodociągowych i kanalizacyjnej znacznie się poprawiła to nadal można mówić o "substandardzie ekologicznym" Najniższym standardem odznaczają się gminy wiejskie. Miasta (zwłaszcza natomiast Pionki i Kozienice) dysponują pełniejszym wyposażeniem w sieci wodociągowe i kanalizacyjne. Wyraźnie gorszymi warunkami charakteryzuje się natomiast miasto Zwoleń. Z gmin wiejskich najlepszym wyposażeniem w sieci wodno-kanalizacyjne odznacza się Garbatka-Letnisko oraz Jedlnia-Letnisko, co jest zapewne wynikiem pewnego "zurbanizowania" tych gmin (w szczególności wsi - ośrodków gminnych) i ich funkcji rekreacyjnych.

5. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO OTOCZENIU

5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku

W obszarze otoczenia Parku, **podstawowe elementy struktury przestrzennej** stanowią:

- blisko ćwierćmilionowy ośrodek subregionalny Radom ze strefą zurbanizowaną sięgającą do ok. 40 km od granic miasta,
- znajdujące się w bezpośrednim i bardzo bliskim sąsiedztwie ośrodki powiatowe: Kozienice i Zwoleń z przestrzennym zasięgiem obsługi wszystkich gmin pozostających w ich zasięgu,
- ponadregionalny korytarz transportowy, stanowiący potencjalne pasmo rozwoju KR - Warszawa - Radom (Kielce),

- podlegający urbanizacji obszar rolniczy odnoszący się głównie do gmin: Głowaczów, Jastrzębia, Jedlnia-Letnisko, Zwolen i część nadwiślańska gmin: Kozienice, Sieciechów,
- doliny rzek: Wisły, Zwolenki i Pilicy wyeksponowane w krajowej sieci ekologicznej - Econet Polska jako obszary węzłowe z biocentrami i strefami buforowymi o znaczeniu międzynarodowym,
- ujście rzeki Radomki - pełniące tu funkcje korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym,
- korytarze ekologiczne dolin rzecznych: Radomki (poza odcinkiem ujściowym i źródłiskowym o randze krajowej), Pacynki i Iłżanki o znaczeniu regionalnym.
- lokalne ciągi ekologiczne mniejszych dolin rzecznych.

1. Sieć osadnicza obszaru wokół Parku jest wynikiem dominacji ośrodka subregionalnego i nałożenia się układu osadniczego wytworzonego przez rozwój funkcjonalno-przestrzenny Radomia na pierwotny układ osadnictwa wiejskiego.

2. Park położony jest w sąsiedztwie oraz przy głównych trasach komunikacyjnych, wprowadzających i wyprowadzających ruch do Radomia i z Radomia oraz ruch wewnątrzregionalny:

Są to:

- drogi krajowe wysokich klas: blisko południowo-zachodniej granicy Parku - droga krajowa nr 7 relacji Gdańsk-Warszawa-Radom-Kraków, przy południowej granicy droga krajowa Nr 12 Kalisz-Piotrków Trybunalski-Radom-Lublin,
- drogi wojewódzkie: na północnym zachodzie droga wojewódzka Potycz-Warka-Głowaczów,
- linia kolejowa Warszawa-Radom.

Teren Parku przecinają:

- droga krajowa Nr 79 Warszawa-Kozienice-Zwolen-Tarnobrzeg-Kraków,
- droga krajowa Nr 48 Tomaszów Mazowiecki-Białobrzegi-Kozienice-Dęblin (niewielkie fragmenty w północno-wschodniej części otuliny),
- linia kolejowa Radom-Pionki-Dęblin z odgałęzieniem w kierunku Kozienic,
- droga wojewódzka Nr 737 Radom-Pionki-Kozienice.

5.2. Predyspozycje rozwojowe. Obszary współzależności i ciążen

Uwzględniając zasady ekorozwoju (rozwoju zrównoważonego) na podstawie struktury zagospodarowania przestrzennego i pełnionych funkcji przez poszczególne gminy obszar Parku i jego otoczenia można podzielić na 2 zróżnicowane przestrzenie (strefy):

- Strefa turystyczno-wypoczynkowa związana z wysokimi walorami, miasto Zwoleń z fragmentem gminy Zwoleń oraz gminy (fragmenty środowiska przyrodniczego - głównie o charakterze leśnym, obejmująca miasto Pionki, miasto Kozienice z fragmentem gminy Kozienice): Garbatka-Letnisko, Jedlnia-Letnisko, Pionki, Głowaczów, Sieciechów.
- Strefa rolnicza - obejmująca gminy: Jastrzębia, Policzna, Gózd, Jedlnia (fragment), Zwoleń (fragment), Sieciechów (fragment), Kozienice (fragment).

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM I PROJEKTOWANYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

- *Czynnikiem zagrażającym środowisku przyrodniczemu jest stopniowo postępująca presja urbanizacyjna związana z rozbudową i rozwojem budownictwa mieszkaniowego oraz rekreacyjnego, zwłaszcza w okolicach aglomeracji radomskiej oraz głównych ośrodków turystycznych Parku - Jedlni-Letnisko i Garbatki-Letnisko. Skutkiem bardziej posuniętej presji urbanizacyjnej jest zmniejszenie powiązań ekologicznych w silnie rozczłonkowanym zasięgu Parku.*

Ponadto ekspansja dość chaotycznego miejscami budownictwa mieszkaniowego oraz towarzyszących mu obiektów usługowych w powiązaniu z uwidaczniającą się jednocześnie dewastacją tradycyjnego stylu budownictwa wiejskiego i zagrodowego prowadzi do naruszenia walorów krajobrazu o charakterze naturalno-kulturowym i kulturowym.

- *Istotne zagrożenie stwarza uwidaczniające się na obszarze całej Puszczy obniżanie się poziomu wód gruntowych - prowadzące w krańcowym stadium do degradacji, a nawet zaniku siedlisk przyrodniczych - zwłaszcza podmokłych, wilgotnych i bagiennych, tym samym zmniejszenia różnorodności biologicznej obszaru.*

Zjawisko to - uwarunkowane przede wszystkim zachodzącymi w ostatnim czasie przemianami (obniżanie się ilości opadów atmosferycznych przy jednoczesnym wzroście

temperatury) pogłębiane jest przez zwiększony pobór wody do celów komunalnych i przemysłowych przez ośrodki miejsko-przemysłowe Pionek, Kozienic i Radomia.

- ***Ważnym zagrożeniem związanym z zachodzącymi procesami urbanizacyjnymi jest zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych.***

Wg danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska rzeki przepływające przez rejon Kozienickiego Parku Krajobrazowego na badanych odcinkach prowadzą wody pozaklasowe ze względu na stężenie azotu azotynowego (rzeka Zagożdżonka w punkcie ujściowym, rzeka Radomka) i miano Coli (rzeka Radomka). Usytuowana w bliskim sąsiedztwie rzeka Wisła również niesie wody pozaklasowe.

Sytuacja taka spowodowana jest niewłaściwą gospodarką wodno-ściekową w terenach zabudowanych na obszarze Parku i w jego otoczeniu wyrażającą się brakiem kanalizacji wielu usytuowanych w tym rejonie miejscowości oraz zrzutami nieoczyszczonych lub niedostatecznie oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych do rzek i innych cieków wodnych.

Zagrożenia zanieczyszczeniami wód podziemnych wynikają głównie z infiltracji zanieczyszczeń z wód powierzchniowych, migracji wgłębnej związków chemicznych z terenów zurbanizowanych i komunikacyjnych - zwłaszcza o słabej izolacji gruntowej warstw wodonośnych oraz przemieszczania się związków pochodzenia rolniczego - związanego z nieodpowiednim użyźnianiem gruntów oraz stosowaniem środków ochrony roślin (tereny rolnictwa wielokierunkowego w dolinie Wisły).

- ***Na obszarze Puszczy Kozienickiej uwidacznia się zagrożenie ekosystemów leśnych zarówno ze strony czynników biotycznych (szkodliwe owady i grzyby pasożytnicze), abiotycznych (niesprzyjające czynniki klimatyczne i edaficzne), jak i antropogenicznych (osuszenie związane z obniżeniem poziomu wód gruntowych, zanieczyszczenia powietrza, wód i gleb, odpady, pożary, nadmierna penetracja lasu, niewłaściwa gospodarka leśna).***

Zgodnie z oceną zagrożeń prowadzoną dla lasów Puszczy Kozienickiej wyróżniono w ich obrębie ***I i II strefę zagrożenia przemysłowego.***

W obrębie Puszczy Kozienickiej niekorzystne zmiany spowodowane zachodzącymi w ostatnim czasie przekształceniami klimatycznymi prowadzącymi w konsekwencji do stopniowego obniżania się poziomu wód gruntowych wyrażają się głównie jako przyśpieszone osuszanie siedlisk bagiennych i wilgotnych, wysychanie gleb torfowych,

użytków ekologicznych i zbiorników na większości występujących tu łągów. Stan ten pogłębiany jest dodatkowo przez zwiększony pobór wody do celów komunalnych i przemysłowych (Pionki, Kozienice, Radom).

- ***Z rozwojem społeczno-gospodarczym rejonu Parku związane są zagrożenia pochodzące ze źródeł punktowych.***

Największe potencjalne zagrożenie stwarzają tu duże zakłady przemysłowe i inne mogące istotnie wpływać na stan środowiska parku, do których należą m. in.: Elektrownia Kozienice, Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej "RADPEC" S.A. w Radomiu - ciepłownia, Elektrociepłownia Radom S.A., ciepłownie miejskie w Kozienicach i Zwoleniu, dawne Zakłady Tworzyw Sztucznych "PRONIT" i inne na ich terenie, zakłady chemiczne "BUDOCHEM", PPHU "BATO" w Pionkach, Ciepłownia Miejska w Pionkach, Zakłady Silikatowe "Żytkowice", Zakłady Drzewne w Zabrze, kompleks zakładów na terenie dawnych Zakładów Budownictwa Kolejowego w Radomiu - Zakładu Produkcji Pomocniczej ZPP-4 Jastrzębia. Zagrożenia ze strony w/w obiektów wiążą się z emisją zanieczyszczeń do powietrza, wytwarzaniem ścieków (technologicznych, opadowych, socjalno-bytowych) oraz odpadów, jak również dość znacznym zużyciem wody.

Ponadto na terenie Parku i jego otuliny pojawiają się nielegalne wysypiska odpadów, zlokalizowane najczęściej w starych, nieużytkowanych wyrobiskach piaskowni lub zwirowni.

- ***Kolizję funkcji pomiędzy istniejącym zagospodarowaniem i ochroną przyrody stwarza przebieg elementów infrastruktury technicznej.***

Obiektami oddziałyującymi znacząco na środowisko przyrodnicze w rejonie Parku są ***drogowe i kolejowe szlaki komunikacyjne***. Dotyczy to przede wszystkim odcinków następujących dróg:

- drogi krajowej nr 12 - z Radomia do Lublina,
- drogi krajowej nr 79 - z Warszawy do Sandomierza,
- drogi wojewódzkiej nr 737 - z Radomia do Kozienic,
- lokalnie dotyczy to także innych dróg krajowych i wojewódzkich oraz dróg niższej rangi, a wśród nich: nr 48 Warka-Słowiki, nr 738 Słowiki-Puławy, Głowaczów-Radom, nr 733 Pionki-Skaryszew, nr 692 Pionki-Zwoleń.

Istotny wpływ wywierają również dwa szlaki kolejowe: z Radomia do Dębina oraz łączący się z nim szlak towarowy Bąkowiec-Elektrownia Kozienice. Oddziaływanie dróg

i linii kolejowych oprócz ogólnie rozpoznanych skutków ubocznych (zanieczyszczenia powietrza, hałas, spływy opadowe) powoduje także rozcinanie obszaru Parku i jego otuliny w stopniu mogącym znacząco zakłócać naturalne szlaki migracji zwierząt, w tym wypłaszając je z terenów naturalnego ich bytowania (oddziaływania barierogenne).

- ***Wśród obiektów liniowych mających znaczący wpływ na środowisko KPK są również linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia (220 kV, 110 kV).*** Przebiegają one zarówno przez teren Parku, jak i jego otuliny oraz w ich sąsiedztwie. Ze względu na wymogi związane z zagospodarowaniem terenu pod nimi (m. in. zakaz sytuowania dużych drzew) powodują one wyraźne rozcięcie terenu Parku, a tym samym pewne przekształcenie jego krajobrazu. Do oddziaływań linii dochodzą również ich uciążliwości związane z promieniowaniem elektromagnetycznym. Podkreśla się jednocześnie kwestię istotnego zagrożenia linii energetycznych wszystkich mocy (400 kV, 220 kV, 110 kV i 15 kV) dla ptaków w związku z narażaniem na kolizje w czasie ich ***przelotów***.

- ***Jednym z największych zagrożeń w wymiarze regionalnym i ponadregionalnym jest zagrożenie powodzią.***

Jest to zagrożenie, którego skutki są niekorzystne głównie dla bytowania i działalności człowieka - zwłaszcza zalanie w przypadku tzw. ***wody stuletniej rzeki Wisły***, dotyczące rozległych terenów rolniczych z zabudową ekstensywną na terenie gmin: Sieciechów, Kozienice i aczkolwiek w znacznie mniejszym zakresie Garbatka-Letnisko.

Jednocześnie deklarowana w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin polityka ochrony środowiska przyrodniczego, już na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego staje się dość niejednoznaczna w dopuszczaniu wprowadzenia zabudowy mieszkaniowej wraz z usługami towarzyszącymi na tereny otwarte dolin rzecznych - zwłaszcza narażone na niebezpieczeństwo powodzi.

W dolinie rzeki Radomki natomiast zdelimitowano ***teren potencjalnego zagrożenia powodziowego spowodowany niekontrolowanym wypływem wody ze zrealizowanego niedawno zbiornika "Domaniów" na skutek awarii zapory.***

- ***Z ekologicznego punktu widzenia szczególnym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego są wały przeciwpowodziowe, osuszające zawale i w dalszej perspektywie zmieniające naturalistyczny krajobraz dolinny w typowo rolniczy z***

intensywnie nawożonymi łąkami i gruntami ornymi, zmniejszając tym samym powiązania ekologiczne z Kozienskim Parkiem Krajobrazowym.

Najbardziej zagrożone stały się siedliska lęgowej awifauny na obszarach tarasu zalewowego skupiającego najliczniejsze populacje wielu gatunków ptaków z grupy silnie zagrożonych. Wały zlokalizowane blisko rzeki, powodują zawężenie strefy swobodnych wezbrań wód powodziowych. Również znaczące są straty przyrodnicze, a szczególnie: rozerwanie dotychczasowej ciągłości lasów lęgowych oraz odcięcie większości starorzeczy od regularnego zasilania w okresie wezbrań wód w rzece. Szczególnie widoczny jest szybko postępujący proces uproszczenia (zubożenia) struktury zgrupowań lęgowych ptaków pod wpływem pośredniego oddziaływania wałów. Zagrożenia dotyczą głównie awifauny lęgowej, a więc tej grupy ptaków, która decyduje o najwyższych walorach doliny Środkowej Wisły - walorach, które zdecydowały o włączeniu doliny Środkowej Wisły na listę Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) w sieci Natura 2000 oraz uznaniu tej rzeki za paneuropejski korytarz ekologiczny.

Wały ograniczają czy wręcz uniemożliwiają regularne zalewy łąk i torfowisk, które pozostają w strefie tzw. zawala. W efekcie następuje osuszenie, murszenie i zakwaszenie gleb.

Ponieważ na przeważającej części przebiegu wałów zlokalizowano je zbyt blisko Wisły, również siedliska łągowo-wiązowo-jesionowych zostały narażone na degradację podlegając procesom grądowienia. Negatywne efekty oddziaływania obejmują rozległą grupę ptaków lęgowych związanych ze starorzeczami, torfowiskami niskimi, łąkami, łąkami wiązowo-jesionowymi, olsami i łąkami olszowo-jesionowymi, zwłaszcza na tych fragmentach doliny Wisły, które są pozbawione mniejszych dopływów tej rzeki.

Akty prawne powołujące Kozienski Park Krajobrazowy

- Uchwała Nr XV/70/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 28.06.1983 r. z późn. zmianami.
- Rozporządzenie Nr 38 Wojewody Mazowieckiego z dnia 23 stycznia 2001 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 11, poz. 107 z 29.01.2001 r. z późn. zm., Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 41, poz. 937 z 14.02.2002 r., Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 58 z 16.03.2004 r. i Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 208, poz. 5581 z 19.08.2004 r.).

MAZOWIECKI PARK KRAJOBRAZOWY

1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU

Mazowiecki Park Krajobrazowy (MPK) im. Czesława Łaszka utworzony został w 1986 roku na terenie byłego województwa siedleckiego (Uchwała Rady Narodowej w Siedlcach z 30.05.1986r.) i w 1987 roku na terenie byłego woj. warszawskiego (Uchwała Rady Narodowej Miasta Stołecznego z 17.12.1987r.).

Celem utworzenia Parku jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych w warunkach racjonalnego gospodarowania terenu położonego na granicy Kotliny Warszawskiej i Wysoczyzny Siedleckiej.

Park obejmuje powierzchnię 15 710 ha. Wokół *Parku* utworzono otulinę o powierzchni 7992 ha, która nie stanowi strefy ciągłej, a jej granica miejscami pokrywa się z granicą *Parku*.

Na terenie Parku ustanowiony został 16 kwietnia 2004r. plan ochrony Parku (Dz.Urz. Woj. Maz. z 2004r. Nr 87 poz. 2131).

Park wraz z otuliną obejmuje następujące jednostki administracyjne lub ich części:

- w Warszawie dzielnice: Warszawa – Wawer, Warszawa – Wesoła;
- w powiecie otwockim: miasto Otwock, miasto Józefów, miasto i gmina Karczew, gminy wiejskie: Celestynów, Kołbiel, Osieck, Sobienie-Jeziory, Wiązowna;
- w powiecie garwolińskim: gmina Pilawa.

2. WIELKOBSZAROWY SYSTEM PRZYRODNICZY-podstawowe elementy

System przyrodniczy Mazowieckiego Park Krajobrazowy stanowi:

- Dolina Wisły zakwalifikowana jako paneuropejski korytarz ekologiczny pełniący znaczącą rolę w europejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej;
- W opracowanej klasyfikacji krajowej sieci ekologicznej ECONET – PL Dolina Wisły wyróżniona została jako obszar węzłowy rangi międzynarodowej (23M) ;

- Obszar OSO - specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – na terenie gmin: Warszawa - Wawer, Józefów, Otwock, Karczew, Sobienie-Jeziory;
- Obok Wisły istotne znaczenie dla funkcjonowania *Parku* ma również dolina Świdra – korytarz ekologiczny w koncepcji ECONET o znaczeniu krajowym (44k), utrzymująca powiązania ekologiczne w kierunku wschodnim z obszarem węzłowym o znaczeniu krajowym (13K Siedlecki).
- Otoczenie *Parku* stanowią w większości obszary Warszawskiego Obszary Chronionego Krajobrazu, obejmujące fragmenty: miasta Otwocka i Józefowa, miasta i gminy Karczew, gminy Celestynów, gminy Wiązowna, dzielnic Warszawy (Wawer i Wesoła) i *Nadwiślański* obejmujący fragmenty gmin: Kołbiel, Osieck, Sobienie-Jeziory i Pilawa
- Ze względu na cenne walory przyrodnicze południowo – zachodnia część *Parku* (Bagno Całowanie) planowana jest do włączenia do obszarów chronionych w ramach europejskiej sieci Natura 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO)

Kompleksy leśne są podstawowym elementem chronionym w *Parku*. Występują na powierzchni 11 858 ha, tj. 76% jego powierzchni. Dominujące w krajobrazie roślinnym kompleksy leśne zajmują przede wszystkim piaszczyste tereny na prawobrzeżnym tarasie wydymowym Wisły. Występuje tu bogaty zestaw zbiorowisk leśnych: bory suche, bory i lasy mieszane, lasy liściaste, podmokłe olsy. Szczególnie duży jest udział siedlisk hydrogenicznnych – siedliska wilgotne i bagienne zajmują łącznie ca 30% leśnej powierzchni *Parku*.

Wśród lasów dominują różne typy borów sosnowych, z panującym typem siedliskowym lasu – bór świeży (ponad połowa obszaru lasów) oraz znacznym udziałem boru wilgotnego, boru mieszanego wilgotnego oraz boru mieszanego świeżego.

Gatunkami uzupełniającymi są m.in.: brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, grab zwyczajny, osika, lipa drobnolistna, modrzew, topola, olsza czarna na siedliskach bagiennych i silnie wilgotnych, brzoza omszona w miejscach podmokłych.

Różnorodność szaty roślinnej wiąże się ściśle ze zmiennością geomorfologiczną (łańcuchy wydymowe o wysokości dochodzącej do 20 m, zagłębienia śródwydmowe – często zabagnione, odcinki przelomowe rzek Świdra i Mieni, liczne dolinki strumieni zasilających Bagno Całowanie oraz jeziora torfowe porzucane po całym obszarze *Parku*). Około 77% powierzchni zajmują lasy, w przewadze iglaste z dominującą sosną. Lasy liściaste zajmują stosunkowo niewielkie powierzchnie – są to głównie bagienne olszyny porastające wschodnią część Bagna Całowanie i zbiorowiska grądów występujące wyspowo w okolicach

Celestynowa oraz w północnej części *Parku*. W bagiennych olszynach drzewostany tworzy olsza czarna z domieszką brzozy, osiki, wierzby, świerka, natomiast runo zdominowane jest przez turzycę, pokrzywę, kaczyńca żółtego, psiankę słodkogórz. W lasach grądowych przeważa dąb szypułkowy i grab z udziałem lipy drobnolistnej, brzozy i osiki, runo natomiast tworzą często gatunki chronione takie jak: lilia złotogłów, turówka wonna, podkolan, pierwiosniki, przylaszczki, zawilce oraz rzadko spotykany wawrzynek wilczełyko.

W granicach Mazowieckiego Parku Krajobrazowego wśród ekosystemów nieleśnych wyróżnić można: ekosystemy polne, łąkowe, ruderalne, murawowe, napiaskowe, wrzosowiska i torfowiska. Zbiorowiska nieleśne stanowią siedliska dla wielu rzadkich i zagrożonych gatunków roślin *Parku*.

W *Parku* występuje 210 gatunków zwierząt chronionych na mocy prawa krajowego oraz międzynarodowych konwencji i dyrektyw oraz kilkadziesiąt gatunków rzadkich w tym 43 gatunki zwierząt rzadkich lub zagrożonych w skali światowej lub krajowej.

Największym zwierzęciem w *Parku* jest łoś, niezbyt liczny ale często spotykany w jego różnych rejonach, głównie na obrzeżach Bagna Całowanie oraz w sąsiedztwie linii kolejowej. Do cennych gatunków znajdujących swą ostoję w *Parku* należą ponadto: kuna leśna, wydra, borsuk, łabędź niemy, żuraw, kruk, kraska, dudek, zimorodek, żółw błotny, żmija zygzakowata, pstrąg potokowy.

3. MNIEJSZE CENNE FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY

Na terenie *Parku* znajduje się 9 rezerwatów przyrody w tym :

5 torfowiskowych: *Bocianowskie Bagno, Pogorzelski Mszar, Szerokie Bagno, Czrci Dół, Żurawinowe Bagno*, 2 leśne: *Celestynowski Grąd, Las im. Jana III Sobieskiego*, 1 faunistyczny: *Na Torfach*, 1 krajobrazowy: *Świder*.

oraz 40 użytków ekologicznych , 22 pomniki przyrody - głównie pojedyncze drzewa oraz m.in. fragment lasu dębowo – sosnowego i Aleja im. Grota Roweckiego.

4. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD PARKU

Sytuacja społeczno – gospodarcza na terenie MPK jest ściśle związana z sytuacją gmin, na terenie których jest położony *Park*.

Przestrzeń społeczno – gospodarcza MPK zajmuje powierzchnię 718 km², z czego na *Park* przypada 157,1 km² (21,9%), a wraz z otuliną 237,0 km² (33%).

Ludność

- Na obszarze Parku mieszka 186 541 osób. Najwięcej mieszkańców zamieszkuje dzielnicę warszawską – Wawer – 61,8 tys. M. oraz miasto Otwock – 42,7 tys. M. Pozostałe jednostki zamieszkuje po kilkanaście tysięcy osób. Najmniej mieszkańców liczy gmina Sobienie –Jeziory- 6,3 tys.
- Średnia gęstość zaludnienia – 260 mieszkańców/km² znacznie przekracza przeciętną w woj. mazowieckim –143 mieszkańców/km² i jest to gęstość zaludnienia obszarów aglomeracyjnych.
- W miastach obszaru MPK mieszka ponad 77 % ludności, a na obszarze samego powiatu otwockiego ok. 62%.
- Dla gmin Parku charakterystyczne jest wysokie, dodatnie saldo migracji +9,3‰ spowodowane głównie napływem ludności Warszawy.
- W strukturze wieku ludności charakterystyczny jest wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Potencjał gospodarczy

W analizowanej przestrzeni społeczno – gospodarczej MPK wyróżnia się dwie strefy gospodarcze odpowiadające strefom osadnictwa. Strefy zurbanizowane, tj. gminy miejskie nastawione na produkcyjne oraz usługowe formy aktywności oraz gminy wiejskie, gdzie dominuje rolnictwo z udziałem różnych drobnych usług, głównie rzemiosła produkcyjnego i usług o charakterze socjalnym.

Do najbardziej uprzemysłowionych należą gminy: Karczew (miasto) i Wawer. Otwock jako ośrodek powiatowy pełni funkcje centralne związane z usługami leczniczymi i rekreacyjnymi. W granicach miasta Otwocka znajduje się Instytut Energii Atomowej w Świerku. Gminy miejskie Jozefów i Wesola - to obszary rzemiosła i drobnego przemysłu

oraz jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej, w dużej mierze o charakterze rezydencjonalnym.

Miarą wysokiej aktywności gospodarczej jest udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin. W dochodach gminy Józefów aż 80% stanowią dochody własne, natomiast w gminie Sobienie – Jeziory ok. 29%. Do obszarów o wysokich dochodach swoich budżetów należą: Wesoła (1761,4 zł/mieszkańca), prawie 77 % stanowią dochody własne i Wawer (1460,8 zł/ mieszkańca), 66,4% stanowią dochody własne.

Obszar Mazowieckiego Paku Krajobrazowego jest miejscem powstawania zabudowy mieszkaniowej dla ludności Warszawy. W 2001 roku w powiecie otwockim oddano do użytku 375 mieszkań, z tego 218 w zabudowie indywidualnej.

Wyposażenie w systemy infrastruktury komunalnej. Systemy infrastruktury komunalnej w gminach wchodzących w obszar Parku są niewystarczająco rozwinięte – szczególnie sieć kanalizacyjna, która nie nadąża za rozwojem mieszkalnictwa i systemami wodociągowymi. Najdłuższą sieć wodociągową posiada gmina Wiązowna – 114 km, Osieck –76,2 , Otwock, 72km . Długość sieci kanalizacyjnej w większości gmin obszaru to zaledwie kilka km lub całkowity ich brak. Tylko na obszarze miasta Otwocka długość sieci kanalizacyjnej wynosi 70km.

Największe różnice w wyposażeniu między siecią wodociągową a kanalizacyjną występują w gminach Celestynów, gdzie stosunek obu sieci wynosi 61 oraz w gminie Wiązowna-54. Najrównomierniej rozwinięte są oba systemy w Otwocku i gminach warszawskich.

5. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE

5.1. Zagospodarowanie przestrzeni wokół Parku

W obszarze Parku i jego otoczenia **podstawowe elementy struktury przestrzennej** stanowią:

- metropolia stołeczna wraz z dzielnicami miasta stołecznego Warszawy – Wawer i Wesoła,
- międzynarodowe i ponadregionalne korytarze transportowe, będące potencjalnymi pasmami rozwoju: korytarz II: Berlin - Warszawa - Mińsk Mazowiecki oraz ponadregionalny: KA - Gdańsk – Warszawa-Odessa,

- dolina Wisły jako korytarz ekologiczny o randze krajowej i europejskiej,
- miasto powiatowe Otwock - ponadlokalny, wielofunkcyjny ośrodek rozwoju przede wszystkim w zakresie usług infrastruktury społecznej, administracji, stanowi również zaplecze mieszkaniowe Warszawy,
- miasto Józefów - pełni funkcje zaplecza mieszkaniowego, przyrodniczego i rekreacyjnego Warszawy,
- gminy: Kołbiel, Wiązowna, Karczew, Celestynów - lokalne ośrodki rozwoju obsługujące ludność, obszar zaplecza rekreacyjnego, klimatycznego i mieszkaniowego Warszawy,
- gminy: Osieck, Sobienie-Jeziory, Pilawa to obszary ekstensywnego i średnio intensywnego rolnictwa.
- regionalny ciąg ekologiczny: rzeki Świdra i Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Obszar Parku znajduje się również w postulowanym korytarzu transportowym KA Gdańsk - Warszawa – Odessa, którego wypełnieniem jest droga krajowa nr 17 i linia kolejowa do Lublina

Mazowiecki Park Krajobrazowy składa się z wydzielonych przestrzennie obszarów, przedzielonych zabudową miasta Otwocka i doliną rzeki Świder o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych:

- Północny obszar *Parku* stanowi integralny element południowo-wschodniej części aglomeracji warszawskiej, której tereny zurbanizowane ukształtowały się wzdłuż linii kolejowych oraz dróg wylotowych. Stanowi również przyrodnicze zaplecze dla pasma osadniczego o dominujących funkcjach: mieszkaniowych, uzdrowiskowych i rekreacyjnych.
- Otoczenie południowego obszaru *Parku* jest diametralnie różne. Od strony północnej sąsiaduje z terenami Otwocka, na niewielkim zachodnim odcinku z terenami miasta Karczew, ale z pozostałych stron *Park* otaczają tereny ekstensywnego osadnictwa wiejskiego i tereny rolne.
- Od strony wschodniej obszar ten sąsiaduje z silnie zurbanizowanym układem osadniczym wykształconym wzdłuż linii kolejowej biegnącej w kierunku Lublina i obejmuje osiedla warszawskie: Marysin Wawerski, Anin, Międzyzlesie, Radość oraz miasta: Józefów i Otwock. Wzdłuż linii kolejowej biegnącej w kierunku Mińska Mazowieckiego rozwinęły się osiedla warszawskie: Rembertów, Wesola i Sulejówek. Wzdłuż dróg krajowych nr 2

oraz nr 17 rozwinęło się osadnictwo otaczające obszar *Parku* od strony wschodniej, są to: Stara Miłosna oraz wsie Majdan i Wiązowa.

- Od strony zachodniej wzdłuż całego *Parku* rozciąga się dolina Wisły – projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 oraz na fragmencie projektowany Park Krajobrazowy Wisły Środkowej, stanowiący kontynuację Mazowieckiego Parku Krajobrazowego w kierunku południowym.

Park położony jest przy głównych trasach komunikacyjnych wyprowadzających ruch z i do Warszawy. Są to:

- droga krajowa nr 2 przecinająca północny obszar *Parku*,
- droga krajowa nr 50 biegnąca przez obszar południowy stanowiące barierę ekologiczną,
- droga krajowa nr 17 (tzw. Trakt Lubelski) biegnąca wzdłuż wschodniej granicy *Parku*,
- droga wojewódzka nr 801 przebiegająca na przeważającym odcinku w znacznej odległości po zachodniej stronie *Parku*,
- droga wojewódzka nr 721 (łącząca drogę woj. nr 801 z drogą krajową nr 17) przecinająca otulinę *Parku* między Józefowem a Otwockiem.

Obecne funkcje miast i gmin wchodzących w skład *Parku* wynikają ze stanu zagospodarowania, stanu środowiska przyrodniczego oraz cech społeczno-gospodarczych przestrzeni. W obszarze *Parku* znajdują się:

Miejscowości ościenne w tym Otwock i Józefów są ściśle powiązane funkcjonalnie z Warszawą, a obserwowany intensywny ich rozwój związany jest z zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych osób pracujących w stolicy. Tzw. pasmo otwockie, którego znaczną część tworzą kompleksy lasów i osiedli leśnych o walorach klimatyczno-uzdrowiskowych, stanowi również istotne zaplecze rekreacyjno-letniskowe mieszkańców aglomeracji warszawskiej

Dla funkcjonowania *Parku* istotne znaczenie będzie miał przebieg **Południowej Obwodnicy Warszawy**, przebiegającej przez część północną *Parku* oraz w przypadku budowy autostrady w przebiegu przez Górę Kalwarię będzie stanowił barierę ekologiczną dla cennych przyrodniczo obszarów południowej części *Parku*.

5.2. Predyspozycje rozwojowe. Współzależność rozwoju

Północny obszar Mazowieckiego Parku Krajobrazowego pod względem funkcjonalno-przestrzennym stanowi integralny element południowo-wschodniej części aglomeracji warszawskiej. W tej części *Park* pełni rolę przyrodniczego zaplecza - „zielonego klina” dla

pasma osadniczego, o dominujących funkcjach mieszkaniowych i rekreacyjnych, ukształtowanego wzdłuż linii kolejowych oraz dróg wylotowych.

W południowym obszarze *Parku* i jego otoczeniu wyróżnić można następujące strefy (przestrzenie):

- Strefę uzdrowiskowo – rekreacyjną wykształconą na bazie walorów środowiska przyrodniczego obejmującą miasta: Otwock, Józefów i gminy: Celestynów, Karczew, Wiązowną, Kołbiel mającą kontynuację za Wisłą – gminę Konstancin – Jeziorna, które razem tworzą cenny przyrodniczo obszar, zabezpieczający Mazowiecki Park Krajobrazowy i jego powiązania przyrodnicze.
- Strefę rolniczą – obejmującą gminy: Osieck, Sobienie-Jeziory i Pilawa oraz Tarczyn, Prażmów, Góra Kalwaria za Wisłą ze specjalizacją produkcji rolniczej, ale również znacznymi obszarami terenów otwartych, zabezpieczających *Park* i jego powiązania przyrodnicze.

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM I PROJEKTOWANYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

- *Głównym czynnikiem zagrażającym środowisku przyrodniczemu Parku jest presja urbanizacyjna.*

Szczególnym zagrożeniem dla funkcjonowania Parku jest zabudowa na terenach leśnych występująca w formie pojedynczych budynków na działkach leśnych i niewielkich zespołów tworzących enklawy śródleśne.

Skutkiem presji urbanizacyjnej jest zmniejszenie powiązań przyrodniczych oraz ograniczanie areалу gleb cennych rolniczo. Powoduje to istotne zubożenie specyficznej strefy ekologicznej, powstającej na styku obszarów leśnych i łąkowych, uproszczenie składu gatunkowego z wykształceniem leśnych monokultur sosnowych.

Presja urbanizacyjna dotyka także wrażliwych elementów sieci hydrograficznej i siedlisk związanych z terenami podmokłymi. Tereny podmokłe jak również zalesione uległy znacznej redukcji spowodowanej m.in. odwodnieniem.

- ***Niewłaściwa gospodarka ściekowa na terenach zabudowanych na obszarze Parku jest istotnym zagrożeniem dla środowiska.*** Dotyczy to złego stanu technicznego zbiorników ścieków (szamb), które są często nieszczelne i zanieczyszczają wody gruntowe i wody podziemne. W osiedlach bezpośrednio sąsiadujących z *Parkiem*: Zbójnia Góra, Wiśniowa Góra, Aleksandrów, Michalin, Stara Miłosna istnieją sieci kanalizacyjne, jednak nie wszystkie zabudowania są do nich podłączone.
- ***Na terenie MPK i jego otuliny oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie zlokalizowanych jest około 100 obiektów, które mogą mieć negatywny wpływ na obszar Parku i jego otuliny w zależności od rodzaju prowadzonej działalności i wielkości obiektu.***

Największe potencjalne zagrożenie dla MPK występuje ze strony **dużych zakładów przemysłowych**. Do tych zakładów należy zaliczyć m.in.: Zakłady Wytwórcze Aparatury Wysokiego Napięcia ABB – ZWAR, Instytut Elektrotechniki, Instytut Energii Atomowej, Fabryka Aparatury Elektrycznej EFA, Zakład Energetyki Ciepłej Karczew, Zakłady Drobiarsko – Mięsne „Super Drób”. Na zachód i północny zachód od *Parku* zlokalizowane są elektrociepłownie Siekierki i Kawęczyn, znacznie oddalone od MPK, lecz ich zasięg oddziaływania obejmuje także teren *Parku*. Zakłady te emitują do powietrza znaczne ilości zanieczyszczeń.

W sąsiedztwie *Parku* znajdują się też duże **obiekty służby zdrowia**, które wytwarzają duże ilości ścieków i odpadów niebezpiecznych. Są to obiekty stare wykorzystujące jako paliwo węgiel kamienny i mogą emitować do powietrza zanieczyszczenia m.in.: Centrum Zdrowia Dziecka, Instytut Kardiologii, Samodzielny Szpital Kliniczny w Otwocku, Mazowieckie Centrum Leczenia Chorób Płuc i Gruźlicy oraz sanatoria.

W rejonie Osiecka w starej piaskowni istnieje dzikie wysypisko odpadów, częściowo już zrekultywowane.

W rejonie miejscowości Warszówka i Całowanie przy południowo – zachodniej granicy *Parku* prowadzona jest **eksploatacja murszu**. Wydobyte prowadzone jest na obszarach podmokłych, gdzie wody gruntowe występują bardzo płytko (0 – 1 m p.p.t.).

- ***Prawidłowe funkcjonowanie Parku utrudniają też przebieg elementów infrastruktury technicznej tj linii drogowych i kolejowych oraz linii elektromagnetyczne wysokiego napięcia.*** Linie elektromagnetyczne powodują wyraźne rozcięcie terenu *Parku*, a tym

samym degradację krajobrazu. Oddziaływanie linii wiąże się też z promieniowaniem elektromagnetycznym. Drogi i linie kolejowe oprócz zanieczyszczeń komunikacyjnych, takich jak: zanieczyszczenie powietrza, hałas, spływy opadowe powodują rozcinanie obszaru *Parku* i jego otuliny. Zakłócają naturalne szlaki migracji zwierząt, odstrasżając je z terenów bytowania.

Do szczególnie uciążliwych odcinków dróg należą:

- droga krajowa nr 2 Warszawa - Terespol,
- Istotnym zagrożeniem dla funkcjonowania *Parku* jest realizacja Południowej Obwodnicy Warszawy w latach 2010-2013 na odcinku Warszawa-Siedlce. Konieczne są rozstrzygnięcia na różnych poziomach decyzyjnych oraz koordynacja działań organów administracji rządowej i samorządu województwa we współdziałaniu z samorządami gmin i powiatów. W każdym rozpatrywanym obecnie przebiegu (I - przebieg przez Warszawę, II – przebieg w rejonie Góry Kalwarii) przecina obszar *Parku* i stanowi poważną barierę ekologiczną.
- droga krajowa nr 17 Warszawa - Lublin,
- droga krajowa nr 50 z Góry Kalwarii do Kołbieli (tranzytowa, pełniąca funkcję obwodnicy Warszawy dla ruchu ciężarowego),

Uciążliwymi szlakami kolejowymi są linie:

- z Warszawy do Lublina przez Otwock oraz z Góry Kalwarii do Pilawy (odcinek tranzytu kolejowego).
- ***Oprócz wyżej wymienionych zagrożeń antropogenicznych na stan środowiska na terenie Parku i jego otuliny wpływają również zmiany stosunków wodnych.***

Podczas dużych opadów, wskutek niedrożności rowów następuje zalewanie niektórych terenów, a w innych częściach odwadnianie obszarów na skutek obniżania poziomu wód gruntowych. Dotyczy to południowego rejonu *Parku* m.in. rezerwatu „Szerokie Bagno”. Generalnie obniża się też poziom wód rzek – Świdra i Mieni oraz innych mniejszych cieków. Poziom wód gruntowych na terenie lasów MPK obniżył się też w wyniku zwiększonego poboru wód do celów komunalnych i przemysłowych. Wysychają gleby torfowe i zbiorniki na uroczyskach Macierówka, Torfy (Kaczy Ług), Szerokie Bagno, Czarczi Dół oraz inne drobniejsze torfianki śródleśne.

Najbardziej zdegradowanym komponentem środowiska przyrodniczego *Parku* są wody powierzchniowe prowadzące wody nie odpowiadające normom. Badaniami monitoringowymi objęte są rzeki:

- Świder – badana w 2002 roku na długości 9,6 km w jednym punkcie pomiarowo-kontrolnych,
- Mienia – badana w 2002 roku na długości 43,8 km w trzech punktach pomiarowo-kontrolnych.

- ***Istotne znaczenie dla jakości wód mają sływy obszarowe*** (wody opadowe wymywające substancje biogenne z nawożenia gleb) oraz fakt wnoszenia zanieczyszczeń z terenów sąsiednich, tj. z górnych części dorzeczy. Na środowisko *Parku* i jego otuliny mogą wpływać uciążliwe uprawy rolne, w których stosuje się duże ilości nawozów, szczególnie gnojownicy oraz środków ochrony roślin. Duże kompleksy szklarni występują przy południowo–zach. granicy *Parku* w rejonie Łukowca, Brzezinki i Janowa.

- ***Z Wisłą związane jest ponadto zagrożenie powodziowe.*** Obszarem bezpośredniego zagrożenia jest międzywale pełniące funkcję koryta wielkich wód i jego zagospodarowanie jest przystosowane do częstych zalewów.

Obszary potencjalnego zagrożenia powodzią - tereny narażone na zalanie w przypadku przelania się wód przez koronę wału przeciwpowodziowego oraz zniszczenia lub uszkodzenia wałów - położone w gminach Karczew i Sobienie-Jeziory oraz miastach: Józefów i Otwock. Obejmują głównie tereny rolnicze z zabudową ekstensywną.

Akty prawne powołujące Park:

- Rozporządzenie Nr 38a Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 stycznia 2001r. w sprawie utworzenia Mazowieckiego Parku Krajobrazowego im. Czesława Łaszka (Dz.Urz. Woj. Maz. Nr 13, z dnia 31 stycznia 2001 r., poz.118)
- Rozporządzenie Nr 72 Wojewody Mazowieckiego z dnia 29 sierpnia 2002r. (Dz.Urz. Woj. Maz. z 2002 r. Nr 236, poz. 6012).

NADBUŻAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU

Nadbużański Park Krajobrazowy (NPK) utworzono w roku 1993.

Rozporządzeniem nr 25 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 września 2004 roku zmieniającym rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Maz. 237 z 17 września 2004) przedłużono funkcjonowanie Parku, wprowadzając zmiany zasad zagospodarowania Parku.

Celem utworzenia Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego było zachowanie walorów przyrodniczych i kulturowych doliny dolnego Bugu, ujściowego odcinka Narwi i terenów przyległych.

NPK zajmuje powierzchnię 74232,5 ha, a wraz z otuliną – 113671,7 ha. NPK obejmuje fragment prawobrzeżnej oraz lewobrzeżną część doliny dolnego Bugu od gminy Platerów do ujścia rzeki Liwiec. Zachodni skraj Parku w obecnych jego granicach obejmuje fragmenty doliny dolnej Narwi oraz Zbiornika Zegrzyńskiego pod Pułtuskim.

Nadbużański Park Krajobrazowy na obecnym etapie jego tworzenia, odznacza się położeniem na trzech oddalonych znacząco obszarach. Dwa z nich są położone w dolinie Bugu, a pozostała część - w dolinie Narwi.

W granicach NPK i jego otuliny położonych jest (w całości lub częściowo) 20 gmin wiejskich: Nur, Zaręby Kościelne, Ceranów, Sterdyń, Kosów Lacki, Liw, Łochów, Miedzna, Sadowne, Stoczek, Korytnica, Pokrzywnica, Pułtusk, Jadów, Platerów, Przesmyki, Korczew, Paprotnia, Sabnie, Repki oraz trzy miasta: Kosów Lacki, Łochów i Pułtusk.

2. WIELKOOBSZAROWY SYSTEM PRZYRODNICZY – podstawowe elementy

Nadbużański Park Krajobrazowy jest położony w obrębie kilku obszarów funkcjonalnych:

- Zielone Płuca Polski,
- Euroregion Bug,
- Transgraniczny Obszar Chroniony „Przełom Bugu”,
- Paneuropejski Korytarz Ekologiczny,
- Międzynarodowa Ostoja Ptaków (IBAE: Poland 095),

- Obszar węzłowy rangi międzynarodowej nr 24M w koncepcji ECONET,
- Ostoja przyrody CORINE nr 199,
- w europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000:
 - Dolina Dolnego Bugu (Dyrektywa Ptasia),
 - Ostoja Nadbużańska (Dyrektywa Siedliskowa).

W roku 1996 powstała koncepcja kolejnego obszaru funkcjonalnego pod nazwą Nadbużańska Strefa Ekologiczna (NSE).

- Na obszarze Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego występują wszystkie typy krajobrazów w ujęciu przyrodniczym (fizjocenozy), charakterystycznych dla tej części woj. mazowieckiego. Uwzględniając zasięg obszarowy, zróżnicowanie wewnętrzne i wzajemne powiązania przestrzenne, najlepiej rozwinięte są krajobrazy: dolinny, rolniczy i leśny.
- Uwzględniając kolejny poziom ekologicznej struktury środowiska, czyli ekosystem, wyróżniają się na terenie NPK zbiorniki wodne naturalnego pochodzenia (starorzecza) i środowiska bagienne w niewielkich, lokalnych obniżeniach terenu. Te swoiste środowiska znajdują się w otoczeniu wymienionych krajobrazów tworzące specyficzne ekosystemy charakterystyczne dla Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.
- Kolejną cechą charakterystyczną dla ekosystemów i krajobrazów przyrodniczych NPK jest wzajemne przenikanie się poszczególnych typów środowisk, zwłaszcza silnie urozmaicona jest mozaika krajobrazu rolniczego z dolinnym oraz wzajemne przenikanie się tych typów fizjocenozy.
- Cechą wyróżniającą obszar Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego na tle województwa mazowieckiego jest bardzo wysoka jego lesistość, wynikająca z obecności rozległych kompleksów leśnych: Bory Łochowskie i pozostałości Puszczy Sterdyńskiej. Znaczna część drzewostanów odznacza się niekorzystną – ze względów przyrodniczych – strukturą gatunkową – dominują uprawy sosnowe. Analogicznie jest ze strukturą wiekową – przeważają bory w niższych klasach wiekowych. Struktura przestrzenna lasów jest wyjątkowo korzystna – zachowana ciągłość poszczególnych fragmentów kompleksów leśnych.
- Występujące tu znaczne rozwinięcie linii brzegowej lasów jest generalnie korzystne, bowiem znaczna jest długość ekotonu leśno-łąkowego, wzbogacającego (w gatunki ekotonalne) styk tych trzech różnych typów krajobrazów. Zwiększa się przez to poziom lokalnej różnorodności biologicznej. Jednocześnie, oprócz ekotonowej i brzegowej strefy

leśnej, obecny jest znaczny areal strefy wnętrza lasu. Występują tu zatem gatunki fauny i flory charakterystyczne dla zwartych i dużych kompleksów borowych, np.: gil, mysikrólik, sosnówka i bocian czarny.

- Korytarze ekologiczne stanowią doliny rzek. Dolina Bugu paneuropejski korytarz ekologiczny, dolina Liwca odznacza się międzynarodową rangą przyrodniczą, dolina Tocnej stanowi korytarz o randze regionalnej. Pozostałe, niewielkie dolinki odgrywają rolę lokalnych korytarzy ekologicznych.
- Krajobraz rolniczy dominuje w części południowej Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Agrocenozy składające się głównie z gruntów ornych, odznaczają się najniższym poziomem bogactwa gatunkowego.
- Na terenie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego występują też swoiste ekosystemy, które stanowią zbiorniki wodne. Są to naturalne starorzecza Bugu (tzw. bużyska) oraz poeksploatacyjne „oczka” wodne w bardzo różnym stopniu zarośnięte. W otoczeniu zbiorników wodnych występują też enklawy torfowisk przejściowych i wysokich: z łochynią, bagnem zwyczajnym, wełnianką i mchami torfowcami. Większość zbiorników, zwłaszcza na skraju lasów w sąsiedztwie pól jest silnie zeutrofizowana (przeżyźniona). Największym sztucznym zbiornikiem wodnym na terenie NPK jest tzw. cofka Zb. Zegrzyńskiego na Narwi (gm. Pułtusk i Pokrzywnica) oraz stawy rybne pod Przekopem i Szczegłacinem (gm. Korczew).

3. MNIEJSZE, CENNE FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY

Na terenie NPK i otuliny dotychczas utworzono 13 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 683, 95 ha, w tym 7 leśnych: *Sterdyń, Przekop, Kaliniak, Dębniak, Czaplówizna, Jegiel, Mokry Jegiel*, 3 rezerwaty florystyczne: *Biele, Bojarski Grąd, Wilcze Błota*, 1 rezerwat faunistyczny: *Dzierżeńska Kępa*, 2 rezerwaty tofowiskowe: *Śliże i Moczydło*

4. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD PARKU

Otoczenie Parku stanowią tereny głównie rolnicze i leśne, a sytuacja społeczno-gospodarcza zdeterminowana jest przede wszystkim istnieniem rolnictwa i rzeki Bug - jako obszaru potencjalnego rozwoju turystyki.

Ludność

- Na koniec 2002r. liczba mieszkańców gmin, na obszarze których położony jest Nadbużański Park Krajobrazowy wynosiła 131508 mieszkańców. Najwięcej mieszkańców skupia gmina miejsko-wiejska Pułtusk –21620 mieszkańców i gmina Łochów- 17400 mieszkańców.
- Obszar NPK charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia. Na obszarach wiejskich wynosi ona 49 os/km². Tylko w gminach Łochów i Jadów gęstość zaludnienia przekracza 50 osób/1 km².
- Większość gmin charakteryzuje się szybkim lub bardzo szybkim procesem wyludnienia. Największy ubytek ludności (powyżej 5% w latach 1999-2002) miał miejsce w gminach: Kosów Lacki, Ceranów, Sterdyń, Sabnie, Repki (powiat sokołowski) oraz Korczew (powiat siedlecki). W gminach Sadowne, Łochów, Stoczek, Miedzna (powiat węgrowski) ubytek ludności był mniejszy (2,5-5%). Przyrost ludności w omawianym okresie miał miejsce jedynie w mieście Łochów i w gminach Pokrzywnica i Nur. W latach 1990-2002 przyrost ludności wystąpił tylko w miastach Łochów i Pułtusk, w pozostałych gminach występował ubytek ludności, największy we wschodniej części parku na terenie powiatu sokołowskiego i siedleckiego. Generalnie – większy ubytek był w gminach wschodniej części badanego obszaru, a znacznie mniejszy ubytek lub przyrost w części zachodniej, pozostającej w strefie większych wpływów Warszawy.
- Struktura wieku mieszkańców na terenie gmin na których położony jest Park jest niekorzystna (duży udział ludności w wieku poprodukcyjnym).

Potencjał gospodarczy

- Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w większości gmin mieści się w przedziale 20-35%. Są to gminy w większości rolnicze pozbawione wysokiego udziału dochodów wypracowywanych na własnym terenie. Tylko w gminie Pułtusk przekraczał 50%, a w gminie Sterdyń 35%. Wydatki inwestycyjne w poszczególnych gminach w kolejnych latach są bardzo zróżnicowane. Wysokim poziomem inwestowania wyróżniają się gminy: Stoczek, Łochów, Kosów Lacki, Sadowne. Dochody budżetów gmin w przeliczeniu na osobę wykazywały w latach 1999-2002 systematyczny przyrost. W 2002 roku najwyższy poziom dochodów na osobę posiadały gminy miejsko-wiejskie: Łochów (1921 zł), Kosów Lacki (1734 zł) i Pułtusk (1446 zł).

- Proces wyludniania sprawia, że **ruch budowlany** jest tu niewielki. W gminach Przesmyki, Nur i Miedzna w latach 1999-2002 nie oddano ani jednego mieszkania. W zdecydowanej większości gmin średnia roczna liczba oddanych do użytku mieszkań w przeliczeniu na 1000 ludności nie przekraczała 0,5. Najwięcej mieszkań budowano w miastach Pułtusk i Łochowie.
- **Wyposażenie w infrastrukturę komunalną** w gminach wchodzących w obszar Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny jest niewystarczające. Z sieci wodociągowej w 2002 r. korzystało około 85% mieszkańców miast i około 40% mieszkańców wsi tego obszaru (w woj. mazowieckim – odpowiednio 87% i 60%). Najwyżej zwodociągowanymi gminami wiejskimi są: Platerów w powiecie łosickim oraz Liw, Łochów i Stoczek w powiecie węgrowskim. Istnieje rażąca dysproporcja między rozwojem systemów zaopatrzenia w wodę a zorganizowanym odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków sanitarnych. Z sieci kanalizacyjnej w roku 2002 korzystało tylko około 64% mieszkańców miast i poniżej 1% mieszkańców wsi i są to wskaźniki dużo niższe niż średnie w woj. mazowieckim (81% i 5%). Sieć kanalizacji sanitarnej na terenach wiejskich występuje tylko w 6 gminach i najlepiej rozwinięta jest w gminach Platerów pow. łosicki i Repki w powiecie sokołowskim. W roku 2002 sieć wodociągowa w analizowanym obszarze była 23 razy dłuższa niż sieć kanalizacyjna. W miastach stosunek ten wynosił 2,5, a na terenach wiejskich – 53.

5. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO BEZPOŚREDNIM OTOCZENIU

5.1. Zagospodarowanie przestrzeni na terenie Parku

W obszarze Parku, podstawowe elementy struktury przestrzennej stanowią:

- europejski korytarz transportowy, będący potencjalnym pasmem rozwoju: K1 Helsinki-Tallin-Ryga-Kowno-Warszawa, który na terenie Polski tworzą droga nr 8 Szypliszki-Suwałki-Białystok-Warszawa (Via Baltica) i linia kolejowa E75 Trakiszki-Białystok-Warszawa; fragment dużej obwodnicy Warszawy: Mińsk Mazowiecki – Łochów- Wyszaków (drogi nr 50 i nr 62), Łochów-Brok (nr 50) i fragment wielkiej obwodnicy Mazowsza: Siedlce-Sokołów Podlaski (droga krajowa nr 63) Siedlce-Sokołów Podlaski -Małkinia-Ostrów Mazowiecka (droga wojewódzka nr 677).

- podlegający coraz silniejszej zabudowie lotniskowej obszar w części zachodniej, głównie gmin: Pułtusk, Pokrzywnica, Jadów, Łochów, Sadowne, Stoczek,
- dolina Bugu jako korytarz ekologiczny o randze europejskiej,
- krajowy ciąg ekologiczny rzeki Liwiec,
- regionalny ciąg ekologiczny Tocznej,
- lokalne ciągi ekologiczne rzek: Cetynia, Ugoszcz, Buczynka, Kołodziejka i Myśla,

Poza terenem NPK, silnie rozwinięty w części południowej i wschodniej jest system obszarów chronionych: Park Krajobrazowy Podlaskiego Przełomu Bugu, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu, Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu,

Ważnym impulsem rozwojowym obszaru wokół Parku będą:

1. Modernizacja trasy Via Baltica,
2. Budowa obwodnicy Wyszkowa wraz z nowym mostem na Bugu,
3. Modernizacja drogi nr 677 Sokołów Podl.-Kosów Lacki-Małkinia Grn., (fragment Wielkiej Obwodnicy Mazowsza), włącznie z nowym mostem na Bugu,

Powyższe przedsięwzięcia pogorszą stan walorów środowiskowych Parku .

5.2. Predyspozycje rozwojowe. Współzależność rozwoju i ciążen

Na podstawie analizy struktury zagospodarowania przestrzennego i pełnionych funkcji przez poszczególne gminy, na obszarze Parku i otuliny można wyróżnić poniższe strefy i ośrodki:

- Dolina rzeki Bug,
- Strefa ekstensywnego rolnictwa – obejmująca głównie gminy w części wschodniej NPK,
- Duże kompleksy leśne w części środkowej NPK,
- Miasto Kosów Lacki, które może stanowić ośrodek aktywizacji lokalnej ludności w zakresie obsługi odwiedzających teren obozu zagłady w Treblince,
- Miasto Łochów, stanowiące główny ośrodek lokalnej aktywizacji w części zachodniej NPK,
- Korczew, zaliczony do lokalnych ośrodków wspomaganie rozwoju, może w peryferyjnej części NPK stanowić ważne ogniwo aktywizacji rozwoju nie tylko w skali tej gminy (imprezy kulturalne o zasięgu krajowym),

6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

- ***Głównym czynnikiem zagrażającym środowisku przyrodniczemu jest nadmierny rozwój budownictwa letniskowego.***

Nadbużański Park Krajobrazowy posiada walory środowiska przyrodniczego tradycyjnie wykorzystywane do turystyki i wypoczynku. W najbardziej atrakcyjnych miejscach pod względem turystyczno-wypoczynkowym znajdują się ośrodki turystyczno-wypoczynkowe oraz skupiska zabudowy letniskowej. Charakteryzują się brakiem wyposażenia w odpowiednią infrastrukturę sanitarną, co grozi zachwianiem równowagi w gospodarce wodno-ściekowej.

Rozproszenie zabudowy powoduje wzrost kosztów infrastruktury technicznej.

W niektórych miejscach następuje przekroczenie chłonności turystycznej, a w wielu miejscach nieuporządkowane budownictwo letniskowe wprowadza nieład przestrzenny.

- ***Zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych***

Na podstawie rocznej oceny ogólnej stwierdzono na Bugu i Cetyni we wszystkich punktach pomiarowych wody nieodpowiadające normom. Główną przyczyną były przekroczenia we wskaźnikach fizyczno-chemicznych oraz bakteriologicznych. W ocenie bakteriologicznej wody rzek Bug zakwalifikowano do III klasy czystości, zaś wody Cetyni oceniono jako „pozaklasowe” ze względu na wskaźnik miana coli typu kałowego .

W roku 2002 stwierdzono nieznaczne pogorszenie jakości wód podziemnych, wody zakwalifikowano do wód średniej jakości .

- ***Przebieg elementów infrastruktury technicznej stanowiący kolizje funkcji między istniejącym zagospodarowaniem a ochroną przyrody***

Rozmieszczenie przestrzenne głównych zagrożeń tego terenu koncentruje się obecnie w trzech rejonach: Wyszków - Brok, Małkinia Górna - Nur, Terespol - Neple.

- ***Największym zagrożeniem są wały przeciwpowodziowe - osuszające zawałe i w dłuższej perspektywie zmieniające krajobraz dolinny w typowy krajobraz rolniczy z intensywnie nawożonymi łąkami i gruntami ornymi.***

Najbardziej zagrożone stały się siedliska lęgowej awifauny na rozległych obszarach najszerszego (do niedawna) tarasu zalewowego skupiającego najliczniejsze populacje wielu gatunków ptaków z grupy silnie zagrożonych.

Również znaczące są straty przyrodnicze, a szczególnie: rozerwanie dotychczasowej ciągłości lasów łęgowych oraz odcięcie większości starorzeczy od regularnego zasilania w okresie wezbrań wód w rzece. Szczególnie widoczny jest szybko postępujący proces uproszczenia (zubożenia) struktury zgrupowań łęgowych ptaków pod wpływem pośredniego oddziaływania wałów. Dokładne badania wskazują jednoznacznie, że zagrożenia dotyczą głównie awifauny łęgowej, a więc tej grupy ptaków, która decyduje o najwyższych walorach doliny dolnego Bugu-walorach, które zdecydowały o włączeniu doliny dolnego Bugu na listę Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) w sieci Natura 2000 (jako ostoja „Dolina Dolnego Bugu”) oraz uznaniu tej rzeki za paneuropejski korytarz ekologiczny-obok doliny Wisły.

Wały ograniczają czy wręcz uniemożliwiają regularne zalewy łąk i torfowisk, które pozostały w strefie tzw. zawala. W efekcie następuje osuszenie, murszenie i zakwaszenie gleb. Rowy opaskowe kopane wzdłuż wałów i prostopadle do nich rowy melioracyjne odwadniają nie tylko opisane wcześniej łąki i torfowiska, ale również starorzecza i bezodpływowe (dotychczas) zagłębienia („oczka” i „smugi”) położone na zawalu. Najgroźniejsze jest to, że dno rowów jest położone na znacznej długości (górne i środkowe odcinki) powyżej poziomu ich ujścia do Bugu przez co ma miejsce wyłącznie efekt drenujący. Należy oczekiwać dalszej degradacji środowisk położonych na zawalu i w dłuższej perspektywie - zamiany przesuszonych łąk w grunty orne, a więc całkowitego przekształcenia krajobrazu tarasu zalewowego w typowy krajobraz rolniczy zdominowany przez agrocenozy.

- *Przebieg dróg krajowych i wojewódzkich, które są drogami prowadzącymi **ruch tranzytowy o znacznym nasileniu ruchu.***

Są to drogi bezpośrednio przecinające Nadbużański Park Krajobrazowy

- Warszawa – Białystok (Via Baltica),
- Siemiatycze-Wyszków,
- Siedlce-Ostrów Mazowiecka,
- Miński Mazowiecki- Ostrów Mazowiecka,
- Sokołów Podlaski-Małkinia Górna

W przypadku wszystkich powyżej podanych dróg nie zainstalowano odpowiednich przepustów, umożliwiających swobodne przemieszczanie zwierząt: drobnych ssaków, płazów i gadów.

Większość dróg regionalnych nie spełnia wymogów dotyczących warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi. Przebieg tych dróg, ich stan techniczny oraz potoki ruchu jakie prowadzą są zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego w sensie zanieczyszczeń

powietrza przede wszystkim związkami siarki i azotu, na które największą wrażliwość wykazują gatunki iglaste Parku.

• *Zagrożenia ze strony elektroenergetyki*

Teren Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego oraz tereny zlokalizowane poza jego granicami, lecz objęte niniejszym opracowaniem są terenami lokalizacji ponadlokalnych i lokalnych sieci elektroenergetycznych pracujących w strukturze krajowego systemu przesyłowych sieci najwyższych napięć 400 kV i 220 kV oraz w strukturze zakładowych sieci rozdzielczych składających się z urządzeń wysokiego napięcia 110 kV, średniego napięcia 15 kV i niskiego napięcia 0,4 kV.

Elementami sieci przesyłowych terytorialnie związanymi z obszarem NPK są dwie jednotorowe linie napowietrzne:

- linia 400 kV o relacji Miłosna-Narew,
- linia 220 kV o relacji Miłosna-Ostrołęka.

Linie najwyższych napięć są elementami infrastruktury technicznej uciążliwymi dla środowiska, bowiem są źródłem niejonizującego pola elektromagnetycznego, hałasu oraz zakłóceń fal RTV i telekomunikacyjnych.

Delimitacja konfliktów społecznych

Park jest miejscem naturalnych kolizji i konfliktów przestrzennych występujących w wielofunkcyjnym, złożonym obszarze cennym przyrodniczo, użytkowanym rolniczo i rekreacyjnie o postępującej presji zabudowy letniskowej na tereny atrakcyjne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Dochodzi również do konfliktów społecznych, które dotyczą zachodniej części parku: gm. i miasto Pułtusk oraz gm. Pokrzywnica. Na tym terenie najsilniej ujawniają się konflikty związane wyłącznie z presją na nadwodne tereny – cofka Zbiornika Zegrzyńskiego na Narwi. Szczególnie silna jest presja na wyspy stanowiące siedliska chronionych gatunków ptaków lęgowych.

Akty prawne powołujące Nadbużański Park Krajobrazowy,

Rozporządzeniem nr 25 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 września 2004 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Maz. 237 z 17 września 2004) przedłużono funkcjonowanie Parku, wprowadzając zmiany zasad zagospodarowania Parku.

IV. W N I O S K I wynikające z uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego obszarów chronionych: Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych: Bolimowskiego, Chojnowskiego, Kozińskiego, Mazowieckiego, Nadbużańskiego.

Zgodnie z dokumentami samorządu województwa: „Strategią rozwoju województwa mazowieckiego”, „Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego”, „Programem ochrony środowiska przyrodniczego”, przyjęto, że **priorytetowymi kierunkami wojewódzkiej polityki przestrzennej jest poprawa warunków środowiska przyrodniczego.**

Polityka ta przeniesiona na obszar Parków i ich otoczenia wprowadza kilka sfer kierunków działań odniesionych do ochrony walorów przyrodniczych i poprawy standardów środowiska, prowadzonych przez różne organy administracji publicznej, fundusze strukturalne, krajowe i wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

1. Kierunki działań wymagające zachowania i kształtowania środowiska przyrodniczego

1.1. W zakresie ochrony walorów przyrodniczych, celem polityki samorządu województwa jest *stworzenie spójnego systemu obszarów chronionych.*

Realizacja tego celu wymaga zmian w systemie obszarów chronionych i dostosowania form ochrony przyrody do walorów przyrodniczych poprzez:

- wzmocnienie unikatowych dolin rzecznych i ich otoczenia,
- zapewnienie ciągłości powiązań przyrodniczych (korytarze ekologiczne ponadregionalne i regionalne),
- objęcie ochroną obszarów wodno-błotnych, stanowiące siedliska szczególnie ważne dla zachowania różnorodności biologicznej,
- zwiększanie lesistości i ochrona lasów.

Na terenie analizowanych parków zmiany te powinny polegać na:

- **Kampinoski Park Narodowy:**

- podniesienie statusu ochrony otuliny Parku – nadanie rangi parku krajobrazowego północnej (nadwiślańskiej części otuliny), która stała by się częścią projektowanego Parku Krajobrazowego Doliny Środkowej Wisły,
- wyznaczenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO) pod nazwą Puszcza Kampinoska.
- **Bolimowski Park Krajobrazowy:**
 - powiększenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego na terenie gmin: Puszcza Mariańska i Wiskitki,
 - wyznaczenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO) dla Obszaru Puszczy Bolimowskiej.
- **Nadbużański Park Krajobrazowy:**
 - podniesienie statusu ochrony i poszerzenie Parku – tj. przekształcenie z Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (NOCHK) w Nadbużański Park Krajobrazowy (gmina Jabłonna Lacka),
 - powołanie parku krajobrazowego na terenach nie objętych dotychczas ochroną (fragmenty gmin: Wyszaków, Somianka, Dąbrówka, Brańszczy, Zabrodzie, Brok),
 - podjęcie działań na rzecz tworzenia form ochrony przyrody, zabezpieczających ocalałe fragmenty doliny dolnego Bugu, wskazane w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002): użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Obecnie trwają konsultacje Zarządu NPK z samorządami powyżej wymienionych gmin w sprawie utworzenia na ich terenie parku krajobrazowego,
 - przekształcenie fragmentu obecnego NPK na terenie gmin Pułtusk oraz Pokrzywnica w część przyszłego Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Narwi i jednocześnie rozdzielenie administracyjne obu części NPK (wschodniej i zachodniej)- zgodnie z taką koncepcją zamieszczoną w „Strategii ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej” - MTOF, 2001.
 - zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002), należy docelowo dążyć do utworzenia 2 parków: Doliny Dolnego Bugu (poniżej Małkini Górnej) z siedzibą w Wyszowie oraz PK Podlaski Przełom Bugu (obecny PK PPB w granicach woj. mazowieckiego oraz wschodnia część obecnego NPK) z siedzibą w Siedlcach.
 - powołanie na terenie NPK 8 rezerwatów przyrody, o łącznej powierzchni 968 ha (w wariantcie optymalnym – 1053 ha): *Nad Tremblinką, Garnek, Noski, Frankopol, Grąd Frankopolski, Leonów, Brzuze, Natolin*.
 - wyznaczenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO) dla doliny Bugu.

- **Parki Krajobrazowe: Chojnowski, , Mazowiecki**

- parki te nie będą podlegały zmianom granic. Najistotniejszym jest utrzymanie i wzmocnienie powiązań przyrodniczych przede wszystkim z doliną Wisły oraz innymi rzekami – regionalnymi ciągami ekologicznymi, Świdrem, Jeziorką poprzez obszary chronionego krajobrazu.
- wyznaczenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO) dla Mazowieckiego Parku Krajobrazowego.

- **Kozienicki Park Krajobrazowy:**

- rozszerzenie zasięgu obiektów chronionych oraz utworzenie nowych form szczególnej ochrony:
- powiększenie istniejących rezerwatów przyrody: *Ługi Helenowskie i Leśniwa*,
- włączenie w granice Parku Krajobrazowego całego obszaru rezerwatu *Okólny Ług*,
- utworzenie nowych rezerwatów przyrody: *Stawy, Uroczysko Grądy, Dolina Zagożdżonki*,
- utworzenie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych: *dolina Narutówki, Dolina Pacynki, Dolina Radomki, Dolina Zwolenki*,
- utworzenie użytków ekologicznych: *Biele, Poświętne, Staw Patków i Podgóra*.
- wyznaczenie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 (SOO) dla Kozienickiego Parku Krajobrazowego.

1.2. Tworzenie spójnego systemu obszarów chronionych poprzez dostosowanie form ochrony przyrody do walorów przyrodniczych ***musi uwzględniać istniejące zagospodarowanie i możliwości rozwoju gospodarczego i przestrzennego gmin.***

- Spośród 6 analizowanych parków - 4 parki : Kampinoski Park Narodowy, Bolimowski Park Krajobrazowy, Chojnowski Park Krajobrazowy i Mazowiecki Park Krajobrazowy to parki ściśle związane z obszarem metropolitalnym Warszawy, stanowiące *zielony pierścień Warszawy*, ale podlegające znacznej presji urbanizacyjnej.

Na terenie tych parków i ich otoczenia zagospodarowanie przestrzenne regulowane jest przez: 119 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp) na terenie Chojnowskiego Parku Krajobrazowego, obejmujących 5 gmin, 95 mpzp dla Bolimowskiego Parku Krajobrazowego – obejmującego 2 gminy na terenie województwa mazowieckiego, 66mpzp na obszarze Kampinoskiego Parku Narodowego na terenie 8 gmin. Mniejsza ilość mpzp - 33 występuje na terenie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, obejmującego 10 gmin.

- Nadbużański i Kozienicki Park Krajobrazowy – parki w znacznie mniejszym stopniu związane z obszarem aglomeracji warszawskiej, choć również na ich terenie pojawiają się skutki aglomeracji warszawskiej – przede wszystkim w formie budownictwa letniskowego – część zachodnia NPK i KPK jak również występowanie ośrodka regionalnego Radomia – KPK.

Na terenie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego na obszarze 23 jednostek gminnych funkcjonują 32 mpzp, na terenie Kozienickiego - 11 mpzp dla 11 jednostek gminnych.

- ***Obszar Parków jest miejscem konfliktów społecznych wynikających z naturalnej kolizji pomiędzy poszczególnymi elementami zagospodarowania*** (Zagrożenia i kolizje funkcji zostały opisane przy charakterystyce Parków).

Za największe konflikty społeczne uznać należy :

- poszerzenie granic Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i wprowadzenie Sieci Natura 2000 na znacznych części gmin Puszcza Mariańska i Wiskitki – kolizja zapisów ochronnych Parku z rozwojem gospodarczym,
- poszerzenie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego o części gmin Pułtusk i Pokrzywnica - kolizja pomiędzy presją budownictwa mieszkaniowego i letniskowego, a cennymi siedliskami chronionych gatunków ptaków lęgowych,
- przebieg Południowej Obwodnicy Warszawy przez teren Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, a w przypadku przebiegu autostrady w wariancie przez Górę Kalwarię dotyka jednego z najcenniejszych obszarów Parku - rezerwatu *Żurawinowe Bagno*, oraz przecina rezerwat na Wiśle: *Lachy Brzeskie* (dotyczy również Chojnowskiego Parku Krajobrazowego).
- Na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego i Chojnowskiego Parku Krajobrazowego pomimo znacznie większej kolizji funkcji – w chwili obecnej trudno mówić o konfliktach społecznych. Ludność Warszawy zainteresowana jest tymi obszarami w sensie zamieszkania. Ewentualny przebieg trasy N-S spowodować może powstanie w przyszłości konfliktów społecznych. Również na obszarze Kozienickiego Parku Krajobrazowego nie odnotowano konfliktów społecznych pomimo istnienia naturalnych kolizji funkcji i zagrożeń środowiska.
- ***Przy wprowadzaniu postulowanych zmian, przy tworzeniu spójnego systemu obszarów chronionych administracja rządowa – powinna uwzględniać również postawy i***

oczekiwania miejscowej ludności oraz władz samorządu gminy. Powinno się to odbywać poprzez:

- opiniowanie i uzgadnianie planów ochrony przez właściwe miejscowo rady gmin,
- uzgadnianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin przez Dyrektora Kampinoskiego Parku Narodowego oraz Wojewodę w zakresie ustaleń dotyczących parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu,
- opiniowanie przez właściwe rady Europejskiej Sieci Natura 2000,
- wspieranie i popularyzowanie proekologicznych kierunków rozwoju gospodarczego przez administrację rządową i samorządową,
- popularyzacja i promocja walorów turystycznych parków, przez wszystkie organy odpowiedzialne za ochronę przyrody,
- koordynacji zadań międzygminnych położonych na terenie danego parku.

1.3. W celu zachowania ochrony wód podziemnych musi nastąpić racjonalizacja poboru wody oraz podjęcie działań zapobiegających zanieczyszczeniu pierwszego (czwartorzędowego) poziomu wodonośnego poprzez wyeliminowanie zrzutu ścieków komunalnych do wód powierzchniowych. Ważnym działaniem jest ochrona gruntów bez zabezpieczeń podłoża podatnych na infiltrację zanieczyszczeń poprzez ograniczanie zabudowy, tworzenie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, wyprzedzająco w stosunku do zabudowy,

1.4. Na obszarach wokół parków należy zachowywać tereny otwarte, rolne, umożliwiające dodatkowe powiązania ekologiczne.

2. Kierunki wymagające przywrócenia równowagi ekologicznej

2.1. Podstawowym działaniem jest budowa i modernizacja systemu oczyszczalni ścieków wraz z rozbudową systemów kanalizacji zbiorczej zgodnie z *Programem ochrony Środowiska Województwa mazowieckiego* oraz na podstawie „*Krajowego Programu oczyszczania ścieków komunalnych*”, w oparciu o montaż finansowy środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, funduszy Unii Europejskiej i środków gminnych.

2.2. Zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe – wprowadzenie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodoszczędnych technologii produkcji.

2.2. Przywrócenia równowagi ekologicznej wymagają :

- wysypiska śmieci poprzez właściwą rekultywację, która powinna przywracać wartość użytkową gruntu w obrębie składowiska, porządkować teren, zabezpieczać przed erozją wodną i wietrzną wraz z okrywą rekultywacyjną umożliwiającą powstanie stałej pokrywy roślinnej – Łubna I przy Chojnowskim Parku Krajobrazowym, składowisko Radiowa przy Kampinoskim Parku Narodowym,
- eliminacja nieszczelnych zbiorników gromadzenia ścieków bytowo-gospodarczych i przemysłowych,
- uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi poprzez tworzenie gminnych punktów gromadzenia odpadów,
- likwidacja mogiłników z przeterminowanymi środkami ochrony roślin w miejscowości Zajezerze – gm. Sieciechów, z właściwą rekultywacją - przy Kozienickim Parku Krajobrazowym.

3. Kierunki działań ograniczające skutki negatywnych oddziaływań infrastruktury technicznej

3.1. Stosowanie właściwych odległości zabudowy w zależności od klasy drogi, zgodnie z ustawą o drogach publicznych oraz stosowanie do rozwiązań technicznych dla nowo powstających dróg zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi i ich usytuowanie, wraz z zastosowaniem odpowiednich technologii tłumiących hałas, zakładanie pasów zieleni przy drogach,

3.2. Zachowywanie stref ochronnych wokół linii WN, gazociągów i rozpociągów,

3.3. Wprowadzanie układów obwodnicowych dla miast.

4. Kierunki działań w zakresie ochrony przeciwpowodziowej

4.1. Opracowanie dokumentów dotyczących ochrony przeciwpowodziowej – zadania zapisane w *Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego*:

- przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) Planów Ochrony Przeciwpowodziowej oraz Planów Gospodarowania Wodami w dorzeczu Wisły, wraz z systemem kontroli w tym zakresie, wdrożenie katastru wodnego,
- przez RZGW wykonanie studium określającego granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodziowego, umożliwiającego kontrolowane ograniczenie powodzi na terenach zabudowanych ,
- przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (WZMUiW) regionalnego programu retencjonowania wód z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych oraz programów byłych województw.

4.2. Działania bezpośrednio związane z ochroną przeciwpowodziową:

- modernizacja i zabezpieczanie wałów powodziowych wykonywana ze środków: NFOŚiGW oraz WFOŚiGW oraz fundusze unijne
- prowadzenie robót regulacyjnych i utrzymaniowych na rzekach

5. Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej

5.1. Tworzenie programów rolno-środowiskowych

Na podstawie dokumentu rządowego „*Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich dla Polski na lata 2004-2006*” oraz założeń „*Krajowej strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej*” przyjęto w ramach priorytetów **ochronę środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich**. Priorytetom tym przypisano konkretne działania m.in. tworzenie programów rolno-środowiskowych.

W skład programów rolno-środowiskowych wchodzi następujące przedsięwzięcia :

- rolnictwo zrównoważone, polegające na ograniczeniu nawożenia, przestrzeganiu następstwa roślin,
- rolnictwo ekologiczne w rozumieniu ustawy o rolnictwie ekologicznym,
- utrzymanie łąk ekstensywnych wiążące się z przywróceniem lub kontynuacją wykaszania traw na łąkach jednokośnych o wysokich walorach przyrodniczych,
- utrzymanie pastwisk ekstensywnych – ekstensywne wypasy na półnaturalnych pastwiskach,
- ochrona gleb i wód polegająca na stosowaniu międzyplonów, zwiększających udział gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno-zimowym,

- strefy buforowe – polega na tworzeniu 2 lub 5-metrowych pasów zadaniowych na granicy gruntów rolnych z wodami powierzchniowymi lub terenami intensywnie użytkowanymi rolniczo,
- zachowanie rodzimych ras gatunków zwierząt gospodarskich

Programy rolno-środowiskowe skierowane są do każdego gospodarstwa rolnego, dla którego zostanie obliczona stawka jednostkowa płatności za hektar i dotyczą gruntów użytkowanych rolniczo i terenów nierolnych, na których prowadzone są specjalne zabiegi. Wykluczone z pomocy są grunty rolne zabudowane, grunty pod wodami powierzchniowymi, grunty leśne (powyżej 0,1 ha) oraz grunty odłogowane na których nie będą realizowane pakiety rolno-środowiskowe

Pakiety adresowane do gospodarstw powyżej 1 ha, do właściciela lub dzierżawcy w okresie zobowiązania. Na poziomie gospodarstwa rolnik może uzyskać płatności od jednego do maksymalnie 3 pakietów.

Wybór pakietów rolnośrodowiskowych został dokonany przez Wojewódzkie Zespoły Robocze, które przeprowadziły diagnozę stanu środowiska, zidentyfikowały kluczowe obszary dla regionu i instrumenty działań..

W Ogólnopolskim Programie rolnośrodowiskowym przygotowanym przy współpracy Departamentu Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego na Mazowszu wyszczególniono 3 strefy priorytetowe:

- I strefa: Bugu, Liwca, Narwi i Omulwi – obejmuje część gmin Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego,
- II strefa Wisły i Pilicy – Obejmuje gminy przywiślane, Chojnowskiego, Kozińskiego i Mazowieckiego Parku Krajobrazowego,
- III strefa – Środkowej Wisły i Pojezierza Gostyńsko-Włocławskiego – obejmuje gminy przywiślane Kampinoskiego Parku Narodowego

Szczególnie ważne w tych gminach jest wykorzystanie pakietów:

- Rolnictwo zrównoważone
- Utrzymanie łąk ekstensywnych
- Ochrona gleb i wód

Rolnictwo zrównoważone odznacza się nie tylko ograniczeniem zużycia chemicznych środków ochrony roślin oraz nawozów sztucznych i przestrzeganiu odpowiedniego następstwa roślin, ale w równej mierze powinno zachować właściwą strukturę upraw (rozdrobnienie, a przez to duży udział miedz, zamiast monokultur) oraz znaczny udział łąk i pastwisk oraz sródpołnych

zadrzewień, mokradeł i oczek wodnych. Szczególnie ważne jest zachowanie płatów ekstensywnie użytkowanych trwałych użytków zielonych oraz zachowanie i tworzenie w sąsiedztwie gruntów ornych swoistych środowisk wyłączonych z intensywnych zabiegów agrotechnicznych (miedze, pasy zakrzewień i zadrzewień, pasy trwałych, ekstensywnych łąk). Środowiska te stanowią ostoje roślin kluczowych dla zachowania różnorodności florystycznej i związanej z nią różnorodności faunistycznej w krajobrazie rolniczym. Są niezwykle istotne dla zachowania walorów krajobrazowych przestrzeni rolniczej, a co ważniejsze, stanowią bardzo ważną barierę biogeochemiczną, co opisano w dalszej części przy pakiecie dotyczącym ochrony wód i gleb.

Utrzymanie łąk ekstensywnych – realizacja tego pakietu wiąże się nie tylko z przywróceniem lub kontynuacją wykaszania traw, w terminie od dnia 1 lipca włącznie, na łąkach jednokośnych o wysokich walorach przyrodniczych, zagrożonych degradacją. Ważne jest tu ograniczone zużycie środków chemicznych, a także w równym stopniu zaniechanie intensywnego odwodnienia, zachowanie śródłąkowych, niedużych płatów zakrzewień i pojedynczych drzew oraz oczek wodnych i torfianek. Jednocześnie, wykaszanie łąk jest koniecznym warunkiem do zachowania niektórych rodzajów siedlisk przyrodniczo cennych.

Łąki i pastwiska należy w dolinach rzek chronić przed ich konwersją w grunty orne. Taka zamiana jest jedną z bardziej szkodliwych tendencji obserwowanych w polskim rolnictwie. Zarówno dlatego, że walory przyrodnicze łąk i pastwisk mierzone liczbą występujących tam rzadkich kręgowców są wybitnie większe od gruntów ornych, jak i z uwagi na to, że pojemność retencyjna gleb użytkowanych jako łąki i pastwiska jest nawet trzykrotnie większa od pojemności retencyjnej gruntów ornych. W epoce gwałtownych powodzi nawiedzających Polskę niemal corocznie, działania zwiększające pojemność retencyjną zlewni stanowią podstawową szansę na poprawę tej sytuacji. Jest to również niezwykle ważne działanie przeciwdziałające erozji wodnej.

Rolnicy z obszaru otoczenia CHPK powinni być zachęceni do takich działań, bowiem mogą stopniowo porzucać ten rodzaj praktyk, co w konsekwencji doprowadzi do zaniku najcenniejszych siedlisk roślin i zwierząt na terenach które objęto siecią Natura 2000. Ponadto wsparcia wymaga zachowanie ekstensywnego wypasu jako głównej-obok wykaszania- formy przeciwdziałanie procesom sukcesji wkraczającej na tereny otwarte-najcenniejsze siedliska w NPK.

Ochrona gleb i wód polega nie tylko na stosowaniu międzyplonów w celu zwiększenia udziału gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno-zimowym. Realizacja tego pakietu polega również na realizacji zapisów Dyrektywy Azotanowej i związanym z tym ograniczeniem wpływu biogenów, metali ciężkich itp. działaniach na rzecz ograniczenia eutrofizacji i skażeń wód powierzchniowych i podziemnych. Ponadto ważne są różnorodne działania przeciwdziałające spadkowi poziomu wód gruntowych – szybko postępującemu w wyniku osuszania torfowisk i

oczek wodnych oraz pogłębiania i prostowania rzek i budowy zbiorników retencyjnych w dolinach dużych rzek. Opisany powyżej jako szczególnie niepożądany, jest proces zamiany łąk i pastwisk w grunty orne. Pojemność retencyjna gleb użytkowanych jako łąki i pastwiska jest nawet trzykrotnie większa od pojemności retencyjnej gruntów ornyczych. Szczególną rolę w ograniczaniu spływu azotanów i fosforanów do wód, odgrywają środowiska wyłączone z intensywnej uprawy ze szczególnym uwzględnieniem zadrzewień przy zbiornikach wodnych i ciekach. Ma to ogromne znaczenie dla niezbędnej poprawy jakości wód, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że około połowy ładunku azotanów w naszych rzekach pochodzi ze spływów z obszarów rolniczych. Wdrożenie tego pakietu ułatwiłoby Polsce wywiązać się ze zobowiązań międzynarodowych w zakresie redukcji zanieczyszczeń związkami azotu ze źródeł powierzchniowych, jakie wynikają z konwencji z 9 kwietnia 1992 r. o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, zwanej Konwencją Helsińską

5.2. Zalesianie gruntów rolnych

Na terenie Parku, jego otuliny i otoczenia Parku szczególnie istotne są działania obejmujące:

- powiększanie obszarów leśnych poprzez zalesianie użytków rolnych o niskiej przydatności dla rolnictwa,
- utrzymanie i wzmocnienie ekologicznej stabilności obszarów leśnych poprzez zmniejszanie fragmentacji kompleksów leśnych Parku i tworzenie korytarzy ekologicznych.

Na zalesienia skierowane mogą być znaczne środki pochodzące z Sekcji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnych.

Warunkiem uzyskania tych środków jest zalesienia gruntów, nie stanowiących własności Skarbu Państwa, przeznaczenie do zalesienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, minimalna powierzchnia zalesienia musi wynosić 0,3 ha, przy minimalnej szerokości działki zalesionej wynoszącej 20m, wykorzystywanie jedynie rodzimych gatunków drzew i krzewów, zgodnie z klasyfikacją regionalno-przyrodniczą, właściciel został wpisany do ewidencji producentów, zobowiązał się do pielęgnacji upraw zgodnie z planem zalesienia.

W *Krajowym Programie Zwiększania Lesistości* wskazano kategorie gmin ze względu na preferencje zalesieniowe, biorąc pod uwagę 12 cech: (udział gleb najłagodniejszych, jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w/gIUNG, rzeźbę terenu, stopowienie, zagrożenie erozją wodną powierzchniową, lesistość, podaż gruntów do zalesienia, udział łąk i pastwisk w powierzchni gminy, ważniejsze wododziały, ochrona wód podziemnych.)

W Programie Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego w celu zwiększenia lesistości i ochrony lasów wprowadzono zadanie opracowania wojewódzkiego programu zwiększania lesistości.

W N I O S K I - propozycje dotyczące rozwiązań prawno-organizacyjnych

1. **Utrzymywanie stabilnych przepisów w zakresie ochrony przyrody**, zasad zagospodarowania i gospodarowania na terenie Parku, jego otuliny oraz w obszarach chronionego krajobrazu, a w szczególności:
 - okresu obowiązywania planów ochrony (Plan ochrony dla Kampinoskiego Parku Narodowego stracił ważność po 5 latach obowiązywania),
 - zapisów urbanistycznych dotyczących:
 - m.in. odległości budynków od ściany lasów (dla Chojnowskiego Parku Krajobrazowego, najpierw odległości te wprowadzano w zależności od powierzchni lasu odpowiednio od 25, 50, do 100m, podczas gdy obowiązujące obecnie rozporządzenie wprowadza odległość 25m.; powoduje to swoistą „szachownicę linii zabudowy” przy ścianie lasu Parku Chojnowskiego, wprowadza chaos przestrzenny, rozbija korytarze ekologiczne, tworzy utrudnienia przebiegu infrastruktury),
 - odległości obiektów budowlanych od linii brzegów rzek - obecnie na mocy ustawy o ochronie przyrody wprowadzono 100 m pas szerokości w którym obowiązuje zakaz zabudowy , niezależnie od rodzaju rzeki i walorów przyrodniczych obszaru,
2. **Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w otoczeniu Parku, dla obszarów funkcjonalnych, o szerokim zakresie przedmiotowym**, o konkretnych zapisach regulacyjnych dotyczących zasad, warunków i standardów zabudowy, uzbrojenia technicznego i ochrony środowiska. *Szczególnie jest to istotne w przypadku gdy plan ochrony nie obejmuje otuliny Parku a powstające w planach ochrony parków ustalenia dla otulin mają charakter wyłącznie postulatywny.*
3. **Dostosowanie form ochrony przyrody do walorów przyrodniczych**, gdzie często mniejsze reżimy ochronne obowiązują na obszarach o wyższym statusie ochronnym - tj. na terenie Parku niż w jego otulinie.

4. Dostosowanie form ochrony przyrody, z uwzględnieniem obecnego zainwestowania i możliwości rozwoju gospodarczego jednostek samorządu gminnego”.

Dotyczy przede wszystkim gmin: Puszcza Mariańska i Wiskitki (Bolimowski Park Krajobrazowy), Pułtusk i Pokrzywnica (Nadbużański Park Krajobrazowy), Góra Kalwaria (Chojnowski park Krajobrazowy).

5. W procesie kształtowania i tworzenia polityki ekologicznej kluczową rolę musi odegrać zasada współdziałania i partnerstwa ze wszystkimi podmiotami ochrony przyrody. Szczególnie chodzi tu o:

- proces opiniowania przez samorządy europejskiej sieci Natura 2000, opiniowanie i uzgadnianie przez samorządy planów ochrony parków,
- opiniowanie i uzgadnianie planów zagospodarowania przestrzennego wszystkich poziomów oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin przez organy przyrody administracji rządowej,
- wypracowanie wspólnej polityki i dostosowanie do tego przepisów prawnych w zakresie problematyki zasobów i walorów przyrodniczych w dolinach rzek jako obszarów chronionych z zagrożeniami powodziowymi i funkcją ochrony przeciwpowodziowej - Ministerstwo Środowiska, Wojewoda, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej.

6. Istotną rolę powinny odegrać: Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody oraz Rady Parków: Kampinoskiego Parku Narodowego i rady parków krajobrazowych, jako organy opiniodawczo-doradcze, oceniające m.in. realizację zadań w zakresie ochrony przyrody, opiniowania projektów aktów prawnych wydawanych przez Wojewodę, oceniające stan zasobów przyrodniczych, opiniowanie planu ochrony, ocenę realizacji zadań planu ochrony przedstawianie wniosków i opinii w sprawach funkcjonowania parków.

WAŻNIEJSZE MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Opracowania planistyczne i programowe

Krajowe

- *Geografia regionalna Polski, Kondracki J. PWN, 2003 r.;*
- *II Polityka Ekologiczna Państwa – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, czerwiec 2000 r.*
- *Program wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010 – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2002 r.;*
- *Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET-Polska – praca zbiorowa pod redakcją dr A. Liro – Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1995 r.;*
- *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju – Monitor Polski Nr 26/2001*
- *Krajowy plan gospodarki odpadami – Ministerstwo Środowiska, czerwiec 2002;*
- *Krajowy Program Rolnośrodowiskowy. Działanie PROW na lata 2004-2006. Materiał Informacyjny, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 17.12.2003 r.;*
- *Krajowy Program oczyszczania ścieków komunalnych – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2003r.*
- *Narodowa Strategia Ochrony Środowiska na lata 2000-2006 – Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000;*
- *Narodowy plan rozwoju 2004-2006, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 14 stycznia 2003r,*
- *Plan rozwoju obszarów wiejskich na lata 2004-2006. Projekt. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, styczeń 2004 r.;*
- *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 – Rada Ministrów, grudzień 2002 r.;*
- *Polityka Leśna Państwa – Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Warszawa 1997);*
- *Strategia ochrony wód podziemnych w Polsce, praca zbiorowa pod redakcją A. Kleczkowskiego, Kraków 1990 r.;*
- *Wdrażanie koncepcji sieci NATURA 2000 w latach 2001-2003 – Ministerstwo Środowiska, grudzień 2002 r.;*

Wojewódzkie

- *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego – Sejmik Województwa Mazowieckiego – Warszawa, 2001 r.;*
- *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2004 r.;*

- *Program ochrony środowiska woj. mazowieckiego. Urząd Marszałkowski, Departament Rolnictwa i Ochrony Środowiska, Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, 2003 r, 2004.;*
- *Plan gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego na lata 2004-2011 –, Warszawa wrzesień 2003 r.;*
- *Gospodarka odpadami pochodzenia przemysłowego w województwie mazowieckim – WIOŚ, Warszawa 2001;*
- *Program Rolnośrodowiskowy. Strefy priorytetowe we województwie. Samorząd Województwa Mazowieckiego, 2004 r. ;*
- *Wojewódzki Program Rozwoju Regionalnego Mazowsza na lata 2001-2006 - Sejmik Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2001;*
- *Diagnoza stanu zagospodarowania przestrzennego województwa warszawskiego, Urząd Wojewódzki w Warszawie, BPRW, Warszawa, 1998.*

Materiały statystyczne, atlasy

- *Baza danych Regionalnych dla Polski w przekroju powiatów i gmin za 2000 i 2002 r. – IMAGIS, Warszawa 2001, 2003 r.;*
- *Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego, US w Warszawie, Warszawa 2003r.,*
- *Stan środowiska w województwie mazowieckim – raport Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska,*
- *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w woj. mazowieckim – Raport WIOŚ, Warszawa 2002 r.;*
- *Dokumentacje hydrogeologiczne zbiorników wód podziemnych – Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1995-2001;*
- *Mapa hydrogeologiczna Polski – Obszary o braku izolacyjności I poziomu wodonośnego– Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1995-2001;*

